

ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
สภานายความกับพุทธสันติวิธี

A COMPARATIVE STUDY OF MEDIATION CENTRE OF LAWYERS COUNCIL OF
THAILAND AND BUDDHIST PEACEFUL MEANS

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท
สภานายความกับพุทธสันติวิธี

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา สันติศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๘

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

A Comparative Study of Mediation Centre of Lawyers Council of Thailand
and Buddhist Peaceful Means

Mr. Witool Nuyimsai

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Peace Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2015

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับ พุทธสันติวิธี” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

.....
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(พระมหาเมธาวิญญู, ผศ. ดร.)

..... กรรมการ

(ดร.พูนสุข มาศรีสรค์)

..... กรรมการ

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

..... กรรมการ

(อาจารย์อดุลย์ ชันทอง)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. ประธานกรรมการ

อาจารย์อดุลย์ ชันทอง

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(นายวิบูล หนูยิ้มชัย)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี

ผู้วิจัย : นายวิฑูล หนูยิ้มชัย

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสันติศึกษา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.

ป.ธ.๖, พธ.บ. ศศ.ม. พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

: อาจารย์อดุลย์ ชื่นทอง น.บ.,นบ.ท.

วันสำเร็จการศึกษา : มีนาคม ๒๕๕๙

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ (๒) เพื่อศึกษาแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา (๓) เพื่อเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับหลักพุทธสันติวิธี

ผลการศึกษาพบว่า

๑) การใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ: มีการควบคุมสหภาพนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทโดยใช้จรรยาบรรณของสหภาพนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งประกอบด้วยหลักดังต่อไปนี้ คือ ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการใกล้เคียงเป็นความลับ ห้ามมิให้รับเป็นสหภาพนายความ หรืออนุญาตต่อศาลการให้แก่คู่พิพาทในคดีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงในคดีแล้ว ให้คำแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ ประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาทสหภาพนายความตามข้อบังคับสหภาพนายความว่าด้วยมรรยาทสหภาพนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ สำหรับคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทต้องเป็นสหภาพนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปีและไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติดมรรยาทสหภาพนายความหรือไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติดมรรยาทสหภาพนายความ ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ไม่เป็นผู้กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต และผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สหภาพนายความกำหนด

๒) การใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี: หลักพุทธสันติวิธีคือหลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทได้คือ มีเมตตาต่อกัน ลดอคติที่มีต่อกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน และมีสัมมาวาจาต่อกัน ส่วนคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีคือหลัก กัลยาณมิตรธรรม

๓) ผลการเปรียบเทียบกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับหลักพุทธสันติวิธี: มีความสอดคล้องกันทั้งทางด้านเนื้อหาและแนวทางปฏิบัติ โดยพบว่าระเบียบศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยเฉพาะส่วนของกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทและคุณสมบัติของสหภาพนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท ไม่มีส่วนใดที่ขัดแย้งกับหลักพุทธสันติวิธี และจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ

หัวหน้าสำนักงานสภาพัฒนาการ และนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมทั้ง ๙ ท่าน พบว่าแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติของทุกท่านเป็นไปตามหลักการของพุทธสันติวิธี

โดยสรุปแล้ว ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีการนำหลักพุทธสันติวิธีมาประกอบ โดยเฉพาะหลัก กัลยาณมิตรธรรม นั้น ควรนำมาใช้ประกอบเป็นคุณสมบัติของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเป็นไปด้วยความเมตตา ไม่มีอคติและให้อภัยต่อกัน รวมถึงการมีสัมมาวาจาต่อกัน โดยเฉพาะตัวผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีและใช้หลักธรรมเหล่านี้เพื่อควบคุมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

Thesis Title : A Comparative Study of Mediation of Lawyers Council
and Buddhist Peaceful Means

Researcher : Mr. Witool Nuyimsai

Degree : Master of Arts (Peace Studies)

**Thesis Supervisory
Committee** : Assoc. Prof. Dr. Phramaha Hansa Dhammahāso
(Nitibunyakorn), Pali VI, B.A. M.A. Ph.D. (Buddhist Studies)
: Mr. Adoon Khuntong, Bachelor of Law,
Barrister-at-Law (Thai Bar Association)

Date of Graduation :

ABSTRACT

This thesis is of ๓ objectives, i.e. ๑) to study the way to mediate disputes of Mediation of Lawyers Council; ๒) to study the way to mediate disputes according to Buddhist principles; and ๓) to compare the mediation of Mediation of Lawyers Council with the mediation according to Buddhist principles.

From the study, it is found the followings:

๑) The mediation of the Lawyers Council: There is a control among the lawyers as dispute mediators by their ethics consisting of the followings: performing duties without taking side; having no bias towards any side; equally giving justice to the disputing parties; keeping factual information yielded from the mediation as a secret; accepting being the mediator of any dispute case, the mediator cannot act as a lawyer or an arbitrator for the dispute parties; giving advice in views of advantages and disadvantages to the dispute parties; and behaving according to the lawyers' ethics and conducts complying to the regulation of the Lawyers Council stating in the Lawyers' Manners, ๑๙๘๖. In the aspect of qualifications, the dispute mediators must have been the lawyers for at least ๕ years and their ages must be at least ๓๕ years, and have never been legally punished from any missed lawful manners nor having been in the investigation accordingly; they must not have immoral and untruthful conducts; and they must pass the standardized training according to the designation of the Lawyers Council.

๒) The mediation according to Buddhist principles: Buddhist peaceful means is available for using in the process of mediation; that is having loving kindness to each other, lessening bias towards each other, forgiving each other, and having right speech to each other. For the qualification of the mediators in accordance with Buddhist peaceful means is the principle of Kalyāṇamitta-dhamma.

၈) The outcome of the comparison between the mediation of the Lawyers Council and the mediation according to Buddhist principles: There is conformity both in the content and the way of practice. It is found that the regulation of the mediation of the Lawyers Council in view of mediating disputes in ၂၀၀၃ especially in the parts of dispute mediating process and qualification of the lawyers as mediators contains no conflict against Buddhist peaceful means. And from the interview, the ၃ interviewees altogether consisting of the director and the chief of the Lawyers Council, and the lawyers as mediators, it is found that the conceptual ideas and the practicing way of everyone are in accordance with the Buddhist peaceful means.

In conclusion, in proceeding dispute mediation, there should be the application of Buddhist peaceful means, especially Kalyāṇamitta-dhamma; this certain Dhamma should be qualification of the dispute mediators. And in mediating disputes, it should be done through loving kindness without bias, and forgiveness, including having the right speech to one another. Specially the mediators themselves, they should have all these in order to control the process of the dispute mediation successfully.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ การชี้แนะ การช่วยเหลืออุปถัมภ์จากหลายฝ่าย ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,รศ.ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ประธานกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผู้อำนวยการหลักสูตรสันติศึกษา เมตตาให้คำแนะนำ ปรีกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์และทุกๆเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา ขอขอบพระคุณ อาจารย์อัครเดช ชันทอง กรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เมตตาให้คำแนะนำ คำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาเมธาวิญญู,รศ.ดร. ซึ่งท่านได้เมตตาเป็นประธานสอบ หัวข้อโครงร่างพร้อมทั้งให้คำปรึกษาแนวทางการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ ทค.ชวน คงเพชร ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ, ทค.อุทัย ไสยสาส์ หัวหน้าสำนักงานฝ่ายช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย สภานายความ, คุณ รัชดา นาคสิทธิ์ หัวหน้างานไกล่เกลี่ย สภานายความ ที่ได้อำนวยความสะดวกในการเข้า สังกัดการณ์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ และช่วยนัดแนะติดตาม การสัมภาษณ์ทนายความผู้ไกล่เกลี่ย รวมทั้งขอขอบคุณทนายความทุกท่านที่กรุณาให้คำสัมภาษณ์ที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ,ดร.,พระปลัดสมชาย ปโยโค,ดร. ขอขอบคุณ ดร.ชันทอง วัฒนประดิษฐ์, ดร.พูนสุข มาตังสรรค์ ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำในการ จัดหาข้อมูล และตรวจทาน ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาดนัย อุบวฑฺฒโน ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ตรวจทานแก้ไข จัดทำรูปเล่มจนวิทยานิพนธ์สำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาวุฒิเมธส วุฑฺฒิเมโธ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สันติศึกษา ที่อำนวยความสะดวกในทุกคำร้องขอด้วยความเต็มใจยิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนนิสิต สันติศึกษา รุ่น ๒ ทุกรูป/คน ที่คอยให้กำลังใจ เกื้อกูลซึ่งกัน และกัน เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ตลอดมา

ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวที่ให้ความรัก ความเข้าใจ และสนับสนุนการศึกษา ของผู้วิจัยมาโดยตลอด

อานิสงส์คุณความดีที่เกิดจากงานวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอมอบเป็นเกียรติ แต่ผู้มีอุปการคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ดังที่ผู้วิจัยได้เอ่ยนามก็ดี ไม่ได้เอ่ยนามก็ดี ส่วนข้อบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดใดๆข้าพเจ้าขอน้อมรับคำวิจารณ์และขออภัยมา ณ โอกาสนี้

นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย
๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญภาพแผนภูมิ	ช
สารบัญตาราง	ซ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ณ

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๒
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔

บทที่ ๒ แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ

๒.๑ ความหมายและแนวคิด ทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	๑๕
๒.๒ หลักการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	๒๒
๒.๓ วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	๒๖
๒.๔ องค์ประกอบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	๒๙
๒.๕ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	๒๙
๒.๖ รูปแบบและแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหภาพนายความ	๓๓
๒.๖.๑ ความหมายและประวัติความเป็นมาของสหภาพนายความ	๓๓
๒.๖.๒ ประวัติความเป็นมาของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ	๓๔
๒.๖.๓ โครงสร้างและวัตถุประสงค์ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ	๓๖
๒.๖.๔ หลักการ ระเบียบ ข้อกฎหมายและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ	๓๙
๒.๖.๕ คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ	๔๖
๒.๗ สรุปแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ	๔๙

บทที่ ๓ แนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการพุทธสันติวิธี

๓.๑ ความหมายของการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทตามหลักการพุทธสันติวิธี	๕๗
๓.๒ แนวคิดและทฤษฎีของการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา	๖๐
๓.๓ ประวัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทของพระพุทธเจ้าครั้งพุทธกาล	๖๘
๓.๓.๑ กรณีเรื่องการแย่งชิงน้ำในแม่น้ำโรหิณี	๖๘
๓.๓.๒ กรณีภิกษุเมืองโกสัมพี	๗๑
๓.๓.๓ กรณีแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรู แห่งแคว้นมคธและพวกเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี	๗๓
๓.๓.๔ กรณีพระเจ้าวิฑูทกะทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะ	๗๕
๓.๓.๕ กรณีสามเณรวาเสฏฐะและสามเณรภารทวาชะที่มาบวช ในพระพุทธศาสนาถูกพราหมณ์ด่าว่า	๗๖
๓.๔ หลักและวิธีการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทเชิงพุทธ	๗๙
๓.๕ คุณลักษณะของผู้ทำหน้าที่ไถ่เกลี้ยข้อพิพาทเชิงพุทธ	๘๘
๓.๖ วิเคราะห์หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทตามหลัก พุทธสันติวิธี	๙๑
๓.๗ สรุปแนวทางการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา	๙๓

บทที่ ๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท
สภานายความกับแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักพทธสันติวิธี

๔.๑	วิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการใกล้เคียงข้อพิพาท	๙๔
๔.๒	แนวคิดทฤษฎีเชิงเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี	๙๗
๔.๓	เปรียบเทียบหลักการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความกับหลักพุทธสันติวิธี	๑๐๑
๔.๓.๑	เปรียบเทียบตามหลักการทั่วไป	๑๐๑
๔.๓.๒	เปรียบเทียบหลักการปฏิบัติกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๑๐๓
๔.๔	เปรียบเทียบคุณสมบัติผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความกับหลักพุทธสันติวิธี	๑๐๕
๔.๕	สรุปเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี	๑๐๗

บทที่ ๕ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย	๑๑๑
๕.๒. ข้อเสนอแนะ	๑๑๔

บรรณานุกรม

ภาคผนวก ก	หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๒๑
ภาคผนวก ข	หนังสือสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ	๑๒๖
ภาคผนวก ค	แบบคำถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๓๖
ภาคผนวก ง	หนังสือขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ใกล้เคียงข้อพิพาท	๑๓๙
ประวัติผู้วิจัย		๑๔๑

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง	หน้า
แผนภูมิ ๑.๑ แสดงกรอบวิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
แผนภูมิ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๓
แผนภูมิ ๒.๑ แสดงวงกลมความขัดแย้ง	๑๘
แผนภูมิ ๒.๒ โครงสร้างสมาทนายความ (ส่วนกลาง)	๓๗
แผนภูมิ ๒.๓ โครงสร้างสำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก	๓๙
แผนภูมิ ๒.๔ แสดงขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสมาทนายความ	๔๓
แผนภูมิ ๒.๕ แสดงขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการดำเนินการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย	๔๕
แผนภูมิ ๓.๑ แสดงวงจรอุทกสมูล	๖๔

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตาราง ๔.๑ แสดงการเปรียบเทียบความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับตติยัตถการกะ	๙๖
ตาราง ๔.๒ ความแตกต่างระหว่างการเจรจาียัดจุดยืนและการเจรจาโดยียัดจุดสนใจเป็นหลัก	๑๐๐
ตาราง ๔.๓ เปรียบเทียบหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการสากลทั่วไปกับหลักพุทธสันติวิธี	๑๐๒
ตาราง ๔.๔ แสดงการสรุปเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสมาทนายความกับพุทธสันติวิธี	๑๐๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำอธิบายคำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์นี้ใช้การอ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยระบุชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๘/๒๗๖/๘๗. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๘ ข้อที่ ๒๗๖ หน้า ๘๗.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) = วินัยปิฎก ภิกขุวิภังค์ (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)	
ที.ปา.	(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)	
ม.ม.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก	(ภาษาไทย)	
ม.อุ.	(ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	อุปริปิณณาสก	(ภาษาไทย)	
อง.ทุก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)	
อง.ทสก.	(ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย จตุกกนิบาต	ชาดก (ภาษาไทย)	
ขุ.ชา.เตรสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เตรสกนิบาต	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เอกกนิบาต	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ปัญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปัญจกนิบาต	ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ข.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
องจตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎกอรธกถา

ขุ.ธ.อ. (ไทย) = ขุททกนิกาย ธรรมบทอรธกถา (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์ (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โดยลักษณะอาชีพของทนายความนั้นเป็นอาชีพที่ใช้ความรู้ด้านกฎหมายในการว่าต่างแก้ต่างคดีให้กับลูกความหรือผู้ที่มาว่าจ้างให้ดำเนินคดีแทนตน จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของทนายความตั้งแต่ในยุคเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เมืองศรีนครทนายความทำหน้าที่ในการกำกับดูแลและควบคุมมรรยาททนายความทั่วประเทศ จนเป็นที่ยอมรับว่าวิชาชีพทนายความเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตามท่ามกลางกระแสการพัฒนาของโลกในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ บทบาทของทนายความรวมทั้งองค์กรสภาทนายความของไทยยังมีข้อจำกัดและข้อบกพร่องที่ควรจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้วิชาชีพนี้สามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธา และเป็นที่ชื่นชมของสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศ^๑ ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อทนายความโดยทั่วไปนั้นหวังให้ทนายความเป็นที่พึ่งทางกฎหมายทั้งในแง่ของการให้ความรู้การให้คำแนะนำ การว่าต่างแก้ต่างโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม สังคมต้องการทนายความที่มีความยุติธรรม มีคุณธรรม มีมรรยาทที่ดี การประกอบวิชาชีพทนายความถือเป็นวิชาชีพที่มีความสำคัญและจำเป็นในการดำรงความยุติธรรมให้แก่ประชาชนและสังคม ทนายความจึงต้องมีความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อนัก^๒ แต่ในอีกแง่หนึ่ง ถ้าเป็นกรณีของความคาดหวังของลูกความที่มีต่อตัวทนายความที่ลูกความได้ว่าจ้างในคดีของตนให้ว่าต่างหรือแก้ต่างคดีให้นั้นคือการว่าความเพื่อให้ลูกความชนะคดีหรือได้รับประโยชน์หรือทำให้ลูกความเสียประโยชน์น้อยที่สุดซึ่งเป็นสิ่งที่ลูกความส่วนใหญ่มีความต้องการเช่นนั้น จึงเป็นเหตุทำให้ภาพของการว่าความของทนายความในกระบวนการพิจารณาคดีถูกมองในแง่ของการต่อสู้คดีเพื่อหวังผลให้ชนะคดีจนมีลักษณะของการใช้เทคนิคทางด้านข้อกฎหมายเพื่อให้ฝ่ายตนได้เปรียบและเอาชนะคะคานกัน ซึ่งทำให้ภาพลักษณ์ของทนายความถูกมองไปในทางขัดแย้งกับหลักการโดยทั่วไปที่สังคมส่วนใหญ่คาดหวังและต้องการทนายความที่มีบทบาทและภาพลักษณ์ที่เป็นธรรมและสันติ

ครั้นเมื่อมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้บัญญัติให้มีสภาทนายความตามความในหมวด ๑ กำหนด มรรยาทของทนายความตามความในหมวด ๖ และกำหนดการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ในหมวด ๙^๓ ในด้านกำหนดการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายนี้

^๑สมิคร เชาวานันท์, “การปฏิรูประบบงานของสภาทนายความ”, **งานวิจัยหลักสูตร**, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), (วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม ๒๕๔๐), หน้า ๕๔.

^๒ปรากฏ โกลาวัลย์, พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.๒๕๒๘ มีประสิทธิภาพใช้ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความได้จริงหรือไม่เพียงใด, **งานวิจัยหลักสูตร**, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), (วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๕๑.

^๓ชวน คงเพชร และ ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุรพล สิ้นธนา, **พระราชบัญญัติทนายความ พร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสภาทนายความที่เกี่ยวข้อง**, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาทนายความ สภาทนายความ, ๒๕๕๗), หน้า ๒ -๒๑.

สภาพนายความได้เล็งเห็นความสำคัญ และได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นตามแนวคิดของการสร้างกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคม มิใช่เพียงแต่การนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลแล้วให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเท่านั้น ทนายความในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม และต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาข้อพิพาทตั้งแต่จุดเริ่มต้นไปจนกว่าข้อพิพาทจะเสร็จสิ้น จึงสมควรที่ทนายความจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการช่วยสังคมในการระงับข้อพิพาท ซึ่งแตกต่างจากบทบาทของทนายความที่มีอยู่เดิม โครงการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาพนายความได้ผ่านการศึกษาและพัฒนาจนเป็นรูปธรรมโดยได้มีการจัดตั้งสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นตามข้อบังคับสภาพนายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภาพนายความ พ.ศ. ๒๕๔๗

จากการที่ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเปลี่ยนบทบาทตัวเองจากที่เคยว่าความให้ตัวความเพื่อเอาชนะคดีมาแสดงบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งมุ่งเน้นให้ข้อพิพาทระงับไปเพื่อให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายพอใจด้วยกันนั้น นับเป็นเรื่องท้าทายที่น่ายกย่องเป็นอย่างยิ่งกับการวางบทบาทของทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะถ้าหากคู่ขัดแย้งไม่มีความไว้วางใจคนกลางผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยก็ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ความไว้วางใจมาจากคุณลักษณะอันสำคัญเบื้องต้นที่คู่ขัดแย้งจะพิจารณาตัดสินใจให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท^๕ ผู้วิจัยในฐานะเป็นทนายความจึงสนใจ ที่จะศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความกับพุทธสันติวิธี โดยมุ่งเน้นศึกษาบทบาทของทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพนายความเฉพาะส่วนกลาง ศึกษาเปรียบเทียบหลักการทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สุข และเกิดความเป็นธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของทนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ซึ่งหลักการทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมและศีลธรรมมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความกับหลักพุทธสันติวิธี ยกตัวอย่าง เช่น หลักของความเมตตาต่อกัน ให้อภัยต่อกัน ไม่มีอคติต่อกัน หากทนายความผู้อาสาทำหน้าที่เป็นคนกลางและสามารถไกล่เกลี่ยแก้ไขข้อพิพาทได้ด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นเรื่องที่น่าภาคภูมิใจและเป็นผู้ประเสริฐดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเมื่อชนเหล่าอื่นล่วงเกินกัน เขาสามารถประสานชนเหล่านั้นได้ด้วยตัวเอง ผู้นั้นแหละเป็นผู้ยอดเยี่ยม”^๖ นอกจากนั้นพระไพศาลวิสาล ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของผู้ไกล่เกลี่ยคือลดอคติในคู่กรณี ไม่ว่าจะเป็น โทสะ โลภะ หรือโมหะ^๗ ส่วนสุชาย จอกแก้ว ได้กล่าวว่าหลักปฏิบัติของผู้ไกล่เกลี่ยต้องอาศัยธรรมะเป็นหัวใจสำคัญ นอกจากมีใจ

^๕ พระอดิศักดิ์ วชิรปณฺโญ (พิมพ์นันท) “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔.

^๖ ชุ.ชา.จตุกก.(ไทย) ๒๗/๔๘/๑๖๖.

^๗ พระไพศาล วิสาล, **การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ “หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” Version ๑.๒**, ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอดทีฟพรีน จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๔.

เป็นธรรมเป็นกลางแล้วจำต้องเว้นจากอคติ ๔ ประการ คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ และภยาคติ^๗ ดังนั้นตัวทนายความผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเมื่อลตอคติได้แล้วก็ควรนำหลักทนายความมาใช้เพื่อให้การไกล่เกลี่ยบรรลุผลสำเร็จซึ่งจะต่างจากการทำหน้าที่ของทนายความในศาลอย่างสิ้นเชิง และหากสภาพทนายความประสงค์จะสนับสนุนให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็จะเป็นประโยชน์แก่คู่พิพาทอย่างยิ่งหากการไกล่เกลี่ยบรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยซึ่งก็คือระงับข้อพิพาทนั่นเอง^๘

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับพุทธสันติวิธี เพิ่มเติมจากที่เคยมีการศึกษาวิจัยกันไว้แล้ว เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของทนายความสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อต้องการทราบบทบาทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อต้องการทราบแนวคิดทฤษฎีเพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของนักวิชาการทั่วไปและในทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธีมีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาข้อกำหนด วิธีการ และคุณสมบัติของทนายความในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ศึกษาบทบาทของทนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความโดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักการทาง

^๗ สุขชัย จอกแก้ว, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท Version ๑.๒, ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟพริ้น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๘.

^๘ สุนทร พยัคฆ์, “มุมมองทนายความต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความ”, งานวิจัยหลักสูตร, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), (วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๙๙.

พระพุทธศาสนา ศึกษาหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งโดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยจะศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษากฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภานายความโดยเทียบเคียงกับการไกล่เกลี่ยข้อของสถาบันอื่น เช่นกระบวนการไกล่เกลี่ยของสำนักกระจับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ตำราวิชาการ บทความ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๓ ขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ทำการศึกษาคือประชากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ และทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ กำหนดประชากรรวมกันไม่ต่ำกว่า ๙ ท่าน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่ในการวิจัย ณ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ เฉพาะส่วนกลาง เลขที่ ๗/๘๙ อาคาร ๑๐ ซอยราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ กรุงเทพมหานคร

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการทำวิจัยตั้งแต่เดือนสิงหาคม ๒๕๕๘ ถึง มกราคม ๒๕๕๙

๑.๕ นิยามคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง ทนายผู้ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของสำนักไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความและได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๑.๕.๒ ข้อพิพาท หมายถึง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมเดียวกันหรือต่างสังคมกันและอาจเป็นความขัดแย้งของบุคคลที่เป็นปัจเจกชนด้วยกัน หรือปัจเจกชนกับรัฐ

๑.๕.๓ กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการช่วยเหลือชักจูงให้คู่พิพาทยอมเจรจาผ่านผืนเข้าหากัน จนนำไปสู่การทำความตกลงกันด้วยความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย

๑.๕.๔ พุทธสันติวิธี หมายถึง แนวทางสันติแบบพุทธ สร้างสันติภาพด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนา อาทิ หลักพรหมวิหาร ๔, หลักออคติ ๔, หลักสัมมาวาจา เป็นต้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

๑) ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์^๙ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา” ว่า คนกลางที่จะมาทำหน้าที่ดำเนินการเจรจามีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะในบรรยากาศที่ยังมีความตึงเครียดระหว่างคู่กรณีอยู่มาก คนกลางจะต้องเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย อาจจะเป็นโดยการแนะนำขององค์กรที่เป็นกลาง ในประเทศไทยความเชื่อถือว่าไว้วางใจในคนกลางมักจะต้องเป็นผู้ที่คู่กรณีรู้จักเป็นส่วนตัวหรือเป็นผู้มีชื่อเสียงกิตติศัพท์หรือเป็นบุคคลสาธารณะ ส่วนในประเทศตะวันตกคนกลางจะเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) โดยเฉพาะพื้นฐานอาจจะเป็นนักกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่จำเป็นเสมอไปเพราะบางครั้งเนื่องจากเป็นนักกฎหมายอาจจะยึดหลักกฎหมายมากเกินไป ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการนำไปสู่ทางออก คนกลางในมุมมองของคนตะวันตกอาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นที่รู้จักโดยคู่กรณีแต่อาจจะเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นคนกลางโดยสำนักงานของรัฐแต่ต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ในเรื่องที่เขาจะต้องมาไกล่เกลี่ย

๒) ศ.ดร. ลีโอนาร์ด เจ. มาร์คัส และคณะ^{๑๐} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เจรจาแนวใหม่ มิติแห่งการป้องกันและระงับความขัดแย้งในที่ทำงานและระบบสุขภาพ” ว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลางนั้นเป็นการใช้บุคคลที่สามเป็นคนกลางช่วยหาวิธีแก้ไขข้อขัดแย้งให้คู่พิพาทยอมรับได้ เป็นกระบวนการที่เป็นส่วนตัวและเป็นความลับ ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่เป็นผู้ออกกฎหมายเกณฑ์กติกาในกระบวนการโดยลำพัง โดยจะถามคู่พิพาทว่ายอมรับได้หรือไม่ จุดประสงค์คือช่วยเหลือทุกฝ่ายและการมีส่วนร่วม โดยการเสนอวิธีการแก้ปัญหา ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่ทำหน้าที่ตัดสินเหมือนผู้พิพากษา ไม่มีอำนาจในการชี้ขาด โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะกระตุ้นให้มีการเจรจาพูดคุยระหว่างคู่พิพาท และช่วยให้เข้าใจทางเลือก ตัวเลือกและผลที่จะตามมา และเป็นตัวเร่งให้คู่พิพาทตกลงกันได้ โดยคู่พิพาทเป็นผู้ร่วมกันตัดสิน นั่นคือพวกเขามีอำนาจในการตัดสินใจที่จะยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอ นั่นก็ได้

๓) ดร. เบอร์นาร์ด เมเยอร์^{๑๑} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “พลวัตการจัดการความขัดแย้ง” ว่า เป้าหมายของนักไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องเหมือนกับคู่กรณี แต่นักไกล่เกลี่ยและคู่กรณีก็ไม่ควรทำงานร่วมกันด้วยเป้าหมายที่ขัดแย้งกัน นักไกล่เกลี่ยต้องตั้งใจรับฟังเมื่อคู่กรณีแสดงเป้าหมายของตน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของนักไกล่เกลี่ยที่คู่กรณีต้องการ สิ่งที่เป็นความคิดเห็นนั้นเป็นความวิตกกังวลที่แท้จริงของคู่กรณีและต้องให้ความสำคัญทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่านักไกล่เกลี่ยต้องโน้มน้าวหรือกดดันหรือมุ่งจะหาวิธีแก้ปัญหาเพียงอย่างเดียว แต่หมายความว่านักไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องใส่ใจอย่างมากกับความท้าทายที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างความรู้สึกของตนเองที่จะให้บรรลุ

^๙วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: ศิริภณท์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐๘.

^{๑๐}ลีโอนาร์ด เจ. มาร์คัส ศ.ดร. และคณะ, เจรจาแนวใหม่ มิติแห่งการป้องกันและระงับความขัดแย้งในที่ทำงานและระบบสุขภาพ, นายแพทย์บรรพต ดันธีรวงศ์ ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘๔.

^{๑๑}เมเยอร์ เบอร์นาร์ด, พลวัตการจัดการความขัดแย้ง, นายแพทย์บรรพต ดันธีรวงศ์ ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘๕ – ๒๘๖.

เป้าหมายของการไกล่เกลี่ยกับความคาดหวังของคู่กรณี ในกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ นักไกล่เกลี่ยและคู่กรณีจะต้องประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเจรจาต่อรองในสิ่งที่กำลังพยายามให้บรรลุผลในการไกล่เกลี่ยรวมทั้งด้วยวิธีการอย่างไร

๔) พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส^{๑๒} ได้ให้ความหมายใน “พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง” ว่า การไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณีซึ่งอาจเป็นรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการเข้าแก้ไขปัญหา โดยสมัครใจมาพูดคุย อภิปรายถึงความแตกต่างในเรื่องต่างๆ และเนื่องจากเป็นความสมัครใจที่คู่เจรจากันมาพูดคุยกันจึงเป็นการร่วมกันหาทางออกต่างๆ แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจนำไปสู่ผลที่คู่เจรจาพึงพอใจ จะเห็นได้ว่าการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเป็นแนวทางที่ขยายเพิ่มเติมจากการเจรจา โดยมี “บุคคลที่สาม” ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่สามไม่มีอำนาจในการตัดสินปัญหาโดยตรง แต่คนกลางนี้จะช่วยคู่กรณีที่เกิดความขัดแย้งกัน เพื่อให้บรรลุข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับโดยความเห็นพ้องต้องกัน

๕) ไพรินทร์ โชติสกุลรัตน์^{๑๓} ได้กล่าวไว้ในคู่มือสื่อสารเพื่อสารสัมพันธ์และแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ว่า เมื่อพบกับคู่ขัดแย้ง คนกลางจะใช้เวลาแสดงความเข้าใจตามหลักการสื่อสารอย่างสันติ เป็นธรรมชาติมากที่สุดที่เมื่อมีใครมารับฟังและเข้าใจเรา ความรุนแรงของอารมณ์จะลดลง เพราะความต้องการความเข้าใจ ความเคารพหรือความเห็นอกเห็นใจของเราได้รับการตอบสนองไประดับหนึ่งแล้ว ในกรณีนี้เช่นกัน การที่มีคนกลางเข้าไปรับฟังและให้ความเข้าใจคู่ขัดแย้งที่ละฝ่ายจะช่วยลดความรุนแรงของปัญหาไปได้เปลาะหนึ่งแล้ว

๖) พระไพศาล วิสาโล^{๑๔} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ว่า บทบาทสำคัญของนักไกล่เกลี่ยก็คือการลดอคติในคู่กรณี ไม่ว่าจะเป็นโทสะ โลภะ หรือโมหะ และวิธีกระตุ้นและวิธีที่จะช่วยลดอคติได้ดีที่สุดคือ การกระตุ้นให้คิด เทศนาสั่งสอนบางครั้งก็ไม่ช่วย การกระตุ้นให้เขาถกคิดขึ้นมาได้ประโยชน์มากกว่า อย่างที่อาตมายกกรณีพระพุทธองค์ทรงห้ามสงครามระหว่างพระเจ้าวิทูทพะที่จะยatraทัพไปถล่มกรุงกบิลพัสดุ์ของเจ้าศากยะ...พระพุทธองค์เข้าไปห้ามโดยพระองค์ไปนั่งอยู่กลางแดด วิทูทพะเมื่อยatraทัพผ่านมาก็ถามว่า ทำไมพระพุทธองค์ไม่ไปนั่งได้ร่มไม้ พระพุทธองค์ตรัสว่า “เงาของหมู่ญาติร่มเย็นกว่าร่มไม้” พูดอย่างนี้เข้าวิทูทพะก็สำนึกขึ้นมาได้ว่า พระญาติเป็นสิ่งสำคัญก็เลยยกทัพกลับ... ผู้ไกล่เกลี่ยควรทำหน้าที่เหมือนนักข่าวคือ ตั้งคำถามให้คู่กรณีตระหนักว่าข้อเรียกร้องของตนเองนั้นบางครั้งก็มากเกินไป ขอให้สังเกตว่าผู้ไกล่เกลี่ยสามารถระงับข้อขัดแย้งได้เพราะการตั้งคำถาม การตั้งคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญมากสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย... คำถามควรจะเป็นคำถามเปิดไม่ใช่คำถามปิด

^{๑๒} พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส, ร.ศ.,ดร., พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซนจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๒๒.

^{๑๓} ไพรินทร์ โชติสกุลรัตน์, สื่อสารอย่างสันติ: คู่มือสื่อสารเพื่อสารสัมพันธ์และแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมสิกขาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๑.

^{๑๔} พระไพศาล วิสาโล, การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ: หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท Version ๑.๒, ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟพริ้น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๔-๘๕.

๗) **สุชาย จอกแก้ว**^{๑๕} ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ว่าหลักปฏิบัติของผู้ไกล่เกลี่ยต้องอาศัยธรรมะเป็นหัวใจสำคัญ นอกจากมีใจเป็นธรรม เป็นกลางแล้ว จำต้องเว้นจากอคติ ๔ ประการ กล่าวคือ ต้องไม่มีอคติ ต้องไม่มีความลำเอียง ๔ ประการดังนี้คือ

- ๑) ลำเอียงเพราะความรักใคร่กัน เรียกว่า ฉันทาคติ
- ๒) ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน เรียกว่า โทสาคติ
- ๓) ลำเอียงเพราะเขลา (ไม่รู้จริง) เรียกว่า โมหาคติ
- ๔) ลำเอียงเพราะกลัว เรียกว่า ภยาคติ

หากผู้ไกล่เกลี่ยมีความลำเอียงหรือประพฤติไปในทางไม่ควรประพฤติ หรือไม่มีใจเป็นธรรมเป็นกลางดังกล่าวนี้อีกก็จะหาความยุติธรรมได้ไม่ กล่าวคือไม่มีความเป็นธรรมเลย ซึ่งความไม่เป็นธรรมในสังคมส่วนใหญ่ เกิดขึ้นเพราะคนเรามีอคติ ๔ ประการ

๘) **เดชอุดม ไกรฤทธิ์**^{๑๖} อ้างถึงคำกล่าวของ อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนี้ “ หนายความเฉกเช่นเดียวกับบุคคลในวิชาชีพอื่นๆ ที่มีหลักประจำใจอันสำคัญคือการมีความซื่อสัตย์แน่วแน่ อย่าปล่อยสิ่งใดที่พึงกระทำในวันนี้ไว้กระทำในวันรุ่งขึ้น ไม่ว่าท่านกำลังทำกิจการงานธุรกิจอันใด ให้กระทำการทุกสิ่งทั้งที่พึงกระทำนั้นให้สำเร็จลงก่อนจะหยุดงานนั้น... อย่าสนับสนุนให้เป็นคดีความ... พยายามโน้มน้าวเพื่อนบ้านของท่านให้รู้จักประนีประนอมเมื่อท่านสามารถทำได้ อย่ายุ่งให้เกิดคดีความ คนที่เป็นคนเลวคือคนที่พยายามสำรวจตรวจตราทะเลาะเบาะแว้งและไขว่คว้าต่างๆ เพียงเพื่อแสวงหาตำหนิหรือข้อผิดพลาดในเอกสารเหล่านั้นเพื่อก่อให้เกิดข้อพิพาทและแสวงหาเงินทองเข้ากระเป๋าทนเอง

คนทั่วไปมักเชื่อกันว่าหนายความนั้นเป็นคนไม่ซื่อสัตย์... ฉะนั้นบุคคลใดเลือกอาชีพหนายความแม้กระทั่งช่วงขณะหนึ่งขณะใดจะต้องไม่ปล่อยตนให้เป็นไปตามความเชื่อดังกล่าวนั้น จงเป็นคนซื่อสัตย์เสมอและตลอดเวลา ถ้าในขณะใดท่านคิดว่าท่านไม่สามารถเป็นหนายความที่ซื่อสัตย์ได้แล้ว พึงพิจารณาเลือกเป็นคนซื่อตรงโดยไม่ต้องเป็นหนายความ”

๙) **ชวน คงเพชร และ สุรพล สิ้นธนาว่า ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.**^{๑๗} ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบหลักสูตร “หนายความผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นทางเลือกหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและอำนาจยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่มีปัญหาข้อพิพาทระหว่างกันโดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล(ก่อนยื่นฟ้องคดี)โดยหนายความซึ่งเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการนำเสนอทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

^{๑๕}สุชาย จอกแก้ว, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา: หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท Version ๑.๒, ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟพริ้น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔๘.

^{๑๖}เดชอุดม ไกรฤทธิ์, วิชาชีพหนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, “หนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรุ่น ๑๑ สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภานายความ พ.ศ.๒๕๕๗”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภานายความ สภานายความ, ๒๕๕๗), หน้า ๓.

^{๑๗}ชวน คงเพชร และ สุรพล สิ้นธนาว่า, พระราชบัญญัติหนายความพร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสภานายความที่เกี่ยวข้อง, “หนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการสภานายความ สภานายความ, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๒๑.

สามารถลดปริมาณคดีสู่ศาลให้น้อยลงตามนโยบายและแผนแม่บทบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ โดยระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความได้กำหนดคุณสมบัติทนายความผู้ไกล่เกลี่ยและจรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังนี้

คุณสมบัติทนายความผู้ไกล่เกลี่ย

- ๑.เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี
- ๒.ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติผิดมรรยาททนายความ
- ๓.ไม่อยู่ระหว่างถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความ
- ๔.ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
- ๕.ไม่เป็นผู้กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต
- ๖.ผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด

จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

- ๑.ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง
- ๒.ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ๓.ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน
- ๔.เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ
- ๕.ห้ามมิให้รับเป็นทนายความหรืออนุญาตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในกรณีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีแล้ว
- ๖.ให้คำแนะนำ ชี้แจงข้อดี ข้อเสีย ให้คู่พิพาทรับทราบ
- ๗.ประพฤติตนอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาททนายความตามข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

๑๐) สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม^{๑๘} ได้จัดทำคู่มือการกระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน โดยระบุว่า การไกล่เกลี่ยไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่น่าไว้วางใจต่อคู่พิพาททุกฝ่าย ซึ่งโดยผู้ไกล่เกลี่ยควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ ได้แก่ มีความเมตตา มีความเป็นกลาง มีความรู้และความเข้าใจกฎหมายในประเด็นพิพาทที่จะไกล่เกลี่ย เข้าใจกระบวนการกระงับข้อพิพาท เป็นผู้ฟังที่ดี และมีทักษะการสื่อสารที่ดี

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นพบว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องได้รับการไว้วางใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ในต่างประเทศมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมาย แต่ในประเทศไทยนั้น ผู้ที่ได้รับการไว้วางใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมักเป็นผู้ที่กว้างขวางหรือเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในด้านกฎหมาย สำหรับทนายความนั้นแม้จะเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านกฎหมายแต่คนทั่วไปมักเชื่อกันว่าทนายความไม่ซื่อสัตย์เพราะถูกมองว่าเป็นผู้ยุยงให้เกิดคดีความ จากคุณสมบัติและแนวปฏิบัติโดยทั่วไปของทนายความ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าทนายความจะสามารถลดอคติในตัวคู่กรณีที่มีต่อคู่กรณีด้วยกัน ลดอคติในตัวคู่กรณีที่มีต่อทนายความ

^{๑๘} วราภรณ์ ชื่นตระกูล, บรรณาธิการ, **คู่มือกระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**, สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คัมปาย อิมเมจจิ้ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖.

ผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาทและจะสามารถลดอคติในตัวเองได้อย่างไร เพื่อจะได้เป็นผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาทที่ดีและบรรลุผลสำเร็จได้ตามเจตนารมณ์ของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

๑) หม่อมราชวงศ์เจริญสุข สุขสวัสดิ์^{๑๙} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีมรยาทนายความ” ว่า วิชาชีพทนายความเป็นวิชาชีพที่เกี่ยวกับการผดุงความยุติธรรม มีผลกระทบต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชน ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจึงจำเป็นที่ทนายความจะต้องตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับลูกความและประชาชน วงการทนายความจึงได้ถือปฏิบัติและกำหนดเป็นหลักเกณฑ์สำหรับให้ทนายความถือปฏิบัติกันต่อมาทนายความทุกคนจะต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามแบบแผนดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดแนวจริยธรรมและจรรยาบรรณที่ดีของทนายความขึ้น รวมทั้งกำหนดมาตรการต่างๆในการควบคุมให้ทนายความอยู่ในแนวจริยธรรมและจรรยาบรรณดังกล่าว ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่า “มรยาททนายความ”

๒) ฉัตรชัย อินทสุวรรณ^{๒๐} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างทนายความกับลูกความ” ว่า กฎหมายมรยาททนายความของประเทศไทยซึ่งก็คือพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ มีไว้เพื่อใช้บังคับทนายความที่ว่าความคดีในศาลเท่านั้น จะไม่บังคับผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความทางด้านอื่นๆ เช่นการให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมาย การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นอนุญาโตตุลาการ หรือการตรวจสอบเอกสารนิติกรรมและสัญญาต่างๆเป็นต้น ดังนั้นทนายความที่ให้บริการด้านกฎหมายในลักษณะอื่นก็จะไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายแต่อย่างใด

๓) สุนทร พยัคฆ์^{๒๑} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “มุมมองทนายความต่อการใกล้เคียงข้อพิพาทของสำนักงานใกล้เคียงข้อพิพาท สภาทนายความ” ว่า การใกล้เคียงข้อพิพาทคือการมีบุคคลที่สามเป็นผู้ช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองเพื่อระงับข้อพิพาท ซึ่งบุคคลที่สามมีหน้าที่เพียงเป็นผู้เสนอแนะและหาทางออกให้คู่พิพาทเท่านั้นไม่มีอำนาจชี้ขาดเหมือนศาลหรืออนุญาโตตุลาการ ผลจากการเจรจาจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจของคู่ความเอง ดังนั้นการใกล้เคียงข้อพิพาทจึงเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม ประหยัดและรวดเร็วจึงเป็นวิธีการที่ควรนำไปใช้แก่คู่พิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจหรือประชาชนทั่วไป โดยแท้จริงแล้วการใกล้เคียงไม่ใช่เรื่อง

^{๑๙}เจริญสุข สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว., “ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีมรยาททนายความ”, **งานวิจัยหลักสูตร**, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), (วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^{๒๐}ฉัตรชัย อินทสุวรรณ, “การขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างทนายความกับลูกความ”, **วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๕), หน้า ๑๒๖.

^{๒๑}สุนทร พยัคฆ์, “มุมมองทนายความต่อการใกล้เคียงข้อพิพาทของสำนักงานใกล้เคียงข้อพิพาท สภาทนายความ”, **งานวิจัยหลักสูตร**, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.), (วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๙๕.

ใหม่มีการใช้มาเป็นเวลานานแล้วสำหรับศาลยุติธรรม แต่เป็นการนำมาใช้ควบคู่ไปกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี

๔) พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทโป (ค่านนท์)^{๒๒} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ว่าวาจาสุภาสิตทำให้ผู้รับฟังเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการดำเนินชีวิตต่างจากเดิมคือจากหมกมุ่นเป็นปล่อยวางจากไม่ดีเป็นดีจากถ่วงวากลายเป็นสงบสุขมองเห็นทางดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า หรือเห็นทางดำเนินชีวิตที่เป็นประโยชน์สูงสุดคือพระนิพพานมีการบริหารกายกับจิตให้เป็นไปด้วยความสุขในปัจจุบันทัศนคติที่ดีนี้จะส่งผลให้แสดงออกมาทางกายและวาจาที่เรียกว่าพฤติกรรมต่อไป

๕) ชวน คงเพชร^{๒๓} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในมุมมองของทนายความ” ว่า ทนายความผู้ใกล้เคียงควรหลีกเลี่ยงคำพูดในลักษณะที่ยุยงส่งเสริมจนอาจทำให้คู่ความหาทนายความในการต่อสู้คดี หรือมีลักษณะให้คดียืดเยื้อจนไม่สามารถที่จะใกล้เคียงให้สำเร็จลุล่วงได้ดี และทนายความผู้ใกล้เคียงต้องเข้าใจในสภาพปัญหาและความต้องการของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างดี จากนั้นควรหาวิธีการใกล้เคียงที่เหมาะสมหรือดีที่สุด เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถเจรจาใกล้เคียงกันได้

๖) ปรากฏ โกลาวัลย์^{๒๔} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มีประสิทธิภาพใช้ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความได้จริงหรือไม่เพียงใด” ว่า การเป็นทนายความจึงมิใช่การมีความรู้ในทางกฎหมายไว้หาเลี้ยงชีพเท่านั้น แต่ทนายความทุกคนจะต้องใช้กฎหมายตามหลักจริยธรรมและมรรยาททนายความ ทนายความต้องใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรมแก่บ้านเมืองและประชาชน ทนายความจะต้องใช้ความรู้คู่กับคุณธรรมและมีจริยธรรมนำวิชาชีพทนายความผู้ประพฤติดนได้ดังกล่าวนี้นี้ ย่อมไม่มีโอกาสกระทำผิดข้อบังคับว่าด้วยมรรยาททนายความได้เลย และรางวัลสูงค่าของชีวิตก็คือ การเป็นทนายความที่ดีของประชาชนและเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าของประเทศชาติ

๗) ชลากร เทียนส่องใจ^{๒๕} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การเจรจาใกล้เคียงคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง” ว่า วิธีการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา พบการใช้ปฏิบัติการเพื่อเข้าไปจัดการความขัดแย้งในรูปแบบเดียวเท่านั้นคือ “การเจรจาใกล้เคียงคนกลาง” และบุคคลที่ทำหน้าที่ในการเป็นนักเจรจาใกล้เคียงคนกลางคือ

^{๒๒} พระมหาศรีสุพรรณ อุตตทโป (ค่านนท์), “การประยุกต์ใช้วาจาสุภาสิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๑.

^{๒๓} ชวน คงเพชร, “การใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในมุมมองของทนายความ”, **งานวิจัยหลักสูตร, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)**, (วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๖๔.

^{๒๔} ปรากฏ โกลาวัลย์, “พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มีประสิทธิภาพใช้ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความได้จริงหรือไม่เพียงใด”, **งานวิจัยหลักสูตร, ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)**, (วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^{๒๕} ชลากร เทียนส่องใจ, พ.ท. ดร., “การเจรจาใกล้เคียงคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๔๐.

“พระพุทธเจ้า” ซึ่งเหตุการณ์ความขัดแย้งที่สำคัญที่พระองค์ทรงเจรจาไกล่เกลี่ย มีทั้งหมด ๓ เหตุการณ์ ได้แก่ (๑) ความขัดแย้งด้านพระวินัย ซึ่งเป็นกรณีศึกษาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของพระภิกษุเมืองโกสัมภี ในเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางพระวินัยที่ว่าด้วย “การเหลือน้ำชำระเอาไว้ในกระบวย” (๒) ความขัดแย้งเกี่ยวกับการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติในประเด็นที่เกี่ยวกับการแย่งชิงทรัพยากรน้ำของชาวสาकยะและชาวโกสิยะ และ (๓) ความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ในประเด็นดูหมิ่นชาติพันธุ์ระหว่างเจ้าสาकยะกับพระเจ้าวิทูทพะ

๘) พระครูนิมิตต์โพธิ (โพธิ์ศรี จนทสาโร)^{๒๖} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้วาทาสุภาษิตในมณฑลสุทรกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน” ท่านได้สรุปมณฑลที่ ๑๐ มีวาทาสุภาษิตเป็นสุภาษิตในหมู่ที่ ๓ ผูกพันให้เป็นคนมีประโยชน์ สรุปได้ว่าเป็นคติสอนใจที่แสดงให้เห็นถึง การรู้จักใช้คำพูดที่ผู้พูดได้กลั่นกรองไว้แล้วด้วยใจที่ผ่องใส มีใช้สักแต่พูด องค์ประกอบของวาทาสุภาษิตคือ ต้องเป็นคำจริง คำสุภาพ พูดแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ พูดด้วยจิตเมตตา พูดถูกกาลเทศะ พูดถูกเวลา และสถานที่

๙) สุภาพรรณ เพิ่มพูน^{๒๗} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “กระบวนการไกล่เกลี่ยตามหลักการทางพระพุทธศาสนา” ว่า คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยประกอบด้วย เป็นผู้มีสติ มีความประพฤติเรียบร้อย มีคุณธรรมที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ พูดได้ชัดแจ้ง มีความสามารถในการสื่อสารได้ถูกต้องแม่นยำจากคู่ขัดแย้งฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง มีทักษะในการถาม และควบคุมเหตุการณ์โดยไม่ใช้การบีบบังคับ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องราวขององค์การหรือตัวบุคคลคู่ขัดแย้ง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน สัมพันธ์กับคู่ขัดแย้งที่มีฐานะต่างกันอย่างเท่าเทียม มีความเคารพและมีเมตตา กรุณา...

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักการไกล่เกลี่ยแบบพระพุทธศาสนา ที่จะต้องขจัดอุปสรรคในใจคู่ขัดแย้ง โดยใช้คุณธรรมประการต่างๆ ให้คู่พิพาทได้สติและหันมาพิจารณา เพื่อทำให้ข้อพิพาทยุติลงไปด้วยดีทั้งสองฝ่าย ซึ่งต้องมีธรรมประกอบกันหลายประการ ทั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติที่เป็นที่ยอมรับ มีคุณธรรมและมีความน่าเชื่อถือ ได้รับความไว้วางใจจากคู่กรณี

๑๐) พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมพ์นันท)^{๒๘} ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ” ว่า คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในทางพฤติกรรม ในที่นี้หมายถึง คุณลักษณะทางด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ การดำรงตน เป็นความประพฤติในจริยธรรมอันดีงาม รวมถึงคุณลักษณะทางการแสดงออกทางการกระทำทางกาย วาจา อันอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรม จริยธรรม ไม่ละเมิดเบียดเบียนจนเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและคู่ความ

^{๒๖} พระครูนิมิตต์โพธิ (โพธิ์ศรี จนทสาโร), “การประยุกต์ใช้วาทาสุภาษิตในมณฑลสุทรกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๓), หน้า ๗๒.

^{๒๗} สุภาพรรณ เพิ่มพูน, “กระบวนการไกล่เกลี่ยตามหลักการทางพระพุทธศาสนา”, *สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๗, ๖๖.

^{๒๘} พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมพ์นันท), “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๖๙.

ในแง่การรักษาไม่ละเมิดจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ประการได้แก่ จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ จริยธรรมการดำรงตน และจริยธรรมในอุดมการณ์สากล

จากการศึกษางานวิจัยในเบื้องต้นพบว่าหลักในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีคุณสมบัติและบทบาทในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังนี้คือ เป็นคนกลางซึ่งเป็นที่ยอมรับของคู่กรณี วางตัวเป็นกลาง ซื่อสัตย์ไม่ยุยงสนับสนุนให้เกิดคดีความ ไม่มีอคติหรือพยายามลดอคติในใจของคู่กรณี มีจริยธรรมและสร้างความไว้วางใจให้กับคู่กรณี มีสติตลอดเวลาไม่วางใจที่สุภาพ ชัดแจ้ง ถูกต้อง แม่นยำ อ่อนน้อมถ่อมตน มีเมตตา กรุณา มีความรู้ความสามารถ ทำงานรวดเร็ว เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ

ซึ่งหลักการเหล่านี้เป็นแนวคิดทฤษฎีทั่วไป ยังไม่ลงลึกในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธีซึ่งจะต้องศึกษาเปรียบเทียบต่อไป

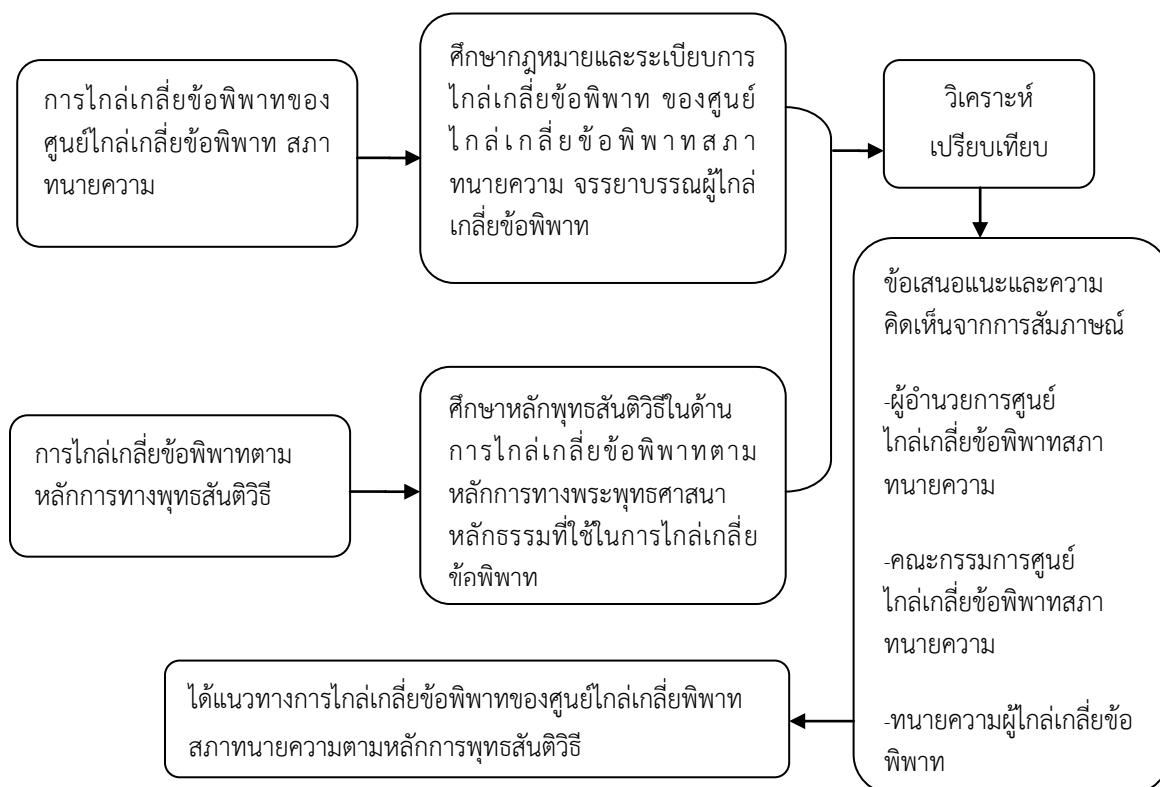
ดังนั้นผู้วิจัยจึงประสงค์ที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับพุทธสันติวิธี เพื่อจะได้นำหลักการทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสืบไป

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าหลักกฎหมาย ข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติ ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาพทนายความ

๑.๗.๒ ศึกษาค้นคว้าจากตำราเอกสารวิชาการ พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร คัมภีร์ พระพุทธศาสนา วารสาร ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทั่วไปและตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

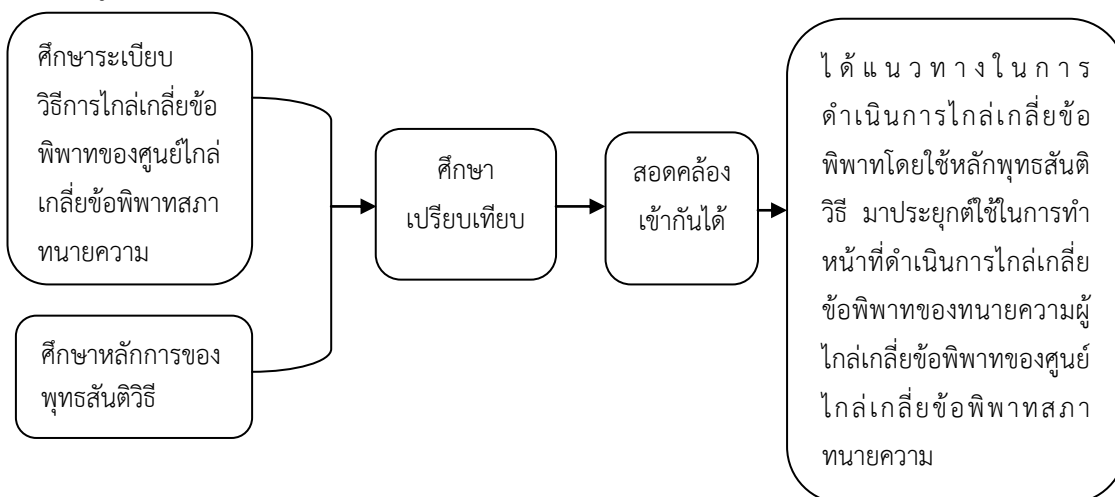
๑.๗.๓ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบด้านเนื้อหาแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี และศึกษาความสอดคล้องด้วยการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ คณะกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ เจ้าหน้าที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ และทนายความผู้กระทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กำหนดจำนวนประชากรรวมกันไม่ต่ำกว่า ๙ ท่าน

แผนภูมิ ๑.๑ แสดงกรอบวิธีดำเนินการวิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

แผนภูมิ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบหลักการ ข้อกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ และบทบาทการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ

๑.๙.๒ ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีการใกล้เคียงข้อพิพาทของนักวิชาการทั่วไปและทราบแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามแนวทางพระพุทธศาสนา

๑.๙.๓ ได้แนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้กับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ

บทที่ ๒

แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทั่วไปทั้งที่เป็นแนวคิดของนักวิชาการและนักกฎหมาย นำเสนอแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทั่วไปและหลักการในด้านข้อกฎหมายและระเบียบวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการโดยทั่วไปและตามระเบียบของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ความหมายและแนวคิด ทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๑.๑ ความหมายของข้อพิพาท

๒.๑.๑.๑ ความหมายทั่วไป “พิพาท” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หมายความว่า “โต้แย้งสิทธิ เช่น พิพาทเรื่องที่ดิน พิพาทเรื่องมรดก”^๑ ซึ่งจากความหมายนี้มีคำว่าโต้แย้งสิทธิ เมื่อแยกคำเป็น ๒ คำ มาจากคำว่า “โต้แย้ง” หมายความว่าแสดงความเห็นแย้งกัน^๒ และคำว่า “สิทธิ” หมายถึงอำนาจอันชอบธรรม อำนาจที่จะกระทำการใดๆได้อย่างอิสระได้รับการรับรองตามกฎหมาย^๓ รวมความแล้วคือการใช้อำนาจของตนแสดงความเห็นแย้งกันตามอำนาจที่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย ความหมายของข้อพิพาทจึงเริ่มมาจากการโต้แย้งสิทธิ จากความหมายตามพจนานุกรมที่อธิบายมาข้างต้น สอดคล้องกับการให้ความหมายในบทบัญญัติ “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งจะกล่าวในลำดับถัดไป

๒.๑.๑.๒ ความหมายตามระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งบัญญัติไว้สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ไว้ดังนี้^๔

“ข้อพิพาท” หมายถึง ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ความรับผิดชอบ

๑. ในทางแพ่ง หรือ

๒. ในทางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้

^๑ พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, [ออนไลน์], แหล่งที่มา//<http://www.msk-school.net/TRIED๒๕๔๒/keywords.html> (๑๕ ก.ย. ๒๕๕๘).

^๒ อ้างแล้ว.

^๓ อ้างแล้ว.

^๔ ขวน คงเพชร และ สุรพล สินธุนาวา, กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสหภาพนายความ สหภาพนายความ, พ.ศ. ๒๕๕๗), หน้า ๔.

๓. ในคดีอื่นใดที่อาจระงับข้อพิพาทได้ และ

๔. สำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเห็นควรรับไกล่เกลี่ย

สามารถขยายความการโต้แย้งสิทธิได้ว่า เป็นกรณีที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปที่เกี่ยวข้องกันมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันต่อประเด็นหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ถ้าเป็นในด้านข้อกฎหมายก็ได้แก่ประเด็นข้อพิพาทในทางแพ่ง ประเด็นข้อพิพาทในทางอาญา โดยที่ต่างฝ่ายต่างไม่เห็นด้วยกับความเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเมื่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากขึ้นจนกระทั่งมีการเรียกร้องให้ฝ่ายที่มีความเห็นแตกต่างจากตนให้กระทำตามหรือยอมรับความเห็นของตนนั้นก็จะเกิด “ข้อพิพาท” ขึ้นนั่นเองความหมายนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย^๕ ซึ่งท่านเป็นนักกฎหมายและทนายความ ได้กล่าวไว้ว่า “ข้อพิพาทคือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคมเดียวกันหรือต่างสังคมกันและอาจเป็นความขัดแย้งของบุคคลที่เป็นปัจเจกชนด้วยกัน หรือปัจเจกชนกับรัฐ ความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกเชื้อชาติ ทุกสัญชาติ และทุกระดับที่มีความสัมพันธ์หรืออาจสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ความขัดแย้งมักเกิดจากการต้องการของผู้คนในสังคมที่ไม่สอดคล้องกัน และมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคล หรือสิทธิที่ถูกกระทบอาจเป็นสิทธิส่วนบุคคล เช่นสิทธิในชื่อเสียง สิทธิในร่างกาย สิทธิในทรัพย์สิน หรืออาจเป็นสิทธิส่วนรวม และผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจเกิดผลทางรูปธรรมหรือยังเป็นเพียงแค่ความรู้สึกว่าอาจกระทบก็นำไปสู่ความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น” จากคำอธิบายในที่นี้เราจะเห็นคำอีกคำหนึ่งเกี่ยวกับข้อพิพาทคือคำว่า “ความขัดแย้ง” ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอความหมายของความขัดแย้งเพิ่มเติมโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์^๖ ได้กล่าวไว้ว่า “คำว่าความขัดแย้ง (Conflict) และข้อพิพาท (Dispute) เป็นคำที่ใช้สลับไปมากันได้ แต่ในบางกรณีจะมีความหมายเฉพาะลงไปว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องของความเห็น หรือความเชื่อต่างกัน แต่คู่กรณียังสามารถทำงานร่วมกันได้ คู่สมรสก็อยู่ด้วยกันอย่างปกติสุข แต่เมื่อขยายกลายเป็นข้อพิพาท จะกลายเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมุ่งหมายที่จะเอาชนะให้ได้เพื่อเป้าหมายสูงสุดของตัวเอง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจจะต้องไป” มีบางคนแยกแยะระหว่างความขัดแย้งและข้อพิพาทโดยกล่าวว่า ความขัดแย้งจะกลายเป็นกรณีพิพาทขึ้นมาก็ต่อเมื่อประเด็นปัญหานั้นมองเห็นเป็นเรื่องขึ้นมาเป็นกรณีเฉพาะ แล้วข้อเรียกร้องนั้นไม่ได้รับการตอบสนองอย่างที่เราคาดหวังทั้งหมดหรือบางส่วน”

จะเห็นได้ว่าข้อพิพาทมีความเชื่อมโยงกับความขัดแย้ง ซึ่งความขัดแย้ง มาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” มาจากภาษาละติน “Confligere” แปลว่าการต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอย ความเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การขัดซึ่งกันและกันหรือ

^๕ สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย , **หลักการและแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**, “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิชาการสภาทนายความ สภาทนายความ,๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๖ ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ , **ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**, (ขอนแก่น: ศิริภณท์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^๗ Catherine Morris, **การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์, นายแพทย์บรรพต ดันธีรวงศ์ และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ผู้แปล (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินติ้ง ฮอลล์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๑๖.

การปฏิบัติ (Opposition) หมายถึง การที่บุคคลสองคน กลุ่มบุคคลมีความเชื่อ ความต้องการไม่เหมือนกัน ได้แย้ง หรือโต้เถียงกัน^๙ ในที่นี้มีคำว่าโต้แย้งซึ่งเชื่อมโยงกับข้อพิพาทที่หมายถึงการโต้แย้งสิทธิตามที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น เมื่อกล่าวถึงความขัดแย้ง ยังมีนักวิชาการต่างประเทศที่ได้ให้ความหมายและทัศนะของความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ เช่น เจมส์ โค (James Kho) และคณะเห็นว่า^{๑๐} ความขัดแย้งหมายถึง “การต่อสู้กันหรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลายๆกลุ่มของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลายๆกลุ่มของบุคคล” ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของข้อพิพาทตามที่กล่าวมาแล้ว ในส่วนของ เบอร์นาร์ด เมเยอร์^{๑๑} ได้มองความขัดแย้งแตกต่างออกไปคือ มองที่มิติที่เกิดขึ้น โดยได้แบ่งออกเป็นสามมิติด้วยกัน คือ ความขัดแย้งเป็นการรับรู้ (Cognitive/Perception) ความขัดแย้งเป็นความรู้สึก (Emotion/Feeling) และความขัดแย้งเป็นพฤติกรรม (Behavioral/Action) ในแง่การรับรู้ ความขัดแย้งเป็นความเชื่อหรือความเข้าใจว่าคนคนหนึ่งมีผลประโยชน์ ความต้องการ หรือค่านิยมไม่สอดคล้องกับผู้อื่น ในแง่ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกได้ว่าความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับปฏิกริยาทางอารมณ์ต่อสถานการณ์หรือปฏิสัมพันธ์ที่ส่งสัญญาณถึงความไม่เห็นพ้องต้องกันในลักษณะหนึ่งโดยอาจเป็นความกลัว ความเศร้า ความขมขื่น โกรธ หรือสิ้นหวัง หรือหลายอารมณ์ผสมกัน สำหรับในแง่ของความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมนั้น เป็นพฤติกรรมที่เราแสดงความรู้สึกและความรับรู้ออกมาอย่างชัดเจนเพื่อขัดขวางมิให้ผู้อื่นบรรลุความต้องการ แต่ถ้าจะอธิบายแบบสั้นๆ สรุปใจความในคู่มือระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน สำนักงานศาลยุติธรรม^{๑๒} ได้อธิบายดังนี้คือ “ความขัดแย้งหมายถึงความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยความขัดแย้งนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ อาจเกิดจากความต้องการที่แตกต่างกัน เช่นการแย่งชิงอำนาจ การแข่งขัน หรือความเห็นที่แตกต่างกันทางการเมือง เป็นต้น”

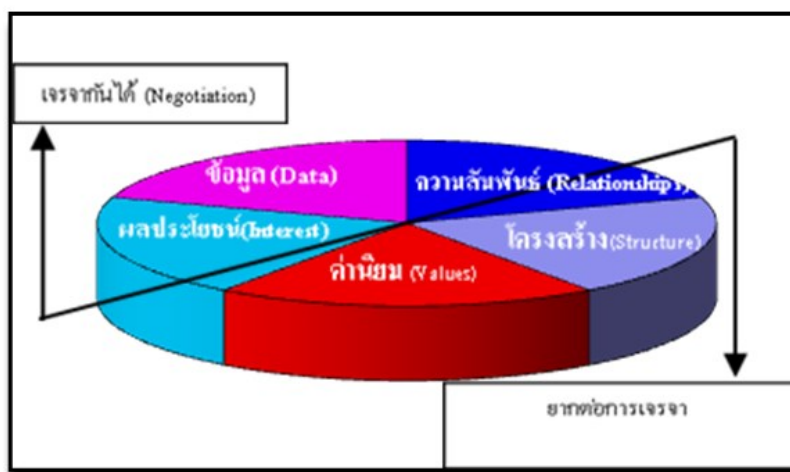
^๙ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ร.ศ. ดร., **พุทธสันติวิธี : การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซนจูรี จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙.

^{๑๐} เจมส์ โค และคณะ (ผู้แต่ง), วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (ผู้แปล), **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**, (นนทบุรี:สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๑๑} เมเยอร์ เบอร์นาร์ด, **พลวัตการจัดการความขัดแย้ง**, นายแพทย์บรรพต ตันธีรวงศ์ ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๙ – ๓๓.

^{๑๒} วราภรณ์ ชื่นตระกูล, บรรณาธิการ, **คู่มือระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**, สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คัมปาย อิมเมจจิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

อย่างไรก็ตาม จากความหมายของความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าว ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ได้จัดทำแผนภูมิ^{๑๒} เพื่อให้สามารถแยกแยะประเภทว่ามีองค์ประกอบอะไร และนำไปสู่การจัดการได้ง่ายขึ้น

แผนภูมิ ๒.๑ แสดงวงกลมความขัดแย้ง (วันชัย วัฒนศัพท์)

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งด้านข้อมูล ผลประโยชน์ และ/หรือ ความสัมพันธ์นั้นสามารถจัดการได้ง่ายกว่าความขัดแย้งที่มีมูลเหตุมาจากค่านิยม และ/หรือโครงสร้าง ซึ่งจอห์น แมคคอนเนล และคริสโตเฟอร์ มัวร์^{๑๓} ได้แยกความขัดแย้งออกเป็น ๕ ประเด็นด้วยกัน คือ^{๑๔}

(๑) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) ได้แก่ ข้อมูลขัดกัน ขาดข้อมูล เข้าใจผิด ขาดการสื่อสาร หรือสื่อสารไม่ถูกต้อง สับสนเรื่องหน้าที่ มุมมองต่างกันในเรื่องของข้อมูล

(๒) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ได้แก่ ขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ปรารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่

(๓) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ได้แก่ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่ต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และวิธีการในการทำสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน เช่น วิธีการทำงานต่างกัน การตัดสินใจต่างกัน

(๔) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ได้แก่ การแก่งแย่ง โดยเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์เดิมด้วย ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม

^{๑๒} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซ็ท, ๒๕๓๗), หน้า ๑๓.

^{๑๓} Christopher Moor, The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict, ๒nd ed., (San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers, ๑๙๙๖), p.๖๐-๖๑.

^{๑๔} จอห์น แมคคอนเนล อังโน จินตนา ยูนิพันธ์ และลิลิต ศรีทรัพย์อนันต์, “การจัดการศึกษาทางการแพทย์กับคุณภาพบัณฑิต”, วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส, ๒๕๔๒, (๑๑): ๓๓ - ๓๗.

(๕) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) ได้แก่ ศาสนา โลกทัศน์หรือความเชื่อต่างกัน การให้ความสำคัญที่ต่างกัน เกณฑ์ประเมินต่างกัน ภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างกัน ภูมิหลังส่วนบุคคลต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ต่างกัน

การแก้ปัญหาความขัดแย้งจะยากหรือง่ายนั้น ผู้ที่จะเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหาจำต้องศึกษาสภาพปัญหาให้เข้าใจถึงข้อขัดแย้งนั้นว่าสาเหตุเบื้องลึกเป็นมาอย่างไรแล้วจึงแจกแจงแยกแยะตลอดจนวิเคราะห์สภาพปัญหาเพื่อนำไปสู่กระบวนการแก้ไขต่อไป อย่างไรก็ตาม จากความหมายของความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้นนั้น พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^{๑๕} ได้สรุปความขัดแย้งออกเป็น ๒ ความหมายหลัก กล่าวคือ ความหมายในแง่บวก และความหมายในแง่ลบ

(๑) **ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก** หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรม ในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

(๒) **ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ** หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย และบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณะของความขัดแย้งออกมาในมิติของ “ความรุนแรง” ไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่าความหมายของข้อพิพาทนั้นมีความสืบเนื่องมาจากความขัดแย้งแบบแนบสนิทกันจนทำให้บางครั้งมีการใช้คำสลับไปมาระหว่างข้อขัดแย้งกับข้อพิพาททั้งนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าความขัดแย้งเกิดก่อนจนเมื่อมีการนำข้อขัดแย้งเข้าไปสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาเมื่อไหร่เมื่อนั้นเราจะเรียกข้อขัดแย้งว่า “ข้อพิพาท” ซึ่งทั้งสองคำนี้โดยแท้จริงแล้วมีสาเหตุมาจากความต้องการของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกัน มีการแข่งขัน แย่งชิงอำนาจ มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เมื่อมองให้ลึกในด้านข้อกฎหมายสำหรับกรณีที่นายความจะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักร จะมองข้อขัดแย้งในแง่ของการเกิดข้อพิพาทและมีการโต้แย้งสิทธิกันทางกฎหมาย ทั้งในทางแพ่งและทางอาญา จนกลายเป็นข้อพิพาทที่จะนำไปสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนี้ นายความผู้ไกล่เกลี่ยจำต้องวิเคราะห์ให้ลึกถึงสาเหตุและประเภทของความขัดแย้งเพื่อนำไปสู่การไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีได้ร่วมกันแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยนายความเป็นผู้ดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยให้บรรลุผลสำเร็จต่อไป

๒.๑.๒ ความหมาย ทฤษฎีและแนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนักวิชาการและนักกฎหมาย

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งผู้วิจัยจะขอเสนอความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกเป็นสองด้านคือ ความหมายด้านภาษาศาสตร์ และความหมายด้านข้อกฎหมาย ก่อนอื่นขอให้เข้าใจความหมายคำว่า “ไกล่เกลี่ย” ในด้านของตัวภาษาก่อน

^{๑๕} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘) หน้า ๓๓ – ๓๔.

ภาษาไทยคำว่า **“ไกล่เกลี่ย”** หมายถึง “พูดจาให้ปรองดองกัน, พูดจาให้ตกลงกัน; ญุบไล้ ; ทำให้เรียบร้อย, ทำให้มีส่วนเสมอกัน, เกลี้ยเกล็ด ก็ว่า.”^{๑๖} เมื่อมาเชื่อมต่อกับคำว่า **“ข้อพิพาท”** ในความหมายที่ได้อธิบายในหัวข้อข้างต้นแล้วก็จะมีความหมายคือ “การนำข้อโต้แย้งสิทธิมาพูดจาไกล่เกลี่ยให้ปรองดองกัน” สำหรับศัพท์ภาษาอังกฤษ การไกล่เกลี่ยคนกลาง/การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ใช้คำว่า **“Mediation”**^{๑๗} หมายถึง กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่อาศัยบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งได้รับการยินยอมจากคู่ขัดแย้ง มีความเป็นกลาง และไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด มีทักษะความเชี่ยวชาญในการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เป็นผู้ดำเนินกระบวนการ (Facilitate) ให้เกิดข้อตกลงอันเกิดจากการเสนอทั้งสองฝ่ายแต่ไม่ใช่ผู้ตัดสินชี้ขาด

อันดับต่อมาคือความหมายด้านข้อกฎหมาย แม้จะไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายหรือข้อกฎหมายที่เป็นพระราชบัญญัติหรือตัวบทกฎหมายหลักอื่นใดพอที่จะอธิบายถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในด้านของความหมายได้อย่างชัดเจน แต่ก็มีคำอธิบายความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประมวลจริยธรรมของผู้ประนีประนอมของสำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม^{๑๘} ในหมวดที่ ๑ ว่าด้วย “อุดมการณ์ของผู้ประนีประนอม” ข้อที่ ๑ ในส่วนคำอธิบาย ว่า “การไกล่เกลี่ยเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่จะทำให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพึงพอใจของคู่ความ” หมวดที่ ๒ ว่าด้วย “จริยธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่” ส่วนที่ ๑ การให้คู่ความตัดสินใจด้วยตนเอง ข้อ ๒ ในการระงับข้อพิพาทผู้ประนีประนอมจะต้องให้คู่ความตัดสินใจด้วยตนเอง บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ ในส่วนคำอธิบายนั้นมีคำอธิบายอยู่ว่า “การระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของคู่ความเป็นสำคัญ” ดังนั้นในมุมมองด้านกฎหมายผู้วิจัยขอสรุปความหมายของการไกล่เกลี่ยว่า “การไกล่เกลี่ยหมายถึงการระงับข้อพิพาททางเลือกที่จะทำให้ข้อพิพาทระงับลงด้วยความพึงพอใจของคู่ความโดยมีคนกลางเป็นผู้ช่วยดำเนินการให้เกิดการระงับข้อพิพาทและการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยนั้นขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของคู่ความเป็นสำคัญ”

จากความหมายในทางศัพท์ภาษาและความหมายในทางกฎหมายแล้ว นักวิชาการและนักกฎหมายได้อธิบายถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเอาไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็สอดคล้องกับความหมายตามที่ที่กล่าวมาข้างต้น ดังเช่น

เบอร์นาร์ด เมเยอร์^{๑๙} ซึ่งเป็นนักวิชาการต่างประเทศได้กล่าวไว้ว่า การไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) ก็คือ “การจัดการความขัดแย้ง นอกจากนั้นการไกล่เกลี่ยคนกลางยังถูกมองว่าเป็น

^{๑๖} พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, ค้นหาจากกลุ่มอักษร ก ออนไลน์). แหล่งที่มา :msk-school.net/TRIED๒๕๔๒/keywords.html (๑๕ ก.ย.๒๕๕๘).

^{๑๗} สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า, ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร : สำนักสันติและธรรมาภิบาล ๒๕๔๗ ,พิมพ์ครั้งที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๕) หน้า๔๕.

^{๑๘} นนธนวนันท์ ตั้งตรงจิต, บรรณาธิการ, **ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม**, สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๗ – ๒๘.

^{๑๙} เมเยอร์ เบอร์นาร์ด, **พลวัตการจัดการความขัดแย้ง**, นายแพทย์บรรพต ดันธีรวงศ์ ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๗๖.

เครื่องมือหลักสำหรับการจัดการความขัดแย้งและแสดงถึงความเป็นวิชาชีพได้เป็นอย่างดี มุมมองเช่นนี้เป็นที่เข้าใจได้แต่ก็ค่อนข้างจำกัดมากทั้งในบริบทของการจัดการความขัดแย้งโดยรวมและในแวดวงของนักไกล่เกลี่ยเองโดยเฉพาะ นักไกล่เกลี่ยคนกลางมีหน้าที่ให้คำปรึกษากับคู่กรณี” ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย วัฒนศัพท์^{๒๐} ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านสันติวิธีได้อธิบายว่า “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นการที่คู่กรณีพยายามที่จะแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างกันโดยความช่วยเหลือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่สามที่เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย” จะเห็นได้ว่าทั้งสองท่านให้ความสำคัญกับคนกลาง หรือการอธิบายในแง่ของกระบวนการเช่น สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย^{๒๑} ซึ่งเป็นนักกฎหมายได้อธิบายว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ “กระบวนการแก้ไขข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือและแนะนำให้คู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทด้วยตัวของคู่พิพาทเอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม สามารถทำให้ผู้ที่ทะเลาะไม่พุดคุยกัน หันกลับมาเจรจากัน” เช่นเดียวกันนักกฎหมายอย่างท่าน อุดุลย์ ชันทอง^{๒๒} ก็ได้กล่าวความหมายในทำนองของกระบวนการไว้ว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือ “กระบวนการแก้ไขข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามซึ่งเป็นคนกลางเข้าช่วยเหลือและแนะนำให้คู่พิพาทตกลงระงับข้อพิพาทด้วยตัวของคู่พิพาท” สอดคล้องกับความหมายในคู่มือระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน สำนักงานศาลยุติธรรม ได้อธิบายถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้คำว่าวิธีการแทนกระบวนการว่า “เป็นวิธีระงับข้อพิพาทโดยคนกลาง ที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ที่มีหน้าที่ในการเข้าช่วยคู่พิพาทในการหาแนวทางในการแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้น อันเกิดจากแนวทางร่วมกันซึ่งเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาททุกฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีอำนาจในการกำหนดผลลัพธ์ของการเจรจา โดยผลลัพธ์ในการไกล่เกลี่ยย่อมเกิดจากความยินยอมของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย”

จากแนวคิดทฤษฎีของนักวิชาการและนักกฎหมายหลายท่านที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแท้จริงแล้วก็คือกระบวนการจัดการความขัดแย้งวิธีหนึ่งที่อาศัยคนกลางเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเจรจา โดยหลักแล้วถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกวิธีหนึ่ง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนับว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ทำให้คู่กรณีไม่มีการแพ้การชนะมีแต่ตกลงกันก็จะ เป็นลักษณะชนะทั้งคู่หรือ WIN-WIN โดยที่คู่พิพาททั้งคู่ได้ตกลงกันเอง ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงแนะนำ และอำนวยความสะดวกให้เท่านั้น ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางไม่อำนาจตัดสินใดๆ ซึ่งคนกลางที่จะเข้าไกล่เกลี่ยโดยมากจะเป็นที่ยอมรับนับถือของคู่กรณี และถึงแม้การไกล่เกลี่ยจะไม่ลงเอยด้วยข้อตกลง

^{๒๐} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: ศิริภณธ์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๑๘๘.

^{๒๑} สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย, หลักการและแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภานายความ สภานายความ, ๒๕๕๗), หน้า ๒ – ๓.

^{๒๒} อุดุลย์ ชันทอง, กระบวนการยุติธรรมเพื่อสันติภาพ. (พระนครศรีอยุธยา: โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.) (อัคราณา).

ระหว่างกันของคู่กรณี ก็ยังถือกันว่ามีผลเกิดขึ้นแล้ว ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นผลอย่างน้อยคือทำให้คู่กรณีได้หันหน้าเข้ามาคุยกัน ได้มีโอกาสได้พูดในสิ่งที่ตนอยากพูดต่อกัน

๒.๒ หลักการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๒.๑ หลักการโดยทั่วไป โดยหลักการทั่วไปแล้ว เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็จำเป็นต้องมีการแก้ปัญหาข้อพิพาทโดยมักใช้วิธีการฟ้องร้องตามกระบวนการทางกฎหมายซึ่งเป็นหลักการระงับข้อพิพาททางตรงแต่ถือเป็นวิธีระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีที่ต้องมีการเผชิญหน้ากันในระดับสูงสุดไม่มีการปรองดองกัน ส่วนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกวิธีหนึ่งที่มุ่งการปรองดองและร่วมมือกันแก้ปัญหา ซึ่งกระบวนการมีทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการที่ยอมรับในสังคมปัจจุบัน การให้โอกาสคู่พิพาทกันพูดคุย เจรจากกลางประนีประนอมยอมความกันได้ตลอดเวลาแม้ระหว่างการพิจารณาคดี ทำให้คดีเกิดความรวดเร็ว สะดวก ประหยัด และมีความพึงพอใจกันทั้งสองฝ่าย ซึ่งสามารถกระทำได้ในคดีแพ่งทุกประเภท และในคดีอาญาที่กฎหมายได้บัญญัติให้เป็นคดีความผิดที่สามารถยอมความกันได้ หรือข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และตามกฎหมายพิเศษต่างๆ ที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะให้กระทำได้

หลักการของกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางตามแนวคิดของ **ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์** นั้นมีอยู่ ๓ ประเด็นที่ท่านได้อธิบายไว้คือ^{๒๓}

- ๑) กระบวนการนี้การตัดสินหาทางออกของข้อขัดแย้งเกิดโดยคู่กรณี หรือคู่ขัดแย้งช่วยกันพิจารณาหาทางออกร่วมกัน คนกลางไม่มีหน้าที่หรือไม่มีอำนาจตัดสิน
- ๒) กระบวนการเจรจาจะใช้วิธีหรือกระบวนการใช้การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Process) โดยไม่ใช่จุดยืน (Position) แต่จะใช้การเจรจาโดยใช้จุดสนใจ (Interest) หรือความต้องการหรือผลประโยชน์ร่วมกันเป็นพื้นฐานในการเจรจา (Interest-Based Negotiation)
- ๓) กระบวนการเจรจาต้องมีกติกาในการเจรจา (Ground Rule) เพื่อให้คนกลางที่มีหน้าที่กำกับกระบวนการได้ตามนั้น เช่น กำหนดว่าให้ผลัดกันพูดทีละคน อาจจะแยกกลุ่มคุยกัน หรืออะไรคือโจทย์ที่แท้จริงมีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง ให้นิยามหรือกำหนดหัวข้อให้ชัดเจนร่วมกัน ที่จะต้องพูดคุยหาข้อยุติ และหากไม่สามารถหาข้อยุติได้จะทำอะไร จะประชุมที่ไหน ใช้เวลามากน้อยเพียงไร เริ่มเมื่อใด เลิกเมื่อใด ใครทำหน้าที่เป็นคนกลาง

จะเห็นได้ว่าหลักของการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น คนกลางจะไม่มีอำนาจตัดสินใจใดๆเลยในเรื่องเกี่ยวกับข้อพิพาท คนกลางทำหน้าที่แต่เพียงให้ข้อคิดแก่คู่กรณีส่วนการตัดสินใจเป็นเรื่องของคู่กรณี ประเด็นที่สองคือหลักของการใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทั้งคู่กรณีและผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้วางกฎกติกาในการเจรจาไกล่เกลี่ยซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับแนวคิด

^{๒๓} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: ศิริภณท์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗๗.

ของ ศ.ดร.ลีโอนาร์ด เจ. มาร์คัส^{๒๔} ว่า “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางอย่างเป็นทางการนั้น บุคคลที่เป็นคนกลางต้องแน่ใจว่าทั้งสองฝ่ายรับรู้ถึงจุดประสงค์เดียวกัน บุคคลที่เป็นคนกลางต้องได้รับการยอมรับในกรณีนั้นๆ เขาต้องกำหนดขั้นตอนของกระบวนการโดยเริ่มอธิบายบทบาทคนกลาง กติกาที่จะนำไปสู่ข้อตกลง ทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการแก้ปัญหาข้อพิพาท” มีหลักอีกอย่างหนึ่งที่ท่านได้กล่าวไว้ในที่นี้คือผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องได้รับการยอมรับจากคู่กรณี ในเรื่องของหลักการยอมรับผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากคู่กรณี ภาณุ รังสีสหัส^{๒๕} ได้กล่าวไว้ว่า การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องของความสมัครใจของคู่ความเป็นสำคัญ ข้อสำคัญประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ยคือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องทำให้คู่ความเชื่อถือไว้วางใจตนให้ได้ เพื่อที่จะได้ค้นหาความจริงที่ซ่อนอยู่ ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถล่วงรู้ถึงข้อมูลเบื้องต้นจากการเปิดเผยของคู่ความ รู้ความต้องการที่แท้จริงของคู่ความแต่ละฝ่าย การสร้างความเชื่อถืออาจกระทำได้โดยการอธิบายถึงท่าทีและบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างหมดเปลือก แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องที่พิพาทกัน แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของการไกล่เกลี่ยและความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย นอกจากนั้นผู้ไกล่เกลี่ยยังต้องทำให้คู่ความเชื่อถือมากพอที่จะเข้ามาทำสัญญาผูกมัดกันในท้ายที่สุด

ในการรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาทให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมอย่างมีความสุข และการไกล่เกลี่ยบรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีให้ได้ อันเป็นที่มาของหลักการ “วิธีการไกล่เกลี่ยโดยเน้นความต้องการที่แท้จริง” ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๗ ขั้นตอนได้แก่^{๒๖}

- ๑.) ค้นหาความต้องการที่แท้จริง (Interest) ของคู่พิพาท
- ๒.) ข้อเสนอ (Option) จากคู่พิพาทตามความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาท
- ๓.) หลักเกณฑ์อ้างอิง (Criteria) เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปตามเหตุและผลที่สนับสนุนข้อเสนอ
- ๔.) ทางเลือกอื่น (Alternative) โดยผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้นำเสนอ
- ๕.) การสื่อสาร (Communication) ระหว่างคู่พิพาทที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องกระตุ้นให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๖.) ความสัมพันธ์ (Relationship) พยายามแยกความสัมพันธ์ออกจากประเด็นปัญหา
- ๗.) ข้อผูกพัน (Commitment) เป็นการกำหนดข้อตกลงให้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรมีผลตามกฎหมาย

จากแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่านผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า หลักการสำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ

^{๒๔} ลีโอนาร์ด เจ. มาร์คัส, เจรจาแนวใหม่ มิติแห่งการป้องกันและระงับความขัดแย้งในที่ทำงานและระบบสุขภาพ, บรรพต ตันธีรวงศ์ ผู้แปล, (กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๒), หน้า ๓๘๕.

^{๒๕} ภาณุ รังสีสหัส, “การไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท (Mediation or Conciliation)”, **ดุลพาท**, เล่ม ๒ ปีที่ ๔๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๓๘) : หน้า ๑๔๒ – ๑๔๓

^{๒๖} สำนักกระบวนวิธีพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, **คู่มือการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คัมปาย อิมเมจจิ้ง จำกัด, ๒๕๕๗) หน้า ๑๙ – ๒๓

- ๑.) กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย
- ๒.) ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสิน เป็นเพียงผู้ดำเนินการเพื่อหาทางออกของข้อพิพาทร่วมกัน
- ๓.) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นที่ยอมรับหรือทำให้คู่ความยอมรับเชื่อถือในความสามารถและความเป็นกลาง
- ๔.) ต้องมีการวางกฎกติกาในการไกล่เกลี่ย โดยทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการแก้ปัญหาข้อพิพาท
- ๕.) หากไกล่เกลี่ยสำเร็จ จะต้องจบด้วยข้อตกลงของคู่ความทั้งสองฝ่ายที่มีผลผูกมัดได้

๒.๒.๒ หลักการทางกฎหมาย ในปัจจุบัน กฎหมายได้เปิดช่องทางให้คู่พิพาทสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีที่ เป็นข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาททางอาญาในความผิดต่อส่วนตัวโดยสามารถเข้าสู่กระบวนการได้ทั้งในช่วงก่อนหรือหลังมีการนำข้อพิพาทมาฟ้องร้องต่อศาล และหากตกลงกันได้ กฎหมายก็ได้เปิดช่องทางให้คู่พิพาททำให้ผลลัพธ์ข้อตกลงที่เกิดขึ้นมีผลผูกพันทางกฎหมาย โดยสัญญาประนีประนอมยอมความ

เนื้อหาในส่วนนี้มุ่งสำรวจหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของตัวอย่างหน่วยงานที่มีกฎหมายกำหนดให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้จะกล่าวถึงแนวทางการให้ผลลัพธ์ข้อตกลงที่เกิดขึ้นมีผลผูกพันทางกฎหมาย

ในทางกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหน่วยงานของรัฐนั้นมีหลักการที่สำคัญดังนี้^{๒๓}

- ๑.) การไกล่เกลี่ยเป็นไปโดยความสมัครใจ
- ๒.) การไกล่เกลี่ยเป็นความลับ
- ๓.) คำรับหรือข้อเท็จจริงที่เกิดจากการไกล่เกลี่ยไม่อาจใช้เป็นพยานในชั้นศาลหรืออนุญาโตตุลาการ
- ๔.) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่เป็นอนุญาโตตุลาการหรือผู้พิพากษาในข้อพิพาทนั้นหากไม่สามารถตกลงกันได้
- ๕.) การไกล่เกลี่ยไม่ทำให้อายุความหยุดลง
- ๖.) การฟ้องศาลและอนุญาโตตุลาการไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยสิ้นสุด

หลักการดำเนินการให้ข้อตกลงจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีผลผูกพันทางกฎหมาย

ในกระบวนการไกล่เกลี่ยทุกรูปแบบหากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกศาล คู่พิพาทหรือผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำให้ข้อตกลงมีผลผูกพันทางกฎหมายได้ดังนี้

ในกรณีข้อพิพาททางแพ่ง เมื่อคู่พิพาทตกลงกันได้ให้จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๘๕๐-๘๕๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์^{๒๔} หากการตกลงกัน

^{๒๓} ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, **ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการพิจารณาของศาล**, (พระนครศรีอยุธยา: เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาการไกล่เกลี่ยคนกลาง โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.) (อัคราเนนา)

เกิดขึ้นหลังมีการฟ้องร้องเป็นคดีความในศาล มาตรา ๑๗๕ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดให้โจทก์ยื่นคำบอกกล่าวถอนฟ้องเป็นหนังสือต่อศาล และให้ศาลพิจารณาว่าสัญญาประนีประนอมยอมความที่คู่ความจัดทำมีเนื้อความขัดต่อหลักกฎหมายหรือไม่หากไม่ขัดให้พิพากษาตามเนื้อความในสัญญาดังกล่าว ผลจากการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะผูกพันคู่พิพาทถ้าภายหลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ทำตามหากเป็นสัญญาที่ยังไม่เคยเสนอให้ศาลพิพากษาตามเนื้อความ ให้ฝ่ายที่เสียหายฟ้องร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลพิจารณาว่าสัญญามีเนื้อความขัดต่อหลักกฎหมายหรือไม่หากไม่ขัดต่อหลักกฎหมาย ให้ศาลมีคำสั่งบังคับใช้ตามสัญญา แต่ในกรณีที่เป็สัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาลได้พิพากษาตามเนื้อหาไปแล้ว ฝ่ายผู้เสียหายสามารถบังคับใช้สัญญาได้โดยไม่ต้องฟ้องร้องต่อศาลอีกครั้ง ทั้งนี้มาตรา ๑๙๓/๓๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดว่าสัญญาประนีประนอมยอมความมีอายุความในการฟ้องร้องเพื่อบังคับตามสัญญา ๑๐ ปี ไม่ว่าข้อพิพาทอันเป็นที่มาของสัญญาจะเกี่ยวข้องกับข้อมูลความผิดที่มีอายุความเท่าใดก็ตาม

ในส่วนของข้อพิพาททางอาญาในความผิดต่อส่วนตัว คู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาทได้ผ่านการแสดงพฤติการณ์ การถอนคำร้องทุกข์ในชั้นพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการหรือ การยอมความหรือถอนฟ้องในชั้นศาลก่อนคดีถึงที่สุด^{๒๔} ในเวลาใดก็ได้ การดำเนินการเหล่านี้จะส่งผลให้สิทธิในการฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาลระงับไปซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๓๕ และ มาตรา ๓๙ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยหากภายหลังฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่กระทำตามที่ตกลงกันไว้ ฝ่ายที่เสียหายจะมีสิทธิฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหายตามที่เห็นสมควรหรือเคยตกลงกันไว้เท่านั้น ทั้งนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดให้คู่ความต้องจัดทำหนังสือสัญญาประนีประนอมยอมความเหมือนกรณีข้อพิพาททางแพ่ง

สำหรับข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา กล่าวถึงกรณีที่เกิดการกระทำผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดชอบแพ่งด้วย ในกรณีเช่นนี้ทางกฎหมายจะแยกการดำเนินการและความรับผิดชอบแพ่งกับอาญาออกจากกันโดยเด็ดขาดดังนั้นการระงับข้อพิพาทจึงต้องแยกดำเนินการระหว่างการทำสัญญาประนีประนอมเพื่อยุติข้อพิพาททางแพ่ง กับการยอมในกรณีข้อพิพาทอาญาโดยผลสำเร็จทางใดทางหนึ่งจะไม่ส่งผลให้สิทธิในการฟ้องร้องดำเนินการอีกทางหนึ่งหมดไปด้วย อย่างไรก็ตามคู่พิพาทสามารถจัดทำสัญญาประนีประนอมแล้วระบุในเนื้อหาว่าให้มีการระงับข้อพิพาททั้งคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาก็ได้ โดยในส่วนของคดีอาญาให้ระบุให้ผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความต่อไป

^{๒๔} ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับพทพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล ๒๕๕๗) หน้า ๒๒๔

^{๒๕} นพพร โพธิ์รังสิยากร, ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย, เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ ๑๒ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม ๒๕๕๒, หน้า ๓๕ – ๓๙.

๒.๓ วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

วัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น นอกจากจะมีลักษณะเช่นเดียวกับการระงับข้อพิพาทเชิงบังคับ ได้แก่ สะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม ยังมีลักษณะพิเศษของการระงับข้อพิพาททางเลือกอีก ๒ ประการได้แก่ รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท และการรักษาความลับของคู่พิพาท^{๓๐}

จะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญที่ต้องการสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือสัมพันธภาพของคู่กรณีที่เราต้องการให้กลับคืนไปสู่ที่ดีเดิม การฟ้องร้องต่อศาลทำให้เกิดการแพ้ชนะ ผู้แพ้ย่อมคิดว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรม ความสัมพันธ์ของคู่พิพาทก็ไม่ดีต่อกัน คดีจบแต่ความบาดหมางของคู่พิพาทไม่จบ ดังนั้นหากการไกล่เกลี่ยทำได้บรรลุวัตถุประสงค์ย่อมทำให้คู่พิพาทกลับไปอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการระงับข้อพิพาทในอุดมคติ ๕ ประการดังนี้^{๓๑}

- ๑.) สะดวก (Convenience) เนื่องจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถทำได้ตลอดเวลา ไม่มีกระบวนการที่ซับซ้อนเหมือนกระบวนการพิจารณาดีทางศาล คู่กรณีหรือคู่พิพาทสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ตลอดเวลา และทุกชั้นศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือ ศาลฎีกา และแม้แต่ในชั้นบังคับคดีก็ยังสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้
- ๒.) รวดเร็ว (Speedy) การไกล่เกลี่ยไม่จำเป็นต้องใช้ผู้พิพากษา ไม่อยู่ในกระบวนการทางศาล ซึ่งมีลำดับขั้นตอนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และในปัจจุบันเนื่องจากมีคดีมากในศาล ทำให้กระบวนการทางศาลเกิดความล่าช้า แต่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลก็จะใช้ผู้ประนีประนอมเข้ามาไกล่เกลี่ย ถ้าเป็นการไกล่เกลี่ยนอกศาลจะใช้ใครก็ได้ที่คู่กรณีนับถือยอมรับ จึงไม่ต้องรอลำดับกระบวนการเหมือนการพิจารณาดีทางศาล ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยกระทำไ้รวดเร็วกว่ากระบวนการทางศาลมาก
- ๓.) ประหยัด (Low Cost) การไกล่เกลี่ยยังสำเร็จเร็วเพียงใดก็จะยังทำให้คู่กรณีประหยัดค่าดำเนินการทางศาลได้มากเพียงนั้น นอกจากนี้ยังประหยัดค่าเดินทางและค่าจ้างทนายความอีกด้วย
- ๔.) เป็นธรรม (Fairness) ดังที่กล่าวแล้วว่าผลของการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับข้อตกลงของคู่กรณีที่สามารถตกลงกันได้โดยคู่กรณีด้วยตนเอง ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงคนกลางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยเท่านั้น ดังนั้นผลลัพธ์ที่ออกมาจากการไกล่เกลี่ยหากตกลงกันได้จึงเป็นผลจาก

^{๓๐} สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, **คู่มือการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท คัมปาย อิมเมจจิง จำกัด, ๒๕๕๗) หน้า ๑๗.

^{๓๑} ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, **ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและการไกล่เกลี่ยแบบเน้นความต้องการที่แท้จริง**, (พระนครศรีอยุธยา: เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาการไกล่เกลี่ยคนกลาง โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.) (อัครา).

ความพอใจของทั้งสองฝ่ายซึ่งต่างจากการตัดสินโดยศาลที่จะมีผลลัพธ์ออกมาโดยมีผู้ชนะและผู้แพ้ ผู้แพ้ย่อมรู้สึกกว่าตัวเองไม่ได้รับความเป็นธรรม

- ๕.) รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาท (Maintain Relationship) ข้อนี้สำคัญมาก เพราะการที่คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ออมทำให้ไม่มีความคลางแคลงบาดหมางต่อกันอีก สามารถกลับไปอยู่ร่วมกันอย่างสงบ มองหน้ากันได้ พูดคุยกันดังเดิม มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งต่างจากการตัดสินโดยกระบวนการทางศาล เมื่อศาลตัดสินแล้วคู่พิพาทยังคงบาดหมางกันเช่นเดิม ไม่สามารถอยู่ร่วมกันโดยสงบได้

๒.๓.๑ ข้อดีและข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กระบวนการระงับข้อพิพาทแต่ละแบบย่อมมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกทางหนึ่งที่มีผู้ดำเนินการระงับข้อพิพาทหรือคู่กรณีสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมของข้อขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ

หากการไกล่เกลี่ยบรรลุวัตถุประสงค์ก็จะเกิดผลดีต่างๆมากมาย เป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ควรนำมาใช้ แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ยังมีข้อจำกัดบางประการ ซึ่งสามารถสรุปข้อดีและข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ดังนี้^{๓๒}

- ๑) สะดวก ไม่เป็นพิธีการมากนัก คู่กรณีจะทำการไกล่เกลี่ยกันช่วงไหนก็ได้โดยไม่ต้องรอขั้นตอนหรือพิธีการ เมื่อคู่กรณีพร้อม ผู้ไกล่เกลี่ยพร้อมก็สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้เลย ระเบียบพิธีการจะน้อยมาก ต่างจากกระบวนการทางศาล
- ๒) รวดเร็วกว่าการดำเนินคดีในศาลหรือวิธีการอื่น จากการที่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ต้องมีพิธีอะไรมาก ขั้นตอนก็ไม่ซับซ้อน จึงทำให้กระบวนการสามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว
- ๓) ประหยัดค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องและบังคับคดี หากสามารถไกล่เกลี่ยกันได้สำเร็จ คู่กรณีก็ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางศาล
- ๔) รักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่พิพาทและพรรคพวก กระบวนการไกล่เกลี่ยทำให้คู่กรณีได้มาคุยกันหาทางออก หากตกลงกันได้ ต่างฝ่ายต่างพอใจ ไม่บาดหมางต่อกัน
- ๕) สร้างความพึงพอใจให้แก่คู่พิพาท ซึ่งต่างจากการดำเนินคดีทางศาลที่ฝ่ายชนะคดีจะพอใจ แต่ฝ่ายแพ้ย่อมไม่พอใจ ส่วนการไกล่เกลี่ยที่ประสบผลสำเร็จจะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพอใจด้วยกันทั้งคู่
- ๖) รักษาชื่อเสียงและความลับส่วนตัวและทางธุรกิจของคู่พิพาท ในการเจรจาไกล่เกลี่ย จะตกลงกันแค่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ไม่มีการสืบพยาน กระบวนการดำเนินการทางลับ จึงสามารถรักษาชื่อเสียงและความลับส่วนตัวและทางธุรกิจเอาไว้ได้

^{๓๒} ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, **ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการพิจารณาของศาล**, (พระนครศรีอยุธยา: เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาการไกล่เกลี่ยคนกลาง โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.) (อรรถาธิบาย).

- ๓) สร้างความสงบสุขให้แก่ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เมื่อคู่พิพาทตกลงกันได้จากการเจรจาไกล่เกลี่ย คู่พิพาทย่อมกลับไปดำเนินชีวิตปกติด้วยกันเช่นเดิม ตรงกันข้ามกับการดำเนินคดีกันทางศาล คู่พิพาทย่อมไม่พอใจต่อกันและอยู่ร่วมกันไม่ได้เป็นปกติสุขดังเดิม
- ๔) ลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและหน่วยงานอื่น อัยการ ตำรวจ บังคับคดี คุมประพฤติ ปัจจุบันนี้ปริมาณคดีมีมากขึ้นจนเป็นภาระของศาลและหน่วยงานอื่นๆ ดังนั้นหากคู่พิพาทสามารถไกล่เกลี่ยกันได้ก็จะลดปริมาณคดีลงไปได้มาก
- ๕) สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติ เมื่อสังคมและประเทศชาติมีความสงบสุข ประชาชนมุ่งมั่นทำมาหาเลี้ยงชีพ ก็จะเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประเทศชาติตามมา
- ๑๐) เป็นประโยชน์ต่อการระงับข้อพิพาทที่มีคู่พิพาทจำนวนมาก ในกรณีที่มีคู่พิพาทจำนวนมาก การเจรจาร่วมกันย่อมได้ประโยชน์ด้วยกันทั้งหมดถ้วนหน้า
- ๑๑) ลดอัตราความเสี่ยงจากการพิพาทวิชาชีพขาดคดี เป็นที่ทราบกันดีว่าการพิพาทวิชาชีพขาดคดีเป็นการพิจารณาพิพากษาจากพยานหลักฐานที่มีการนำเสนอต่อสู้คดีกัน ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการของทนายความแต่ละฝ่ายซึ่งก็มีมากมาย การพิพาทวิชาชีพขาดคดี จึงมีการผิดพลาดได้เพราะศาลอาจไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง ตัดสินไปตามพยานหลักฐานที่มี แต่หากเป็นการเจรจาไกล่เกลี่ย ความจริงต่างๆ ย่อมปรากฏได้ด้วยการเจรจาต่อกัน สามารถตกลงกันได้ตามความพอใจของทั้งสองฝ่าย
- ๑๒) ใช้ในการบริหารจัดการคดีของศาล การเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นทางเลือกหนึ่งที่ศาลใช้ในการระงับข้อพิพาท ศาลสามารถบริหารจัดการคดีภายในศาลได้

๒.๓.๒ ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยหรือการประนอมข้อพิพาท

- ๑.) ไม่มีสภาพบังคับต้องขึ้นกับความยินยอมของทั้งสองฝ่าย บางครั้งอาจเห็นว่ารูปคดีน่าจะเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ แต่หากคู่กรณีไม่ยอมเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ย ก็ไม่สามารถไปบังคับกันได้
- ๒.) คู่พิพาทใช้เป็นช่องทางในการประวิงคดีให้ล่าช้า บางครั้งอาจมีการใช้เทคนิคประวิงเวลาเพื่อผลประโยชน์ทางรูปคดี ดังนั้นผู้ที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยต้องสังเกตว่าคู่พิพาทมีเจตนาจะเจรจาไกล่เกลี่ยกันจริงหรือไม่
- ๓.) สัญญาประนีประนอมมีสภาพบังคับได้เพียงแค่เป็นสัญญา หากคู่สัญญาไม่กระทำตามข้อตกลงในสัญญา ต้องนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการบังคับคดีกันต่อไป คู่กรณีบางรายอาจไม่เกรงกลัว เพราะไม่มีโทษทางอาญา ทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยที่ดำเนินมาไม่เกิดประโยชน์

๒.๔ องค์ประกอบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สำหรับองค์ประกอบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันเป็นหลักการที่สำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา^{๓๓} ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ประการดังต่อไปนี้

- ๑.) เป็นการระงับข้อพิพาทวิธีหนึ่งซึ่งเป็นไปด้วยความสมัครใจของคู่พิพาท
- ๒.) เป็นกระบวนการซึ่งคู่พิพาทหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน
- ๓.) โดยคู่พิพาทตกลงยินยอมให้บุคคลที่สามซึ่งเรียกกันว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” เข้ามาช่วยเหลือเสนอแนะแนวทาง และหาทางออกให้คู่พิพาทตกลงกันได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจบังคับให้คู่พิพาทตกลงกัน ไม่มีอำนาจตัดสินหรือกำหนดผลลัพธ์แห่งการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่พิพาทแต่อาจเสนอแนะแนวทางในการตกลงกันให้แก่คู่พิพาทได้
- ๔.) อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คู่พิพาท และ
- ๕.) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นความลับ ข้อมูลที่ได้จากการไกล่เกลี่ย ทั้งผู้ไกล่เกลี่ยและคู่พิพาทห้ามนำไปเปิดเผยต่อบุคคลภายนอกหรือสาธารณชนโดยเด็ดขาด

สามารถสรุปได้ว่าหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของคู่กรณีไม่มีการบังคับ เป็นการหาทางร่วมกันแก้ปัญหาระหว่างกันของคู่กรณีเองโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงผู้ดำเนินกระบวนการอำนวยความสะดวกและเจรจาหาทางออกร่วมกัน ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจตัดสินใจใดๆ อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คู่พิพาท และข้อมูลจากกระบวนการไกล่เกลี่ยถือเป็นความลับ ข้อมูลการไกล่เกลี่ยจะไม่ถูกเปิดเผยไปเป็นการสาธารณะ และที่สำคัญข้อเท็จจริงที่เกิดจากกระบวนการไกล่เกลี่ยไม่สามารถนำไปใช้อ้างเป็นหลักฐานในกระการพิจารณาทางศาลได้

๒.๕ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๕.๑ ความหมายของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ความหมายของผู้ไกล่เกลี่ย คือ บุคคลซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลางในการช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจา เพื่อให้คู่พิพาทได้พบแนวทางในการแก้ปัญหา อันเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย^{๓๔} ซึ่งในตัวบทกฎหมายจะเรียกผู้ไกล่เกลี่ยว่า “ผู้ประนีประนอม” โดยความหมายของผู้ประนีประนอม คือ บุคคลตามบทนิยามของระเบียบคณะกรรมการบริหารความยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๔ หมายถึงบุคคล ๓ ประเภทได้แก่ (๑) ผู้พิพากษา (๒) ข้าราชการยุติธรรม และ (๓) บุคคลหรือคณะบุคคล ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาทได้ประนีประนอมกัน^{๓๕} จากความหมายของผู้ไกล่เกลี่ย และ ความหมายของผู้ประนีประนอม จะเห็นได้

^{๓๓} สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, การไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๘) หน้า ๒๔.

^{๓๔} สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, คู่มือการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคัมปาย อิมเมจจิง จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๖.

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

ว่า ผู้ประนีประนอมคือผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายนั่นเอง ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ประนีประนอมในความหมายทั่วไปจึงมีความหมายเดียวกัน นอกจากความหมายนี้ นักวิชาการต่างๆ ได้ให้ความหมายของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ดังนี้

Henry J. Brown and Arthur L.^{๓๖} ให้ความเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) หมายถึง บุคคลที่สามที่เป็นกลาง ซึ่งเป็นบุคคลที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถตกลงแก้ปัญหาข้อพิพาทของตนได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจ ในการตัดสินใจใด ๆ ที่มีผลผูกพันคู่กรณี แต่ผู้ไกล่เกลี่ยใช้กระบวนการเทคนิค และความรู้ความเชี่ยวชาญต่าง ๆ ในการช่วยให้คู่กรณีเจรจาตกลงกันได้ ในข้อพิพาทที่มีอยู่โดยปราศจากการพิจารณาพิพากษาคดี

Christopher W.M.^{๓๗} ให้ความเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง หมายถึง บุคคลที่สาม ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจด้วยความสมัครใจและสามารถตกลงร่วมกันได้

วันชัย วัฒนศัพท์^{๓๘} ให้ความเห็นว่า คนกลางที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย หมายถึง ฝ่ายที่สามที่ช่วยในกระบวนการไกล่เกลี่ย เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและส่งเสริมให้เกิดการเจรจาเพื่อแสวงหาฉันทามติ เขาไม่มีอำนาจที่จะกดดันฝ่ายต่างๆ ที่มีข้อพิพาทกันอยู่

สม อินทร์พยุง^{๓๙} ให้ความเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยช่วยเหลือ (Facilitate) คู่พิพาททั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาท รวมทั้งช่วยติดต่อในเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่พิพาทฝ่ายใด หรือทั้งสองฝ่าย จนกระทั่งถึงเวลาที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายตกลงกัน

จากความหมายของผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางตามความคิดเห็นของนักวิชาการสรุปได้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางหมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลฝ่ายที่สามที่จะมาทำหน้าที่ช่วยเหลือเอื้ออำนวยให้คู่พิพาทซึ่งอาจจะมีสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายให้มาเจรจาเพื่อแสวงหาข้อตกลงกันร่วมกันในข้อพิพาท โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ เป็นแต่เพียงผู้เอื้ออำนวยกระบวนการ

๒.๕.๒ คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการแต่ละท่านที่จะอธิบายคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังเช่น วันชัย วัฒนศัพท์ และ สุจินันท์ หรสิทธิ์ ได้ให้ความเห็นว่า โดยความเป็นจริงผู้ที่ตั้งใจ

^{๓๖} Henry J. Brown and Arthur L. Marriott, *ADR Principles and Practice*, p.๑๒๗.

^{๓๗} Christopher W. Moore, *The Mediation Process Practice Strategies for Resolving Conflict*, ๒nd ed. (U.S.A. : Jossey-Bass Inc., ๑๙๙๖), p. ๑๕.

^{๓๘} วันชัย วัฒนศัพท์, *ความรู้เบื้องต้นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม (ADRP)*, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท, ๒๕๔๗), หน้า ๒๕.

^{๓๙} สม อินทร์พยุง, “หลักเกณฑ์การประนีประนอมและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, *วารสารทนายความ*, ฉบับที่ ๘, (สิงหาคม - กันยายน, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓.

จะเป็นผู้เข้ามาหาทางออกให้กับคู่ขัดแย้งก็สามารถเป็นผู้สร้างความปรองดองได้ ดังนั้นสิ่งแรกที่ผู้สร้างความปรองดองควรจะมีคือ

- ๑.) **ความตั้งใจจริง** ที่จะหาทางออกให้กับปัญหาความขัดแย้ง หรืออาจจะเรียกว่า มีสัมมาทิฐิ ที่จะให้เขามาดีกัน มองประโยชน์สาธารณะมากกว่ากลุ่ม มากกว่าพวกใครพวกเขา
- ๒.) **มีความเป็นกลาง** ความเป็นกลางเป็นเรื่องที่สำคัญ และเป็นเรื่องที่คู่ขัดแย้งหรือคู่เจรจาสามารถมองเห็นได้ อย่างแรกคือภาษาท่าทาง การเลือกสถานที่ในการเจรจาที่ต้องเป็นกลาง ตลอดจนถึงแม้สายตาและรอยยิ้มที่ส่งออกไปอย่างทั่วถึง
- ๓.) **ยุติธรรม** จริงๆแล้วอยู่ในข้อเดียวกับความเป็นกลาง เพราะความเป็นกลางคือความยุติธรรมที่จะเปิดโอกาสให้คู่เจรจาได้มีโอกาสเท่าเทียมกันในการพูดแสดงความคิดเห็น ความยุติธรรมตรงนี้เป็นความสำคัญของกระบวนการมากกว่าความยุติธรรมของผู้มีอำนาจจะกำหนดกฎหมายหรือกติกาใดๆขึ้นมาเอง แม้แต่การที่ใครจะเป็นคนเริ่มพูดก่อน หรือภาษาที่จะใช้ในการเจรจาไกล่เกลี่ย
- ๔.) **มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี** บุคลิกที่สำคัญของคนกลางที่จะทำหน้าที่สร้างความปรองดองอีกอย่างคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีซึ่งมีองค์ประกอบที่ประกอบไปด้วย ใบหน้าที่ยิ้มแย้ม (อย่างจริงใจ) พร้อมทั้งจะรับฟังทั้งสองฝ่าย
- ๕.) **มีความชำนาญในการสื่อสารทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ** การสื่อสารนี้รวมถึงการพูด การฟัง ภาษา ท่าทางที่พูดออกไป แสดงออกไป
- ๖.) **มีความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย** ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเชื่อมั่นในกระบวนการ โดยเฉพาะเชื่อมั่นว่าความขัดแย้ง หรือความเห็นต่างในเรื่องต่างๆ สามารถที่จะเดินทางหาทางออกโดยการหันหน้าเข้าพูดคุยกัน
- ๗.) **รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา** ต้องเข้าใจว่าแต่ละคนก็มีจุดยืนและความเชื่อมั่นของเขา ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่พยายามไปเปลี่ยนความเชื่อของฝ่ายใด ผู้ไกล่เกลี่ยเพียงแต่มาทำหน้าที่ให้เขาเหล่านั้นได้มาเจรจากัน แสดงความคิดเห็นหาทางออกร่วมกัน

ในลำดับต่อมาสิ่งที่ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีในเบื้องต้นตามลำดับเป็นข้อๆมานี้ ประชญา อยู่ประเสริฐ^{๔๐} ได้บรรยายสรุปถึงคุณสมบัติสำคัญของผู้ไกล่เกลี่ย ไว้และพอจะเทียบเคียงกับแนวคิดการเป็นผู้สร้างความปรองดองข้างต้นและมีบางข้อที่ผู้คิดจะสร้างความปรองดองหรือผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีเพิ่มเติม คือ

^{๔๐} ประชญา อยู่ประเสริฐ, **ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการพิจารณาของศาล**, (พระนครศรีอยุธยา: เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาการไกล่เกลี่ยคนกลาง โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.) (อัดสำเนา).

- ๑) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นอิสระ (Independence) และเป็นกลาง (Impartiality) สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้นในเรื่องของความเป็นกลาง
- ๒) รักษาความลับของคู่พิพาท (Confidentiality) การรักษาความลับของคู่พิพาทอยู่ในเรื่องเดียวกันกับความยุติธรรม
- ๓) มีความอดกลั้นและอดทน (Restraint) ความอดกลั้นและอดทนนี้ คือการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ต้องเข้าใจว่าแต่ละคนก็มีจุดยืนของตนเอง อดทนกับคนหลายประเภท
- ๔) ซื่อสัตย์สุจริตไม่แสวงหาประโยชน์ (Honesty) ข้อนี้สอดคล้องกับการมีความยุติธรรม ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้สร้างความปรองดองจะต้องมีความยุติธรรม ไม่แสวงหาผลประโยชน์
- ๕) มีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย สอดคล้องกับมีความชำนาญในการสื่อสารทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นั่นคือผู้ที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการฝึกฝนเรียนรู้มาพอสมควร
- ๖) มีความสามารถในการเจรจาและติดต่อสื่อสาร ข้อนี้เช่นเดียวกับข้อที่ผ่านมาคือต้องมีความชำนาญในการสื่อสารทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
- ๗) มีความรู้ความสามารถในเนื้อหาหรือเรื่องที่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเตรียมตัวเองในเนื้อหาหรือเรื่องที่พิพาท ถ้ารู้ว่าตัวเองไม่มีความสามารถในเรื่องนั้นๆ ก็ไม่ควรรับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย
- ๘) มีความเมตตาและชอบในการไกล่เกลี่ย ข้อนี้สอดคล้องกับเรื่องของความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ย เชื่อมั่นว่าความขัดแย้ง หรือความเห็นต่างในเรื่องต่างๆ สามารถที่จะเดินหน้าหาทางออกโดยการหันหน้าเข้าพูดคุยกัน
- ๙) มีความรู้ความเข้าใจในหลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย หากผู้ไกล่เกลี่ยมีความเข้าใจในหลักจิตวิทยาการไกล่เกลี่ย ก็จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยไม่ถึงทางตัน สามารถบรรลุเป้าหมายได้ง่ายขึ้น
- ๑๐) ใจกว้างมีอารมณ์ขัน ข้อนี้สอดคล้องกับความมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีใบหน้ายิ้มแย้ม

จากคำอธิบายคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นภาพรวมของคุณสมบัติโดยทั่วไปของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งในหัวข้อถัดไปจะอธิบายในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ซึ่งจะมีเนื้อหากล่าวถึงคุณสมบัติของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่กล่าวไว้โดยเฉพาะต่อไป

๒.๖ รูปแบบและแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภานายความ

๒.๖.๑ ความหมายและประวัติความเป็นมาของทนายความ

ทนายความตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ หมายถึง “ผู้ได้รับอนุญาตให้ว่าต่างแก้ต่างคู่ความในเรื่องอรรถคดี”^{๔๑} ส่วนความหมายตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๔ หมายความว่า “ผู้ที่สภานายความได้รับจดทะเบียนและออกใบอนุญาตให้เป็นทนายความ” นอกจากนั้นในมาตรา ๓๓ กำหนดไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตหรือผู้ซึ่งขาดจากการเป็นทนายความหรือต้องห้ามทำการเป็นทนายความว่าความในศาลหรือแต่งฟ้องคำให้การ ฟ้องอุทธรณ์ แกล้วอุทธรณ์ ฟ้องฎีกา แกล้วฎีกา คำร้องหรือคำแถลงอันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลให้แก่บุคคลอื่น ทั้งนี้เว้นแต่จะได้กระทำในฐานะเป็นข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่ หรือเป็นเจ้าของหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐ องค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่กระทำโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความหรือกฎหมายอื่น”^{๔๒} ดังนั้นความหมายทนายความจึงหมายถึง “ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ว่าต่างแก้ต่างคู่ความในเรื่องอรรถคดี สามารถแต่งฟ้องคำให้การ ฟ้องอุทธรณ์ แกล้วอุทธรณ์ ฟ้องฎีกา แกล้วฎีกา คำร้องหรือคำแถลงอันเกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลให้แก่บุคคลอื่น” ส่วน เดชอุดม ไกรฤทธิ ได้อธิบายไว้ว่าคำว่า “ทนายความ” นี้เดิมเป็นคำที่ใช้เรียกกันในทางราชการ แต่ทางส่วนตัวบุคคลเรียกกันว่า “ทนายความ” บ้าง “หมอความ” บ้าง ความหมายก็เป็นอย่างเดียวกัน แต่ต่อมาเมื่อออกใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว “ทนายความ” และ “หมอความ” กลับเรียกและหมายความเป็นคนละอย่างไป คำว่า “ทนายความ” ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Attorney” คำว่า “หมอความ” ใช้คำว่า “Lawyer” ที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้ให้เป็นคำต่างกันเช่นนี้ เมื่อยกเอาคำว่า “ทนายความ” แปลตามความตามเดิมแล้ว คำว่า “หมอความ” ก็จะต้องแปลไปอีกทางหนึ่ง^{๔๓}

สำหรับประวัติความเป็นมาของวิชาชีพทนายความมีอยู่ว่า “วิชาชีพทนายความในชั้นศาลเกิดขึ้นครั้งแรกในโลกที่ปารีสในปี ค.ศ. ๑๗๘๐ และในฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙ ปีแห่งการปฏิวัติ สังคมฝรั่งเศสยอมรับว่าสังคมของเขาขาดนักกฎหมายไปไม่ได้ สังคมให้เกียรติวิชาชีพนี้ยกตัวอย่างเช่นทนายความในประเทศฝรั่งเศสจะถูกลูกความเรียกว่า “Maitre” ซึ่งแปลว่า “ท่านอาจารย์” ภายหลังวิชาชีพทนายความตกต่ำลงมาเนื่องจากคดี Watergate scandal ใน

^{๔๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๔), หน้า ๓๗๒.

^{๔๒} สถาบันวิจัยและพัฒนากฎหมาย สภานายความ, พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.๒๕๒๘ พร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสภานายความที่เกี่ยวข้อง.(กรุงเทพมหานคร:สภานายความ ๒๕๕๕),หน้า ๑.

^{๔๓} เดชอุดม ไกรฤทธิ, วิชาชีพทนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรุ่น ๑๑ สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภานายความ พ.ศ.๒๕๕๗”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภานายความ สภานายความ,๒๕๕๗), หน้า ๑.

สหรัฐอเมริกา”^{๔๔} สำหรับในประเทศไทยถ้าหากันด้วยประวัติความเป็นมาของทนายความเมื่อครั้งที่มีข้อกำหนดควบคุมนั้น เมื่อครั้งก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ นั้นได้มีกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมผู้ที่ทำหน้าที่ทนายความไว้ตามลำดับโดยเริ่มแรกนั้นได้มีกำหนดในกฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมที่ ๖๔ พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้เริ่มมีการควบคุมผู้ที่ทำหน้าที่เป็นทนายความ โดย “ห้ามมิให้ข้าราชการผู้มีตำแหน่งหน้าที่เป็นทนายแผ่นดินหรือเป็นผู้พิจารณาไต่สวนคดีในหน้าที่รักษาพระธรรมนูญกระทรวงใดๆ เข้ารับเป็นทนายว่าต่างแตกต่างในคดีอาชญาซึ่งเจ้าพนักงานรักษาพระอัยการได้ว่าอยู่แล้ว เว้นแต่ที่จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. ๑๒๗ มาตรา ๓๕ ถ้ามีทุกข้อ รื้อส่วนตัวก็ต้องขออนุญาตเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมก่อน” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภาพร้อมกับทรงตราพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๕๗ ออกใช้ โดยความในมาตรา ๖ บัญญัติว่า “ผู้ใดเป็นทนายความก็ต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ก่อน” ครั้นเมื่อปี ๒๔๗๕ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความฉบับที่ ๒ คือพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๗๗ มีสาระสำคัญคือการเพิ่มเติมคุณสมบัติผู้ที่มาจะเป็นทนายความ โดยทนายชั้นหนึ่งจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิต จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความขึ้นมาใช้ใหม่ มีการโอนอำนาจการออกใบอนุญาตว่าความจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์มาให้เนติบัณฑิตยสภา และได้มีการแก้ไขในส่วนของประเภทของทนายความจากที่เคยมีทนายความชั้นหนึ่งและทนายความชั้นสอง ให้เหลือเพียงทนายความระดับเดียวไม่มีการแบ่งชั้นโดยแก้ไขในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งในปีนั้นเองเกิดการเรียกร้องสิทธิของทนายความมากมาย จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้มีการตราพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ขึ้น โดยให้สภาทนายความเป็นผู้ควบคุมวิชาชีพทนายความ การออกใบอนุญาตและการระงับ เพิกถอนใบอนุญาตว่าความให้เป็นสิทธิของสภาทนายความที่จะควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพกันเองโดยมีสภาทนายความซึ่งเป็นสภาวิชาชีพเป็นหน่วยงานหลักในการควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพทนายความ^{๔๕} จากประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าทนายความมีมานานแล้วตั้งแต่แรกเริ่มที่ยังไม่มีรูปแบบใดๆ เป็นแต่เพียงการเข้าว่าต่างแตกต่างแทนตัวความซึ่งไม่ปรากฏชัดนักว่าเริ่มมีเมื่อใด แต่เมื่อครั้งมีกฎหมายควบคุมจึงเกิดลักษณะของทนายความที่มีความเป็นทางการและเกิดการยอมรับของคนในสังคม

๒.๖.๒ ประวัติความเป็นมาของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ

จากประวัติวิชาชีพทนายความในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีช่วงหนึ่งซึ่งน่าจะเป็นที่มาของการจุดประกายให้เกิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความได้ดี นั่นคือ ช่วงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ท่านได้ทรงงานด้านทนายความภายใต้

^{๔๔} ฐมินทร์ บุตรอินทร์, **ความรู้เบื้องต้นการให้คำปรึกษาทางกฎหมายและการทำหน้าที่ทนายความ** ผูกหัด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๔.

^{๔๕} สุรศักดิ์ รอนใหม่, **สภาทนายความกับการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย**, เอกสารวิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ ๙ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม ๒๕๔๘, หน้า ๒๓ – ๒๖.

ชื่อ ท่านราม ญ กรุงเทพ พระองค์ได้ทรงพระมหากรุณายกย่องเชิดชูเกียรติวิชาชีพนายความให้ต่างกับผู้ที่หากินตามตึนโรงตึนศาล และทรงพัฒนาวิชาชีพนายความให้มีความรับผิดชอบสูง โดยเฉพาะให้มีจริยธรรม ศีลธรรมที่สูงส่ง ไม่ให้มีการปลุกปั่นยุยงให้เกิดคดีความ พระบรมราโชวาทในส่วนที่เน้นถึงการทำหน้าที่นายความว่า “ไม่ควรปลุกปั่นยุยงให้เกิดคดีความมากขึ้นนั้นเป็นหลักการดำรงตนที่สำคัญของวิชาชีพนายความหรือนายความทุกคนให้ต้องยึดถือเป็นอุดมการณ์ประจำตน” ซึ่งความหมายนี้สอดคล้องกับเรื่องของการทำหน้าที่ของนายความในการที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างชัดเจนกล่าวโดยสรุปก็คือต้องไม่สร้างให้เกิดคดีขึ้นมากมาย เพื่อที่เป็นการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ซึ่งถือว่าการกระทำที่ไม่ชอบด้วยว่าเรื่องของคุณธรรม^{๔๖} สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาทนายความเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นทางเลือกหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและอำนาจความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่มีปัญหาข้อพิพาทระหว่างกัน โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล โดยทนายความซึ่งเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ถือเป็นการนำเสนอทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถลดปริมาณคดีสู่ศาลให้น้อยลงตามนโยบายและแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความเกิดขึ้นด้วยแนวคิดที่ว่าในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมมิใช่เพียงแต่การนำข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลแล้วให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเท่านั้น แต่การระงับข้อพิพาทยังดำเนินการได้ด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อกฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ทนายความในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมและเป็นผู้ที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนกว่าข้อพิพาทจะเสร็จสิ้น จึงสมควรที่ทนายความจะเข้าไปมีบทบาทในการช่วยระงับข้อพิพาท ซึ่งจะแตกต่างไปจากบทบาทของทนายความที่มีอยู่เดิม โครงการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาทนายความ จึงเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดดังกล่าว ประกอบกับแนวคิดในการระงับข้อพิพาทโดยเฉพาะในด้านการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ทุกประเทศต่างมีแนวคิดในการที่จะพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่า หากคู่พิพาทสามารถระงับข้อพิพาทด้วยความเข้าใจอันดีต่อกันก็จะกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันได้อย่างสงบสุข ซึ่งเป็นผลดีมากกว่าการให้ศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดซึ่งจะต้องมีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายชนะและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี^{๔๗} จึงสามารถกล่าวได้ว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ เกิดขึ้นจากแนวคิดในการระงับข้อพิพาทในสังคมที่มีพื้นฐานมาจากการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายของสภาทนายความ ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ หมวด ๙ เป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งเดิมเป็นลักษณะของการว่าต่าง แก่ต่างคดีให้กับประชาชนที่เป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม ต่อมาจึง

^{๔๖} เดชอุดม ไกรฤทธิ, วิชาชีพนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรุ่น ๑๑ สำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภาทนายความ พ.ศ.๒๕๕๗”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาทนายความ สภาทนายความ,๒๕๕๗), หน้า ๒-๓.

^{๔๗} ขวน คงเพชร และ ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุพล สิ้นธุนา, กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท,เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาทนายความ สภาทนายความ, พ.ศ.๒๕๕๗), หน้า ๓

เกิดโครงการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาพทนายความขึ้น โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้มีการจัดตั้งสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นตามข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภาพทนายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งแรกของสภาพทนายความตั้งเมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ จนมาถึงยุคปัจจุบันทางสภาพทนายความเน้นการระงับข้อพิพาททางเลือกและได้จัดตั้งเป็นสำนักงานระงับข้อพิพาททางเลือกโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สังกัดอยู่ในสำนักงานระงับข้อพิพาททางเลือก ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่อยมา การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความดำเนินการตาม “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในลำดับต่อไป

๒.๖.๓ โครงสร้างและวัตถุประสงค์ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภาพทนายความส่วนกลางเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งแรกของสภาพทนายความ ตั้งอยู่ ณ ที่ทำการสภาพทนายความ ถนนราชดำเนินกลาง แขวงวัดบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ ๑๐๒๐๐

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความ เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักกระงับข้อพิพาททางเลือกสภาพทนายความ ซึ่งสภาพทนายความประกอบด้วยคณะกรรมการสภาพทนายความทำหน้าที่บริหารงานภายในสภา ซึ่งสภาพทนายความมีวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๗^{๔๘} ดังนี้

- (๑) ส่งเสริมการศึกษาและการประกอบวิชาชีพทนายความ
- (๒) ควบคุมมรรยาทของทนายความ
- (๓) ส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของสมาชิกสภาพทนายความ
- (๔) ส่งเสริมและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกสภาพทนายความ
- (๕) ส่งเสริม ช่วยเหลือ แนะนำ เผยแพร่ และให้การศึกษาแก่ประชาชนในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย

นอกจากนั้นในมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้กำหนดหน้าที่ของสภาพทนายความใน (๒) ให้ดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสภาพทนายความและตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งสภาพทนายความจะทำหน้าที่ดังกล่าวโดยผ่านคณะกรรมการสภาพทนายความโดยโครงสร้างของสภาพทนายความได้แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆเพื่อจัดสรรงานให้คณะกรรมการแต่ละฝ่ายได้ดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามโครงสร้างของสภาพทนายความดังนี้

^{๔๘} สถาบันวิจัยและพัฒนากฎหมาย สภาพทนายความ, พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ.๒๕๒๘ พร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสภาพทนายความที่เกี่ยวข้อง.(กรุงเทพมหานคร:สภาพทนายความ ๒๕๕๕), หน้า ๒.

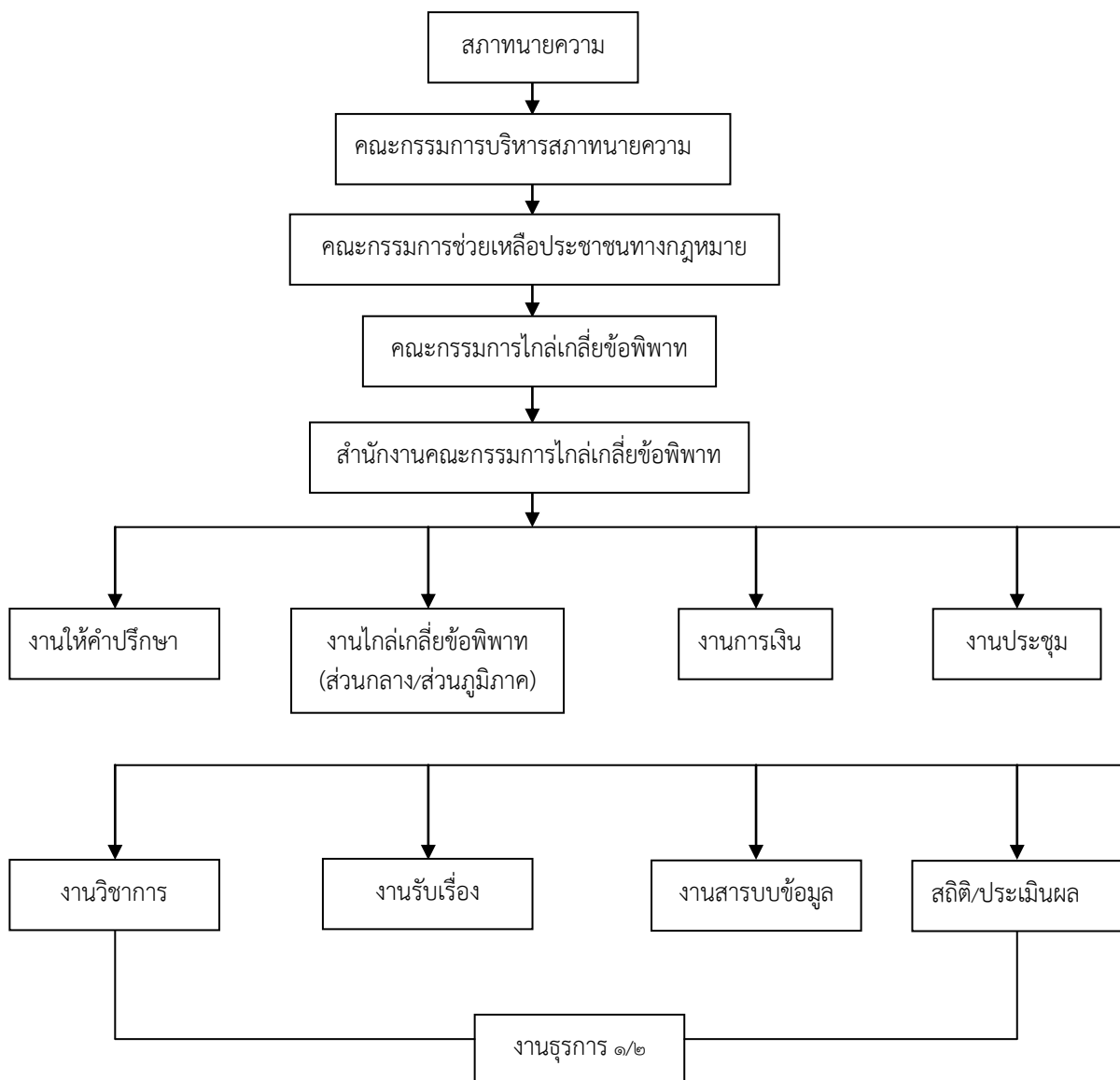
แผนภูมิ ๒.๒ โครงสร้างสภานายความ (ส่วนกลาง)

สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสภานายความนั้นได้ผ่านการศึกษาและพัฒนาจนเป็นรูปธรรมโดยได้มีการจัดตั้งสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นตามข้อบังคับสภานายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานและอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภานายความ พ.ศ. ๒๕๔๗^{๔๕} โดยมีวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานดังนี้

- ๑) จัดให้มีการอบรมทนายความ ผู้ที่ประสงค์จะอาสาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยการจัดอบรมทุกภาคทั่วประเทศ รวมทั้งในเขตกรุงเทพมหานครด้วย
- ๒) ขึ้นทะเบียนทนายความผู้ผ่านการฝึกอบรม ตามประเภทคดีที่มีความชำนาญ
- ๓) จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นในทุกเขตศาลจังหวัด โดยมีประธานทนายความจังหวัด ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก การตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในจังหวัดใดก่อนหลัง ขึ้นอยู่กับความพร้อมของบุคลากรที่ได้ผ่านการฝึกอบรมและขึ้นทะเบียนเป็นทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว
- ๔) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วประเทศได้เข้าใจถึงบทบาทและภารกิจของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความและให้เข้าใจถึงข้อดีของการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ให้กับประชาชนในการระงับข้อพิพาท

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความสังกัดอยู่ในสำนักกระงับข้อพิพาททางเลือก สภานายความ ซึ่งเป็นไปตามโครงขององค์กร ดังนี้

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๘ – ๑๖๐.

แผนภูมิ ๒.๓ โครงสร้างสำนักกระจับข้อพิพาททางเลือก

๒.๖.๔ หลักการ ระเบียบ ข้อกฎหมายและขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ

กระบวนการยุติธรรมของไทยมีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้เป็นเวลานานซึ่งมีกำหนดระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง^{๕๐} มาตรา ๒๐ “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอม

^{๕๐} สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล ผู้รวบรวม, **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พระธรรมนูญศาลยุติธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖) หน้า ๑๙.

ความกันในเรื่องพิพาทนั้น” ซึ่งตามมาตรา ๒๐ ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้คือ ลักษณะของการไกล่เกลี่ยในศาลหรือการไกล่เกลี่ยเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาล แต่หาก คดียังไม่ถึงชั้นศาลและแม้แต่คดีจะถึงชั้นศาลแล้วคู่กรณีก็สามารถทำการประนีประนอมยอมความกัน ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์^{๕๐} มาตรา ๘๕๐ “อันว่าประนีประนอมยอมความนั้น คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยการยอมผ่อนผันให้แก่กัน” มาตรา ๘๕๑ “อันสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐาน เป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด หรือลายมือชื่อของตัวแทนฝ่ายนั้นเป็น สำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่” มาตรา ๘๕๒ “ผลของสัญญาประนีประนอมยอมความ นั้น ย่อมทำให้การเรียกร้องซึ่งแต่ละฝ่ายได้ยอมสละนั้นระงับสิ้นไป และทำให้แต่ละฝ่ายได้สิทธิตามที่ แสดงในสัญญานั้นว่าเป็นของตน” โดยหลักการตามมาตรา ๘๕๐ ถึงมาตรา ๘๕๒ แห่งประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้เองที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความได้นำเป็นหลักในการในการ ทำการไกล่เกลี่ยคู่กรณีที่มีข้อพิพาทต่อกันไม่ว่าในชั้นไหนของกระบวนการยุติธรรมได้มาร่วมกันไกล่ เกลี่ยเพื่อทำข้อตกลงร่วมกัน หากสามารถไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญาประนีประนอมยอม ความซึ่งกันและกันซึ่งโดยมากจะเป็นคดีแพ่ง ในส่วนของคดีอาญานั้นต้องเป็นข้อพิพาทที่เป็นความผิด อันยอมความได้และเป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นสมควรรับดำเนินการ ทั้งนี้การดำเนินการต้อง เป็นไปตามระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา^{๕๑} มาตรา ๑๕ “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมาย นี้ไม่มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ เท่าที่พอจะใช้บังคับได้”

ผู้วิจัยจึงเห็นว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพ นายความเป็นการไกล่เกลี่ยขององค์กรนอกศาลหรือเรียกว่าการไกล่เกลี่ยนอกศาลซึ่งมีข้อสังเกตใน เรื่องของความแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลโดย สามารถอธิบายได้ดังนี้

การไกล่เกลี่ยนอกศาล^{๕๒} เป็นการไกล่เกลี่ยซึ่งคู่พิพาทยินยอมให้บุคคลภายนอก หรือ องค์กร ทำการไกล่เกลี่ยให้โดยศาลไม่ได้เข้าร่วมรับรู้ถึงการไกล่เกลี่ยนั้นด้วย การไกล่เกลี่ยอาจเป็นการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาล หรือคดีฟ้องร้องต่อศาล แต่คู่พิพาทประสงค์ที่จะไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทกันเอง โดยไม่ประสงค์จะดำเนินการในศาล ซึ่งลักษณะการไกล่เกลี่ยสำเร็จจะออกมา ในรูปแบบการทำสัญญาประนีประนอมยอมความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๕๐ ถึง มาตรา ๘๕๒ อย่างไรก็ตามการไกล่เกลี่ยนอกศาลมีข้อสังเกตโดยผู้วิจัยได้ประมวลและ

^{๕๐} วิสูตร ธนชัยวิวัฒน์ ผู้พิมพ์-ผู้โฆษณา, **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมาย อาญา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุตราไพศาล, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๔.

^{๕๑} สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล ผู้รวบรวม, **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

เพิ่มเติมความจากการได้เข้าไปมีส่วนในการฝึกการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทประจำศาล จังหวัดสระบุรีเปรียบเทียบกับ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความ สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

- ๑.) การไกล่เกลี่ยนอกศาล ข้อตกลงไม่จำกัดเฉพาะการระงับข้อพิพาททางแพ่งเท่านั้น การไกล่เกลี่ยนอกศาลทำให้การระงับข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดที่สามารถยอมความได้ ซึ่งปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลก็ทำได้เช่นเดียวกันแต่แยกส่วนในการไกล่เกลี่ย นั่นคือเฉพาะคดีแพ่งเท่านั้นที่เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยใช้ผู้ประนีประนอมประจำศาล ส่วนคดีอาญาจะใช้กระบวนการในศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี มีผู้พิพากษาทำหน้าที่ในกระบวนการสมานฉันท์
- ๒.) การไกล่เกลี่ยนอกศาล เกิดจากความสมัครใจของคู่พิพาท ต่างจากการไกล่เกลี่ยในศาล ซึ่งอาจเกิดจากความสมัครใจ หรือมีการกำหนดโดยศาลมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ย
- ๓.) การไกล่เกลี่ยนอกศาล ข้อตกลงที่สมประโยชน์แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายมากที่สุดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ ส่วนการไกล่เกลี่ยในศาลอาจมีการมุ่งถึงประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยเพื่อลดปริมาณคดีในศาล
- ๔.) การไกล่เกลี่ยนอกศาล คู่ความมีส่วนร่วมโดยตรงในการเจรจา การไกล่เกลี่ยในศาล คู่ความต้องการความคุ้มครองจากทนายความ
- ๕.) การไกล่เกลี่ยนอกศาล ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ควบคุมการดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยได้ข้อมูลการแก้ไขปัญหาจากคู่ความ ส่วนผลของการเจรจาคู่ความเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับ ซึ่งต่างจากการไกล่เกลี่ยในศาลที่ผู้ประนีประนอมเป็นผู้ควบคุมผลการดำเนินการ และโน้มน้ำหนักอย่างเต็มที่ให้เกิดผลของการเจรจา

ดังที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งของแนวความคิดในหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลซึ่งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความดำเนินการในทางปฏิบัติเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ซึ่งถ้าจะกล่าวโดยหลักการทางกฎหมายก็สามารถอ้างหลักการทางกฎหมายนอกจากที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้นที่กล่าวมาแล้ว ในที่นี้จะยกพระราชบัญญัติสภาพนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘^{๕๔} ซึ่งได้มีข้อกำหนดในด้านการช่วยเหลือประชาชน กำหนดไว้ใน มาตรา ๗๔, ๗๗, ๗๘ และ ๗๙ สภาพนายความมีโครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายหลายโครงการ โครงการหนึ่งที่จะกล่าวถึงในงานวิจัยครั้งนี้คือ โครงการให้ความช่วยเหลือไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีคณะกรรมการโครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย ตามนโยบายของคณะกรรมการสภาพนายความ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นทางเลือกหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนระหว่างประชาชนที่มีปัญหาข้อพิพาทระหว่างกัน โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล โดยทนายความซึ่งเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นการนำเสนอทางเลือกใหม่ในการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น สามารถลดปริมาณ

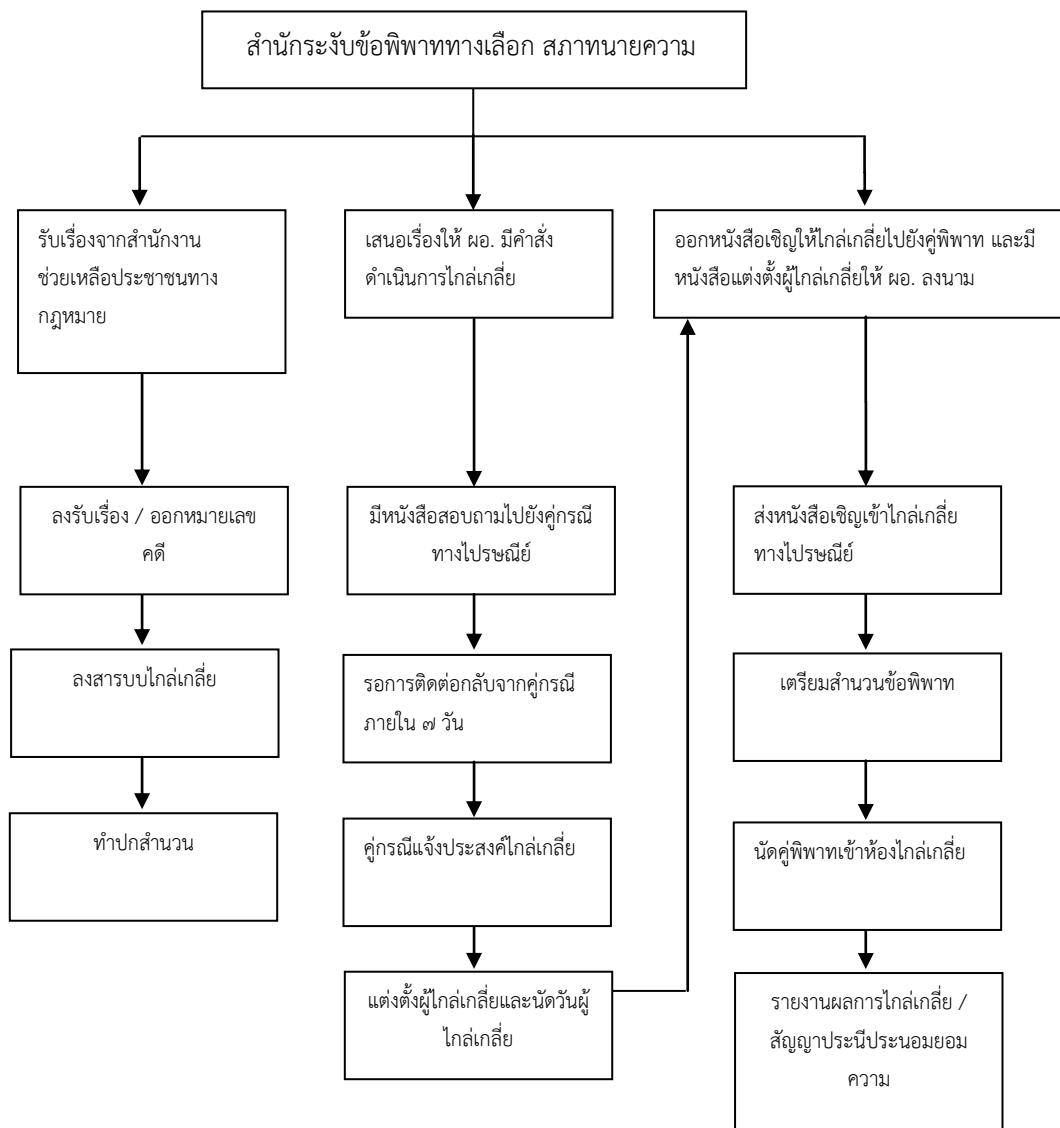
^{๕๔} สถาบันวิจัยและพัฒนากฎหมาย สภาพนายความ, พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ พร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสภาพนายความที่เกี่ยวข้อง, (กรุงเทพมหานคร: สภาพนายความ ๒๕๕๕), หน้า ๑๖ – ๑๗.

คดีสู่ศาลได้ การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น จะดำเนินการโดย “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งอาศัยอำนาจตามข้อ ๕ แห่งข้อบังคับ สภานายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานของสภานายความ และอำนาจหน้าที่ของสภานายความ พ.ศ. ๒๕๔๗^{๕๕} ประกอบด้วยสาระสำคัญดังต่อไปนี้

๒.๖.๔.๑ การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย

ในระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กำหนดไว้ในข้อ ๖ การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยกระทำโดยคู่พิพาทแจ้งความประสงค์และยอมปฏิบัติตามระเบียบของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และในข้อ ๔ โดยลักษณะข้อพิพาทเป็นข้อพิพาทที่ผู้เรียกร้องเป็นผู้ยากไร้และไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม หรือเป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นสมควรรับดำเนินการ ด้วยเหตุที่ว่าสภานายความมีสำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายซึ่งกำหนดให้มีการช่วยเหลือทางด้านกฎหมายสำหรับผู้ยากไร้และไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม ดังนั้นงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งรับช่วงต่อมาจากสำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายก็รับไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ผู้เรียกร้องยากไร้และไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม ตามแผนภูมิที่แสดงดังต่อไปนี้

^{๕๕} สุกัญญา กองศรี, “บทบาทของทนายความในการจับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ย”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๑). หน้า ๘.

แผนภูมิ ๒.๔ แสดงขั้นตอนการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ

๒.๖.๔.๒ การแต่งตั้งผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย

สำหรับศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ยตามความหมายในระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๓ หมายถึง ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งทนายความผู้ไกล่เกลี่ย หมายถึง ทนายความที่ได้ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทของสำนักงานระงับข้อพิพาท ซึ่งในปัจจุบันสภาทนายความได้จัดอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ให้กับทนายความผู้ประสงค์จะเป็นทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และในการแต่งตั้งทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ ข้อ ๙

กำหนดให้ผู้อำนวยความสะดวกผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความแต่งตั้งทนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากทำเนียบทนายความผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามจำนวนที่เห็นสมควรและมีความเหมาะสมแก่รูปคดี

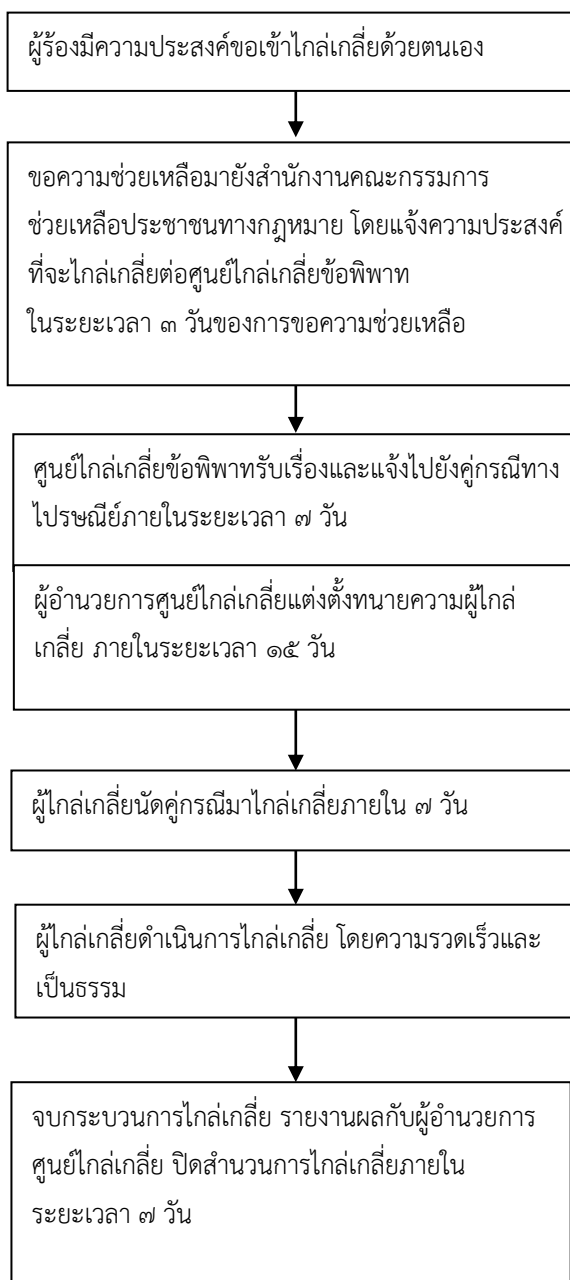
๒.๖.๔.๓ ขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการดำเนินการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย^{๕๖}

การดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนดดังนี้

๑. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องตรวจสอบสำนวนให้แล้วเสร็จภายใน ๑๕ วัน นับจากวันตรวจสอบสำนวน
๒. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องกำหนดวันนัดไกล่เกลี่ยภายใน ๗ วัน นับจากวันตรวจสอบสำนวนเสร็จ
๓. ในการไกล่เกลี่ยคู่พิพาทมีสิทธิให้ทนายความเข้าร่วมฟังการไกล่เกลี่ยได้
๔. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้คู่พิพาททราบว่าข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไม่ผูกมัดคู่พิพาท ภายหลังหากมีการยกเลิกการเจรจาไม่ให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้
๕. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม
๖. กรณีที่คู่พิพาทเป็นบุคคลธรรมดาต้องเข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง หากเป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องแต่งตั้งผู้แทนที่มีอำนาจตัดสินใจเข้าร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ย
๗. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องบันทึกรายงานไกล่เกลี่ยรวมใส่ไว้ในสำนวนทุกครั้ง

ซึ่งสามารถเขียนเป็น Flow Chart ได้ดังนี้

^{๕๖} ชวน คงเพชร และ ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุรพล สิ้นฐานาวา, กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาพทนายความ สภาพทนายความ, พ.ศ.๒๕๕๗), หน้า ๔.

แผนภูมิ ๒.๕ แสดงขั้นตอนและแนวปฏิบัติในการดำเนินการไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย

สำหรับในส่วนของผู้พิพาทนั้น ผู้พิพาททั้งสองฝ่ายมีหน้าที่และข้อปฏิบัติในการเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังนี้

๑. ให้ข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง
๒. ไม่สามารถนำเอาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไปกล่าวอ้างหรืออ้างอิงในคดีได้ ยกเว้น กรณีปฏิบัติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ

๒.๖.๔.๔ กรอบระยะเวลาในการดำเนินการ

ในระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยเอาไว้แน่นอน กำหนดแต่เพียงในข้อ ๑๔ ว่า “ในการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม” ทั้งนี้ในการไกล่เกลี่ยนั้นจะกำหนดระยะเวลาตายตัวไม่ได้ ต้องให้โอกาสผู้ไกล่เกลี่ยมีอิสระในการดำเนินกระบวนการแต่ทั้งนี้การดำเนินกระบวนการก็ต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม ไม่มีการประวิงเวลาให้ล่าช้าเสียประโยชน์กับคู่กรณี ในการไกล่เกลี่ยแม้จะไม่มีกำหนดระยะเวลาแน่นอนแต่เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้การไกล่เกลี่ยก็สิ้นสุดลงด้วยการทำข้อตกลงหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ (รายละเอียดในข้อ ๑๙ แห่งระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท) ส่วนในข้อ ๑๘ แห่งระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กำหนดว่าหากไกล่เกลี่ยจนถึงที่สุดแล้วไม่สามารถตกลงกันได้ก็เป็นเหตุให้การไกล่เกลี่ยสิ้นสุดเช่นกัน นอกจากนั้นในข้อ ๒๓ กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถยุติการไกล่เกลี่ยในระหว่างการไกล่เกลี่ยได้เมื่อพบว่า

๑. เมื่อคู่พิพาทไม่ให้ข้อเท็จจริง หรือให้ข้อเท็จจริงที่เป็นเท็จ
๒. เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกเลิกการไกล่เกลี่ยหรือใช้สิทธิฟ้องคดีโดยไม่ได้แจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยทราบก่อน
๓. เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่าการไกล่เกลี่ยไม่เป็นประโยชน์ต่อไป
๔. เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่กรรมและไม่มีทายาทหรือเข้ามาในคดีภายในเวลาที่ผู้ไกล่เกลี่ยกำหนดไว้ไม่เกิน ๙๐ วันนับจากวันที่ทราบว่าคู่พิพาทฝ่ายนั้นถึงแก่กรรม

๒.๖.๕ คุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ

๒.๖.๕.๑ คุณสมบัติของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามแนวคิดของนักกฎหมาย

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอคุณสมบัติของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยตามแนวคิดของผู้ที่เป็นทนายความระดับผู้นำ อาทิเช่น ท่าน เดชอุดม ไกรฤทธิ นายกสภาพทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ นอกจากนั้นยังมีแนวคิดจากท่าน อับราฮัม ลินคอล์น อดีตทนายความและอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา นอกจากนั้นจะนำเสนอคุณสมบัติของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยตามหลักกฎหมาย ซึ่งมีทั้งกฎหมายหลักและกฎหมายลำดับรองๆ ลงมาจนเป็นระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความ พ.ศ. ๒๕๕๗

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความ ตามแนวคิดของ เดชอุดม ไกรฤทธิ^{๕๗} ได้กล่าวถึง ทนายความกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่า “การที่ทนายความจะเข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องดูที่ตัวเราเองก่อนว่าในฐานะที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพทนายความสามารถเข้าทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีได้อย่างไร ทนายความต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนตามหลักการต่อไปนี้

^{๕๗} เดชอุดม ไกรฤทธิ, วิชาชีพทนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรุ่น ๑๑ สำนักกระบวนข้อพิพาททางเลือก สภาพทนายความ พ.ศ.๒๕๕๗”, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาพทนายความ สภาพทนายความ,๒๕๕๗) หน้า ๑.

๑) ต้องคว้ามี่กรณีที่ขัดกันซึ่งผลประโยชน์ระหว่างตนเองกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในข้อพิพาทหรือไม่ ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญและจะต้องถอนตัวทันทีหากมีการขัดกันซึ่งผลประโยชน์ระหว่างตนเองกับคู่กรณี

๒) ได้รู้ได้เห็นหรือได้รับฟังเรื่องที่พิพาทของคู่กรณีมาจากทางหนึ่งทางใดก่อนหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญข้อที่สอง จะต้องถอนตัวทันที

๓) ต้องเป็นผู้มีองค์ความรู้หรือมีประสบการณ์พอสมควรในประเด็นข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับข้อพิพาทของคู่กรณี ประการที่สามนี้ผู้เป็นทนายความต้องคอยดูด้วยตนเองประสิทธิภาพและประสบการณ์ในแต่ละเรื่อง โดยเฉพาะในกรณีที่จะต้องบังคับใช้กฎหมาย”

แนวคิดของท่านอับราฮัม ลินคอล์น^{๕๔} อดีตทนายความและอดีตรัฐมนตรีแห่งสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวถึงทนายความไว้อย่างสำคัญ โดยได้วางหลักการเรื่องของความซื่อสัตย์ ความขยัน การไม่ยุ่งยงให้เกิดคดีความมากขึ้น คำกล่าวของท่านมีดังนี้

The leading rule for the lawyer, as for the man of every calling, is diligence...leave nothing for tomorrow which can be done today...whatever piece of business you have in hand, before stopping, do all the labour pertaining to it which can be done...discourage litigation. Persuade your neighbours to compromise whenever you can...never stir up litigation...who can be more nearly a fiend than he who habitually overhauls the register of register of deeds in search of defects in titles, whereon to stir up strife, and put money in his pocket...There is a vague popular belief that lawyers are necessarily dishonest...let no man choosing the law for calling for a moment yield to the popular belief-resolve to be honest at all events; and if in your judgment you cannot be an honest lawyer, resolve to be honest without being a lawyer.

ถ้อยคำของท่านประธานาธิบดีข้างต้น ถอดความเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

ทนายความเฉกเช่นเดียวกับบุคคลในวิชาชีพอื่นๆ พึงมีหลักประจำใจอันสำคัญคือการมีความขยันหมั่นเพียร อย่าปล่อยสิ่งใด ที่พึงกระทำในวันนี้ไว้ กระทำในวันรุ่งขึ้นไม่ว่าท่านกำลังทำกิจการงานธุรกิจอันใด ให้กระทำการทุกสิ่งทีพึงกระทำนั้นให้สำเร็จลงก่อนจะหยุดงานนั้น...อย่าสนับสนุนให้เป็นคดีความ...พยายามโน้มน้าวเพื่อนบ้านของท่านให้รู้จักการประนีประนอม เมื่อท่านสามารถทำได้ อย่ายุ่งยงเกิดคดีความ คนที่เป็นคนเลวคือคนที่พยายามสำรวจตราทะเบียนและใบสำคัญต่างๆ เพียงเพื่อแสวงหาตำแหน่งหรือ

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓

ข้อผิดพลาดในเอกสารเหล่านั้นเพื่อก่อให้เกิดข้อพิพาทและแสวงหาเงินทองเข้ากระเป๋าทนเอง

คนทั่วไปมักเชื่อกันว่าทนายความนั้นเป็นคนไม่ซื่อสัตย์...ฉะนั้นบุคคลใดที่เลือกอาชีพทนายความแม้กระทั่งชั่วขณะหนึ่งขณะใดจะต้องไม่ปล่อยตนให้เป็นไปตามความเชื่อดังกล่าวนั้นจึงเป็นคนซื่อสัตย์เสมอและตลอดเวลา ถ้าขณะใดท่านคิดว่าท่านไม่สามารถเป็นทนายความซื่อสัตย์ได้แล้ว พึงพิจารณาเลือกเป็นคนซื่อตรงโดยไม่จำเป็นต้องเป็นทนายความ

สรุปได้ว่า ประการที่หนึ่งความเข้าใจตนเองถึงกรณีผลประโยชน์ขัดแย้ง และประการที่สองการรู้ข้อเท็จจริงของกรณีพิพาทมาก่อน กับประการที่สามความสามารถและประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นหลักประการแรกของวิชาชีพทนายความที่จะเข้าสู่การทำงานในมิติของการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนั้นทนายความที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเป็นคนที่มีซื่อสัตย์ ไม่มุ่งหวังยุ่งให้เกิดคดีความ ต้องคอยช่วยเหลือให้มีการประนีประนอม จึงจะถือว่าเป็นทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดี

๒.๖.๕.๒ คุณสมบัติของทนายผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามตัวบทกฎหมาย ในข้อนี้สามารถอ้างอิงได้ตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๗ และมาตรา ๗๙ ได้กำหนดให้สภาทนายความมีการส่งเสริมงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย มีผลช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลให้น้อยลง ทั้งช่วยให้คู่กรณีสามารถยุติข้อพิพาทด้วยความเข้าใจที่ดีต่อกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและประชาชน จึงได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับสภาทนายความ ในการนี้ อาศัยอำนาจข้อบังคับข้อ ๕ แห่งข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยการแบ่งส่วนงานของสภาทนายความ และอำนาจหน้าที่ของกรรมการสภาทนายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ ให้ออกระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ ขึ้น และในข้อ ๒๔ ของระเบียบนี้เอง ได้กำหนดคุณสมบัติทนายความผู้ที่จะประสงค์ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้^{๕๕}

๑. เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี
๒. ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติดมรรยาททนายความ
๓. ไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติดมรรยาททนายความ
๔. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
๕. ไม่เป็นผู้กระทำการใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต
๖. ผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด

จากคุณสมบัติที่กำหนดนี้จะเห็นได้ว่า สภาทนายความ ให้ความสำคัญกับคุณวุฒิและวัยวุฒิของผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ มีคุณวุฒิที่ต้องเป็นทนายความที่ผ่านการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ก่อนถึงจะทำหน้าที่

^{๕๕} ชวน คงเพชร และ ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุพล สิ้นธนา, กฎหมายและระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จรรยาบรรณผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภาทนายความ สภาทนายความ, พ.ศ.๒๕๕๓), หน้า ๕.

ได้ และทางด้านวิทยุศรัทธาก็ได้มีการกำหนดขึ้นอายุไว้ว่าอายุต้องไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปีและเป็นนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี นอกจากนี้ยังได้กำหนดคุณสมบัติทางด้านศีลธรรมตามคุณสมบัติข้อ ๔ ที่ยกมาอ้าง และต้องไม่เป็นนายความที่เคยต้องโทษฐานประพฤติดมรรยาทนายความ หรือแม้แต่อยู่ในระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาประพฤติดมรรยาทนายความก็ไม่สามารถที่จะเป็นนายความผู้ไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งโดยนัยแห่งมรรยาทนายความนั้นได้กำหนดไว้ใน หมวด ๖ แห่งพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๘ และข้อบังคับสภาทนายความ ว่าด้วยมรรยาทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ ประการสุดท้ายคือคุณสมบัติในความเป็นกลาง คือต้องเป็นผู้ที่น่าไว้วางใจ ไม่พบการกระทำใดๆ ที่เห็นว่าจะไม่ซื่อสัตย์สุจริต

๒.๖.๕.๓ จรรยาบรรณของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ด้วยข้อกำหนดแห่งความซื่อสัตย์สุจริตที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ จึงมีการกล่าวถึงจรรยาบรรณของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งในระหว่างการเข้ารับการอบรมหัวข้อ “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ของตัวผู้วิจัย มีเนื้อหาระบุถึงจรรยาบรรณของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังนี้

จรรยาบรรณของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท^{๖๐}

๑. ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง
๒. ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
๓. ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน
๔. เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ
๕. ห้ามมิให้รับเป็นทนายความ หรืออนุญาตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในคดีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีแล้ว
๖. ให้คำแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ
๗. ประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาททนายความตามข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

จะเห็นได้ว่าการประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่น่าไว้วางใจ คือต้องเป็นกลาง ไม่มีอคติต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยไว้เป็นความลับ และหลังจากทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยห้ามรับเป็นทนายความหรือเป็นอนุญาตตุลาการให้กับคู่พิพาทที่ตนเองได้ไกล่เกลี่ย นอกจากนั้นยังมีจรรยาบรรณที่เป็นตัวเสริมให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นไปด้วยดี ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ และที่สำคัญต้องประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาททนายความตามข้อบังคับสภาทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

๒.๗ สรุป แนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ

จากเนื้อหาที่นำมากล่าวอ้างในบทนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าหลักโดยทั่วไปของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งได้ยกมากล่าวอ้างในตอนต้นของบท มีลักษณะเดียวกันในหลักการของการไกล่เกลี่ย

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

ซึ่งรวมไปถึงการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ สิ่งที่น่าสนใจคือ จรรยาบรรณของนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท คือ

๑. ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง
๒. ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
๓. ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอ
๔. เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการใกล้เคียงเป็นความลับ
๕. ห้ามมิให้รับเป็นนายความ หรืออนุญาตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในคดีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงในคดีแล้ว
๖. ให้คำแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ
๗. ประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาทนายความตามข้อบังคับสหภาพนายความ ว่าด้วยมรรยาทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

ข้อแตกต่างสำหรับการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยทั่วไป คือศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ ใช้ทนายความผู้ผ่านการอบรมเข้าทำการใกล้เคียง ซึ่งโดยลักษณะทนายความย่อมเป็นผู้รู้ข้อกฎหมายเป็นอย่างดีมีลักษณะเช่นเดียวกับการใกล้เคียงในศาลโดยผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียง แต่ภาพของทนายความย่อมได้รับความเชื่อมั่นจากคู่พิพาทน้อยกว่า เพราะหน้าที่หลักของทนายความคือว่าความต่อสู้คดี ดังนั้นการได้รับการอบรมของทนายความก่อนเข้าใกล้เคียงข้อพิพาท การคำนึงถึงหลักข้อเท็จจริงมากกว่าข้อกฎหมายในระหว่างการเจรจาใกล้เคียงจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างความเชื่อมั่นให้กับคู่ความและสังคม ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท สหภาพนายความ จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยการอบรมให้กับทนายความผู้มีความประสงค์จะเป็นผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาท ดังนั้นในการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความ จึงกำหนดให้ทนายความผู้ผ่านการอบรมเท่านั้นเข้าทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาท โดยทนายความผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทต้องเข้าใจหลักที่มาของข้อพิพาท ความสำคัญในหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องที่ควรจะนำมาพิจารณาคือ

๑) ผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทต้องเข้าใจหลักที่มาของข้อพิพาท ดังนี้

๑.๑) ในกรณีที่เป็นข้อพิพาทที่มีลักษณะเป็นการส่วนตัว ข้อพิพาทระหว่างของเอกชนบางกรณีเป็นเรื่องที่ไม่พึงเปิดเผยเช่น คดีเกี่ยวกับครอบครัว เรื่องการหย่า เรื่องอำนาจปกครองบุตร เป็นต้น ผู้ที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทต้องทราบและสามารถปรับใช้กฎหมายที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้การปรับใช้กฎหมายจะต้องไม่นำข้อกฎหมายมาเป็นข้อพิจารณาในเบื้องต้น ผู้ใกล้เคียงต้องดูที่มาของข้อพิพาทซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีก่อน

๑.๒) ในกรณีที่เป็นข้อพิพาทที่เป็นทางการ อาจจะเป็นข้อพิพาทระหว่างราชการกับราชการ ซึ่งอาจจะเป็นราชการส่วนกลางกับราชการส่วนท้องถิ่น หรือข้อพิพาทระหว่างราชการกับเอกชนองค์ความรู้ทางด้านกฎหมายปกครองของการทำหน้าที่ทางราชการ หน่วยงานต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทจะต้องทำการศึกษา แต่ข้อกฎหมายมีไว้เพื่อให้รู้ประกอบการหาข้อเท็จจริงไม่นำข้อกฎหมายมาคุยในช่วงของการใกล้เคียงหรือถ้าจำเป็นก็พูดให้น้อยที่สุด

๑.๓) ในกรณีที่เป็นการข้อพิพาทระหว่างประเทศ ข้อพิพาทนี้จำเป็นต้องใช้ทนายความผู้มีประสบการณ์สูงในด้านกฎหมายระหว่างประเทศประกอบการเจรจา ไม่ว่าจะเป็นกรณีพิพาทระหว่างประเทศ หรือกลุ่มใดกลุ่ม

๒) ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเข้าใจจารีตประเพณี กฎหมาย ที่มา และจะใช้กับความตกลงในการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี

๒.๑) ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่จะต้องเข้าใจสัญญาและมติของกฎหมายในทุกสาขาไม่ว่าจะเป็นกฎหมายจารีตประเพณี Common Law กฎหมายลายลักษณ์อักษร Civil Law กฎหมายสังคมนิยม Social Law กฎหมายทางศาสนา Religious Law หรือแม้กระทั่งกฎหมายระหว่างประเทศ International Law

๒.๒) จารีตประเพณี การยึดถือจารีตประเพณีจะเป็นการสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมในการไกล่เกลี่ยให้อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีเฉพาะสำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกของกลุ่มสังคมและประเพณีนั้น ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องทำความเข้าใจถึงจารีตประเพณีของกลุ่มสังคมที่เข้าไปไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๒.๓) ศาสนาและความเชื่อ หลักเรื่องความเชื่อของบุคคลนั้นเป็นหลักที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับ และเป็นหลักการสากลรับรองในปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน หลักการทางศาสนาและความเชื่อของบุคคลที่จะเข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็เป็นสิ่งที่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องรู้ลึกถึงและต้องเข้าใจที่จะนำมาใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เหมาะสมและถูกต้องกับข้อเท็จจริงและเวลา

๓) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท วิธีการหรือกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นเรื่องสำคัญ ตามลำดับดังนี้

๓.๑) สถานที่ สภาพแวดล้อม สถานที่ในการเจรจาไกล่เกลี่ยควรมีความพร้อม สะอาด สะอาด และดูสบายๆ เป็นธรรมชาติ สภาพแวดล้อมต้องเป็นกันเองไม่เป็นทางการมากนัก

๓.๒) คู่กรณีบุคคลเกี่ยวข้อง ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องจำกัดบุคคลที่จะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยต้องรู้ว่าใครคือคู่พิพาท ความสำคัญอยู่ที่ตัวการหรือผู้ที่เป็นหลักสำคัญที่เป็นต้นเหตุของข้อพิพาทส่วนผู้ติดตาม สนับสนุน ในบางกรณีอาจไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมในการเจรจา โดยต้องมีการให้เหตุผลที่เหมาะสม

๓.๓) เรื่องหรือพิพาทเป็นข้อขัดแย้ง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องสามารถกำหนดกรอบของประเด็นข้อขัดแย้งได้ชัดเจนก่อนที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงไม่ควรรับไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณี

๔) ศาสตร์และศิลปะการเจรจา เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กล่าวคือ

๔.๑) ภาษาและถ้อยคำที่ใช้เจรจา ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเข้าใจภาษาทั้งที่เป็นภาษาพูดกันโดยทั่วไป ภาษาราชการ หรือถ้าเป็นเรื่องท้องถิ่นก็เป็นภาษาท้องถิ่น ถ้าเป็นภาษาต่างประเทศต้องเข้าใจคำในความหมายที่จะเจรจากันอย่างชัดเจน เพราะหากไม่เข้าใจก็จะทำให้การไกล่เกลี่ยไม่ราบรื่นและสำเร็จยาก

๔.๒) การลำดับขั้นตอนของการเจรจาหลังการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรจะเริ่มจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ง่ายที่สุดเป็นประเด็นมีข้อขัดแย้งน้อยที่สุดก่อน ไปจนถึงข้อขัดแย้งที่เห็นว่ายากที่สุดก็จะจัดไว้ในลำดับสุดท้าย และไม่ควรใจร้อนมุ่งให้สำเร็จภายใน

ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย โดยแนวทางการไกล่เกลี่ยเป็นไปตามหลักกฎหมาย ในลักษณะการไกล่เกลี่ยนอกศาล เป็นกระบวนการที่ให้คู่ความหันหน้าเข้าหากันเพื่อหาข้อยุติในข้อพิพาทโดยมีคนกลางคือทนายความผู้ผ่านการอบรมด้านการไกล่เกลี่ย เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย นับเป็นวิธีระงับข้อพิพาททางเลือกที่สหภาพนายความได้เล็งเห็นความสำคัญและจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นมา หลักการไกล่เกลี่ยก็เหมือนกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลทั่วไป มุ่งเน้นให้คู่ความเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ และไม่ผูกมัดหรือบังคับ เมื่อเข้าสู่กระบวนการแล้วคู่ความจะเลิกการไกล่เกลี่ยตอนไหนก็ได้ ข้อมูลที่ได้จากการไกล่เกลี่ยเป็นความลับ และไม่สามารถนำมาอ้างอิงในกระบวนการพิจารณาคดีได้ หากไกล่เกลี่ยกันสำเร็จก็จะให้มีการทำข้อตกลงหรือทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน ซึ่งกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นจำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงวิธีการด้านอื่นๆที่จะนำมาประกอบหรือประยุกต์ใช้เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบผลสำเร็จได้โดยง่ายและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หลักพุทธสันติวิธีหรือหลักการทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข้อพิพาทเป็นหลักการที่น่าสนใจอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาเปรียบเทียบในบทต่อไป เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สำเร็จลุล่วงและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

บทที่ ๓ แนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการพุทธสันติวิธี

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยอธิบายความหมายและแนวคิดทฤษฎี ศึกษาประวัติการใกล้เคียงของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งพุทธกาล แยกแยะหลักและวิธีการใกล้เคียงข้อพิพาทตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยนำเสนอจากแนวคิดของนักวิชาการและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนนำเสนอคุณลักษณะของผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทเชิงพุทธ

๓.๑ ความหมายของการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการพุทธสันติวิธี

ก่อนอื่นผู้วิจัยขอยกความหมายของพุทธสันติวิธีจากคำอธิบายของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^๑ ดังนี้คือ “พุทธสันติวิธี” หมายถึง “วิธีการในการจัดการความขัดแย้งที่ดำรงอยู่บนฐานของการ “รู้ ตื่น และ เบิกบาน” เป็น “วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งของพระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ” คำว่า “การจัดการอย่างสันติ” หมายถึง “การใช้วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีทุกชนิดที่มีอยู่เข้าไปจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม” ซึ่งจากความหมายนี้ผู้วิจัยคิดว่าการใกล้เคียงข้อพิพาทถือเป็นแนวทางหนึ่งของพุทธสันติวิธีอย่างหนึ่ง ถ้าจะกล่าวให้จำเพาะเจาะจงลงไปการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาคือพุทธสันติวิธีวิธีหนึ่งนั่นเอง ดังนั้นในที่นี้จึงจะกล่าวถึงการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้นำเสนอความหมายของการใกล้เคียงข้อพิพาทตามความหมายโดยสากลไปแล้ว สำหรับในบทนี้จะขยายความไปถึงความหมายของการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ซึ่งความหมายของคำในที่นี้ก็มีคำว่า “การใกล้เคียง” และคำว่า “ข้อพิพาท” ซึ่งในลำดับแรกจะขออธิบายความหมายของ “ข้อพิพาท” ก่อน และในการอธิบายความหมายของข้อพิพาทนั้นจำเป็นต้องทำความเข้าใจความหมายของความขัดแย้งตามแนวคิดและทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาก่อนดังนี้

คำว่า “ความขัดแย้ง”^๒ ในบริบทที่ใช้ในพระพุทธศาสนาปรากฏในพระวินัยปิฎกนั้นมีนัยสอดคล้องกับคำว่า “อริกรณี” ซึ่งแปลว่า “กระทำให้อยู่” หรือ “เป็นเหตุกระทำให้อยู่” หรือ “ภารกิจที่กระทำให้สงบ ให้เรียบร้อยเหมาะสม” และเมื่อกล่าวโดยสรุปลักษณะคำว่า “อริกรณี” มีนัยครอบคลุมถึง “คดีเรื่องราว ปัญหา ความขัดแย้ง ความยุ่งยาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ที่สงฆ์จะต้องจัดการสะสางหรือดำเนินการทำให้สงบไปด้วยดี” จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งในความหมายทางพระพุทธศาสนานั้นใช้คำว่า “อริกรณี” ซึ่งเป็นเหตุกระทำให้อยู่ การที่ผู้วิจัยได้อธิบายความหมายคำว่า

^๑ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซนจูรี่จำกัด, ๒๕๕๔) หน้า ๑๙๗, ๓๖๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

“ความขัดแย้ง” ขึ้นมาก่อนนั้นเพราะผู้วิจัยได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ผ่านมาว่า “ข้อพิพาทนั้นมีความสืบเนื่องมาจากข้อขัดแย้งแบบแนบสนิทกัน” ดังนั้นการจะอธิบายความหมายของข้อพิพาทจึงต้องอธิบายความหมายของข้อขัดแย้งไปด้วยพร้อมๆกัน ความหมายของข้อพิพาท “ทางธรรม”^๓ นั้นในทางพระพุทธศาสนา คือการมีข้อพิพาทหรือมีคดีความระหว่างหมู่สงฆ์ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของข้อขัดแย้งที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้นคือ คำว่า “อธิกรณ์” โดยพระวินัยบัญญัติ ได้กล่าวถึงเหตุแห่งข้อพิพาทหรือเหตุแห่งคดีของสงฆ์ไว้ ๔ ประการคือ

- ๑) การโต้แย้งเกี่ยวกับพระธรรมวินัยว่า สิ่งนั้นเป็นธรรม เป็นวินัย สิ่งนี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย เรียกว่า “วิวาทาธิกรณ์”
- ๒) การโจทก์ หรือกล่าวหากันด้วยอาบัติชนิดต่างๆ (กล่าวหาว่าล่วงละเมิดสิกขาบทหรือข้อห้ามแห่งพระภิกษุ) เรียกว่า “อุวาทาธิกรณ์”
- ๓) การต้องอาบัติทั้งปวง (ทำผิดต่อพระวินัย) การปรับอาบัติและการแก้ไขตัวเพื่อให้พ้นจากอาบัติ เรียกว่า “อาปัตตาธิกรณ์”
- ๔) กิจธุระต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว สงฆ์จะต้องจัดทำโดยเป็นสังฆกรรม เช่น อุปสมบท ให้ผ้ากฐิน เป็นต้น เรียกว่า “กิจจาธิกรณ์”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า คำว่า “อธิกรณ์” ในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นได้ทั้งความขัดแย้งและข้อพิพาทในหมู่ของสงฆ์ ซึ่งอาจจะรวมถึง ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกา ซึ่งในที่นี้เป็นเรื่องของพระวินัย แต่ถ้าจะมองในภาพกว้างกว่านั้น ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม^๔ สามารถรวบรวมและวิเคราะห์ความหมายได้หลายนัย ได้แก่ การบาดหมาง การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การมุ้งร้าย และ การถกเถียงกัน ซึ่งชุดความหมายที่มีหลายนัยดังกล่าวนี้ จัดได้ว่าเป็นความขัดแย้งในมิติของพระพุทธศาสนา และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความหมายของความขัดแย้งทั่วไปแล้ว จะพบความขัดแย้งในความหมายของพระพุทธศาสนามีนัยที่ลึกและกว้างขวางกว่ากัน เพราะว่ากรอบความขัดแย้งในพระพุทธศาสนานั้นกินความตั้งแต่ความขัดแย้งภายในและภายนอกในทุกๆมิติ กินความในแง่ของธรรมและวินัย ซึ่งถ้าจะอธิบายเพิ่มเติมถึงนิยามความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรมและในแง่ของพระวินัย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^๕ ได้นิยามความหมายความขัดแย้งในแง่ของธรรมมองความขัดแย้งในเชิงราบ ในขณะที่การนิยามความขัดแย้งในแง่ของวินัยมองในเชิงตั้ง โดยมองจากฐานวิวาทาธิกรณ์แล้วกระจายไปสู่คำอื่นๆ เป็นการมองความขัดแย้งทั้งชุด และ

^๓ สุขาย จอกแก้ว, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”, ใน **หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ทางออกสู่การปฎิบัติอย่างยั่งยืน**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖) หน้า ๘๔ – ๘๕

^๔ ชลากร เทียนส่องใจ, ทพ. ดร., “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๗๓.

^๕ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี : ศึกษาวิเคราะห์กรณีกลุ่มแม่น้ำตาช้าง จ.เชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๗ – ๑๒๘.

มีการจัดกรอบพร้อมทั้งนิยามเอาไว้อย่างชัดเจนว่า วิวาทกันในระดับใดบ้างจึงเรียกชื่อว่า “วิวาทาธิกรณ์” ส่วนการมองความขัดแย้งในมิติของธรรมนั้น เป็นการมองที่ค่อนข้างจะกว้างกว่า วินัย ซึ่งการคิด การพูด หรือการกระทำในแง่ของธรรมมีความหลากหลายมากกว่า ในขณะที่วิธีในการจัดการความขัดแย้งในแง่ของธรรมมีความกว้างกว่า และหลากหลายมากกว่า

เมื่อมีข้อขัดแย้งแล้วเช่นนี้แล้ว การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทในทางพุทธศาสนานั้น มีหลายวิธีด้วยกัน แต่ในที่นี้จะขอยกวิธีการไกล่เกลี่ย เพื่อจะอธิบายความหมายของการไกล่เกลี่ยในทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีวิธีการจัดการความขัดแย้งโดยวิธีการประนีประนอมทั้งสองฝ่าย^๖ เรียกว่า “ติณวัตรการวินัย” ซึ่งหลักประนีประนอมทางธรรมใช้กับโทษเบา หรือ ลหุโทษ ถ้าเทียบกับกฎหมายในทางโลกก็น่าจะเป็นอาญาที่ยอมความได้ แต่ก็ไม่รวมถึงความผิดลหุโทษตามกฎหมายอาญา เพราะไม่มีบทบัญญัติให้ยอมความได้ และหลักประนีประนอมทางธรรมนี้น่าจะหมายความว่าความรวมถึงความรับผิดชอบทางแพ่งด้วย เพราะความผิดทางแพ่งระหว่างประชาชนด้วยกันอาจถือเป็นเรื่องเล็กน้อย ดังนั้นพอจะอนุมานได้ว่า ติณวัตรการวินัย เป็นการไกล่เกลี่ยคดีความระหว่างหมู่สงฆ์ด้วยกัน เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาท ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาก็คือ การกระทำหรือระงับอธิกรณ์โดยการไกล่เกลี่ยประนีประนอม หรือ การระงับอธิกรณ์ประดุจการกลบไว้ด้วยหญ้า ซึ่งเป็นไปตามพุทธานุญาตทรงให้ระงับอธิกรณ์ด้วย ติณวัตรการกะ ดังนี้

ให้ภิกษุทุกรูปในที่ประชุมแห่งเดียวกัน แล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยบัญญัติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พวกเราบาดหมางทะเลาะวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติดะเมิดในสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณเป็นอาจินมากมายน ทั้งกล่าวด้วยวาจาและพยายามกระทำด้วยกาย ถ้าเราจะปรับอาบัติเหล่านี้ด้วยกันและกัน บางทีอธิกรณ์ นั้นจะลุกลามไปเพื่อความรุนแรง ร้ายกาจ เพื่อความแตกกันก็ได้ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงระงับอธิกรณ์นี้ด้วยติณวัตรการกะ เว้นอาบัติที่มีโทษหยาบ เว้นอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์ เพื่อประโยชน์แก่ท่านเหล่านี้ และเพื่อประโยชน์แก่ตน ถ้านิ่งไม่มีการพักท้วงถือว่าเป็นมติ ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ออกแล้วจากอาบัติเหล่านั้น^๗

ผู้วิจัยจึงสามารถสรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ในแง่ของพระวินัย คือการใช้วิธีการให้คนกลาง(ภิกษุผู้ฉลาดสามารถ) ไกล่เกลี่ยประนีประนอมในความขัดแย้งหรือข้อพิพาทอันเป็นความผิดที่เป็นโทษเบา เพื่อระงับ อธิกรณ์ หรือ ข้อพิพาทของสงฆ์ (อาจจะรวมถึง ภิกษุณี สามเณร สามเณรี อุบาสก และอุบาสิกา) แต่ถ้าเป็นในแง่ของธรรม การไกล่เกล

^๖ สุขาย จอกแก้ว, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”, ใน **หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ทางออกสู่การปัญหาอย่างยั่งยืน**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, ๒๕๕๖) , หน้า ๘๕.

^๗ วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๑๑ - ๒๑๔/๓๒๖ - ๓๓๐.

ลือข้อพิพาท คือการใช้วิธีดับความขัดแย้งภายในและความขัดแย้งภายนอกซึ่งกินความกว้างกว่า ในแง่ของผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีต้องขจัดความขัดแย้งทั้งภายในและภายนอกไปด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

๓.๒ แนวคิดและทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและทางด้านทฤษฎีนั้นผู้วิจัยเห็นว่าต้องนำหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาที่เกี่ยวข้องมาประกอบและอธิบายหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบทนี้

๓.๒.๑ แนวคิดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

ในบทที่ผ่านมาผู้วิจัยได้นำเสนอทฤษฎีแนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสากลไปแล้ว ซึ่งโดยส่วนใหญ่ นักวิชาการจะให้แนวคิดในแง่ของการอธิบายถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งเน้นไปถึงจิตใจและสภาวะความรู้สึกของผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาซึ่งได้ให้มุมมองของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าแนวคิดของนักวิชาการสากลทั่วไป ดังเช่น

พระไพศาล วิสาโล^๙ ได้ให้แนวคิดว่า

เรามักจะเข้าใจว่าพุทธศาสนานับเรื่องอุเบกขาหรือความวางเฉย แต่ที่จริงไม่ใช่ ที่จริงแล้วพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้คนดีกัน ไม่ใช่แค่วางเฉยเวลามีความขัดแย้ง ถึงแม้ว่าเราจะมีคำพังเพยไทยหลายอย่าง เช่น เอาหูไปนา เอาตาไปไร่ หรือว่า พุดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง อะไรทำนองนั้น คำพังเพยเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา พุทธศาสนาเห็นว่าเมื่อมีความขัดแย้งต้องหาทางทำให้คนดี พระพุทธเจ้าตรัสไว้ “เมื่อคนเหล่านี้ขัดแย้งกันอยู่ ผู้ใดพยายามประสานให้เขาคนดีกัน ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ เป็นผู้จัดฐานะที่ยอดเยี่ยม” ทรงสรรเสริญคนที่พยายามให้มีความคนดีกัน ถ้ามีความขัดแย้งแล้ว ถืออุเบกขาอันนั้นถือว่าไม่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา

^๙ พระไพศาล วิสาโล, “การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ”, ในหลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระจัดข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอกทีฟ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๗๙.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^๕ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า

ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสังคมในระดับโลกิยะ ด้วยเหตุนี้ หน้าที่สำคัญของนักเจรจาไกล่เกลี่ยคือการนำเสนอทางเลือกให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และความต้องการของคู่กรณีเพื่อให้มนุษย์และสังคมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งได้เข้าใจว่า เมื่อเกิดความขัดแย้ง หน้าที่ของมนุษย์และสังคมจึงไม่ได้อยู่ที่ “การหลบหนี” หรือ “สลาย” ความขัดแย้ง หากแต่ยอมรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในฐานะที่เป็น “ทุกข์” ประการหนึ่งของชีวิตและสังคม และแสวงหาคำตอบว่า ความขัดแย้งเกิดจากอะไร นำไปสู่อะไร เราควรจะมีท่าทีรวมไปถึงการแสวงหาทางออก หรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปจัดการความขัดแย้งให้ถูกต้องตามหลักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล บุคคล และชุมชนได้อย่างไร จึงจะทำให้มนุษย์และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชลากร เทียนส่องใจ^๖ ได้สรุปว่า “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ เป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธี ที่ใช้นำมาเป็นรูปแบบสำหรับจัดการปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้ได้ในรูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งแล้ว ยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ยั่งยืนดังเช่นการให้อภัยทาน ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา”

จากแนวคิดของนักวิชาการ **สามารถสรุปได้ว่า** การไกล่เกลี่ยตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ให้ทำให้มีการคืนดีกันเมื่อมีความขัดแย้ง พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมยกย่องผู้ที่ทำให้เขาสามารถคืนดีกันได้เมื่อมีการขัดแย้ง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าความขัดแย้งนั้นเป็น ทุกข์ เมื่อรู้ทุกข์ก็ต้องแสวงหาทางออกเพื่อให้พ้นทุกข์ โดยใช้เครื่องมือในการจัดการให้ถูกต้องตามหลักของ เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล บุคคลและชุมชน การแก้ปัญหาความขัดแย้งตามหลักการทางพระพุทธศาสนานี้จะทำให้สัมพันธภาพระหว่างคู่ขัดแย้ง สัมพันธภาพในชุมชนและระหว่างชุมชนเป็นไปอย่างสงบสุขและยั่งยืน ซึ่งถูกต้องตามหลักอภัยทานในพระพุทธศาสนา นำพาให้เกิดความสุข สงบ สันติ อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นเอง

๓.๒.๒ ทฤษฎีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ที่มีการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งนั้น ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า การใช้โอธิกรณ์สมณะ ๗ ประการเพื่อการระงับ

^๕ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, “พระพุทธเจ้าในฐานะนักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง”, ใน **หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ทางออกสู่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓.

^๖ ชลากร เทียนส่องใจ, ทพ. ดร., “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓๖.

อธิกรณ์ ๔ ซึ่งอธิกรณ์ ๔ ปรากฏอยู่ในพระธรรมวินัย ประกอบด้วย **“วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์ และกัจจาธิกรณ์”**^{๑๑} ซึ่งมีพระบัญญัติที่เกี่ยวกับการทำลายสงฆ์ให้แตกแยกกัน ถือว่าเป็นอาบัติ รายละเอียดดังนี้คือ

ภิกษุใดเพียรพยายามเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง หรือถ้อยกย่องยืนยัน อธิกรณ์อันเป็นเหตุให้แตกแยกกัน ภิกษุนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวตักเตือน อย่างนี้ว่า “ท่านอย่าเพียรพยายามเพื่อทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียง หรือถ้อยกย่องยืนยัน อธิกรณ์อันเป็นเหตุทำให้แตกแยกกัน ท่านจงพร้อมเพรียงกับสงฆ์ เพราะสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงปรองดอง ไม่วิวาท มีอุทเทสเดียวกัน ย่อมอยู่ผาสุก” พึงว่ากล่าวตักเตือน ถ้าไม่สละ ต้องอาบัติทกกฎ^{๑๒}

และมีพระวินัยบัญญัติเกี่ยวกับอธิกรณ์อีกว่า “ก็ ภิกษุใดยื่นแอบฟังภิกษุผู้บาดหมาง ทะเลาะวิวาทกัน ด้วยตั้งใจว่า “เราจะฟังคำที่ภิกษุพวกนี้กล่าว” ประสงค์เพียงเท่านั้น ไม่มีอะไร ต้องอาบัติปาจิตติย”^{๑๓}

คำว่า “บาดหมาง วิวาทกัน คือผู้เกิดอธิกรณ์”^{๑๔}

พระวินัยบัญญัติ ได้กล่าวถึงเหตุแห่งข้อพิพาทหรือเหตุแห่งคดีของสงฆ์ไว้ ๔ ประการ ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวไว้แล้วในข้อ ๓.๑ สำหรับในข้อนี้จะขออธิบายเพิ่มเติมเรื่องมูลเหตุแห่งวิวาทาธิกรณ์ อันหมายความว่า “ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแก่งแย่ง ความวิวาท ความกล่าวต่างกัน ความกล่าวโดยประการอื่น การพูดเพื่อความกลัดกลุ้มใจ การด่าทอในเรื่องนั้นใดนี้เรียกว่าวิวาทาธิกรณ์”^{๑๕} ซึ่งดูจะเกี่ยวข้องกับหัวข้อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากที่สุด

วิวาทาธิกรณ์ จะต้องเป็นการวิวาทในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้ไม่เป็นธรรม
- ๒) สิ่งนี้วินัย สิ่งนี้ไม่ใช่วินัย
- ๓) นีตถาคตภาสิตได้ตรัสไว้ นีตถาคตภาสิตไม่ได้ตรัสไว้
- ๔) นีจริยวัตรที่ตถาคตได้ประพฤติมา นีจริยวัตรที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา
- ๕) นีตถาคตทรงบัญญัติไว้ นีตถาคตไม่ได้ทรงบัญญัติไว้
- ๖) นี้อาบัติ นี้อนาบัติ
- ๗) นี้อาบัติเบา นี้อาบัติหนัก
- ๘) นี้อาบัติมีส่วนเหลือ นี้อาบัติไม่มีส่วนเหลือ
- ๙) นี้อาบัติชั่วหยาบ นี้อาบัติไม่ชั่วหยาบ

^{๑๑} วิ.มท.(ไทย) ๑/๔๐๕/๔๓๗.

^{๑๒} วิ.มท.(ไทย) ๑/๔๑๑-๔๑๒/๔๔๔-๔๔๖.

^{๑๓} วิ.มท.(ไทย) ๒/๔๗๐/๕๖๙.

^{๑๔} วิ.มท.(ไทย) ๒/๔๗๑/๕๖๙.

^{๑๕} วิ.จุ.(ไทย) ๖/๒๑๕/๓๓๑.

สำหรับมูลแห่งวิวาทาธิกรณ์ คือ อุกุศลมูลทั้ง ๓ ทำให้เกิดมูลแห่งวิวาท ๖ ประการ ดังปรากฏในวิวาทมุล ๖ ได้แก่

๑. เป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนา ในพระธรรม ในพระสงฆ์อยู่และไม่ทำสิกขาให้บริบูรณ์ ภิกษุนั้นย่อมก่อวิวาทให้เกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นไปเพื่อไม่เกื้อกูลแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช้สุขแก่คนหมู่มาก เพื่อไม่ใช้ประโยชน์แก่คนหมู่มาก เพื่อไม่เกื้อกูล เพื่อทุกข์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ถ้าเธอทั้งหลายพิจารณาเห็นมูลแห่งการวิวาทเช่นนี้ ภายในหรือภายนอก พึงพยายามเพื่อละมูลแห่งการวิวาทที่เป็นบาปภายในหรือภายนอกนั้นแล ถ้าเธอทั้งหลายไม่พิจารณาเห็นมูลแห่งการวิวาทนี้ ภายในหรือภายนอก เธอทั้งหลายพึงปฏิบัติเพื่อความยึดเอื้อ แห่งมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นแล การละมูลแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้นย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้ ความยึดเอื้อแห่งมูลเหตุแห่งวิวาทที่เป็นบาปนั้น ย่อมมีต่อไปด้วยอาการอย่างนี้
๒. เป็นผู้ลบหลู่ตีเสมอท่าน ...
๓. เป็นผู้มียกติริชยา ตระหนี่ ...
๔. เป็นผู้อวดดี เจ้ามายา ...
๕. เป็นผู้มีความปรารถนาชั่ว เป็นมิฉฉาภิณฺฐิ ...
๖. เป็นผู้ยึดมั่นทิณฺฐิตน มีความถือมั่น สละสิ่งตนยึดมั่นได้ยาก ภิกษุใดเป็นผู้ยึดมั่นทิณฺฐิตน มีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนยึดมั่นได้ยาก ภิกษุนั้นย่อมไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนา...”^{๑๖}

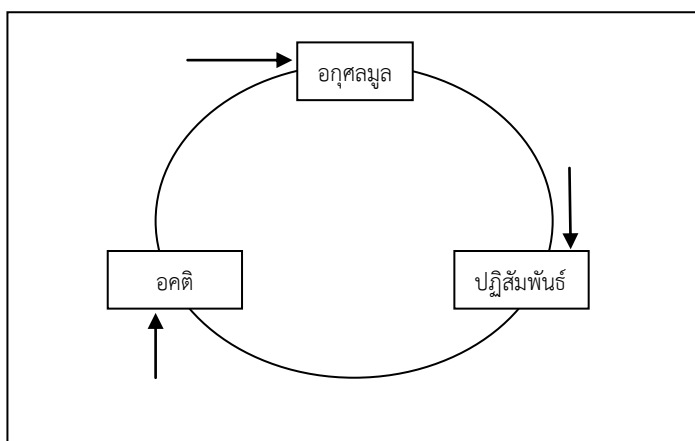
อุกุศลมูล ๓ เป็นมูลแห่งวิวาทาธิกรณ์ คือ “ภิกษุทั้งหลาย มีจิตโลภ มีจิตโกรธ มีจิตหลงวิวาทกัน แม้แต่กุศลมูล ๓ ก็เป็นมูลแห่งวิวาทาธิกรณ์ คือภิกษุทั้งหลาย มีจิตไม่โลภ มีจิตไม่โกรธ มีจิตไม่หลงวิวาทกัน”^{๑๗}

หลักการที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาก็คือหลักการให้ความสำคัญกับ อุกุศลมูล^{๑๘} นั่นคือต้องเข้าใจว่า อุกุศลมูลเป็นตัวการ ตั้งแต่เป็นตัวการให้เกิดความขัดแย้ง เป็นตัวการให้เกิดความไม่ไว้วางใจ เป็นตัวการให้เกิดอคติ และเป็นตัวการแห่งปฏิสัมพันธ์ เป็นวงจรสืบเนื่องไป

^{๑๖} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๑๖/๓๓๓-๓๓๔.

^{๑๗} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๑๖/๓๓๒-๓๓๕.

^{๑๘} พระไพศาล วิสาโล, “การไถ่เกลี้ยแบบพุทธ”, ในหลักศาสนากับการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระชับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอกทีฟ พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๐-๘๗.

แผนภูมิ ๓.๑ แสดงวงจรอกุศลมูล

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ คือต้องแก้ความขัดแย้งที่อกุศลมูล ตั้งแต่การแก้ที่ตัวคู่พิพาท โดยต้องลดอกุศลมูล ที่เป็นตัว ทิฏฐิ ตัณหา มานะ ส่วนตัวผู้ไกล่เกลี่ยนั้นต้องไม่มีอคติทั้ง ๔ ประการ นั่นก็คือ ไม่มี ฉันทาคติ โทสาคติ ภยาคติ และโมหาคติ โดยในระหว่างไกล่เกลี่ย ตัวคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยนอกจากจะไม่มีอคติทั้งสี่ประการนี้แล้วก็ต้องพยายามโน้มน้าวให้คู่กรณีไม่มีอคติไปด้วย และต้องพยายามหาทางลดตัวอกุศลมูลที่เป็น ทิฏฐิ ตัณหา มานะ ของคู่พิพาทให้ได้ โดยการตั้งคำถามให้คิด ดังเช่นพระพุทธเจ้าได้ตั้งคำถามให้เหล่ากษัตริย์ผู้กำลังจะทำสงครามแย่งชิงน้ำในลุ่มน้ำโรหิณีว่า “ระหว่างน้ำกับกษัตริย์ พวกท่านคิดว่าอะไรมีค่ามากกว่ากัน” การตั้งคำถามให้คิด ทำให้คู่พิพาทได้คิดด้วยตนเองและเข้าใจปัญหาด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การลด ทิฏฐิ ตัณหา มานะ ลงไปได้ในที่สุด คำถามที่ผู้ไกล่เกลี่ยถามควรจะเป็นคำถามเปิด ซึ่งจะปล่อยให้คู่พิพาทได้คิดอย่างอิสระด้วยตนเอง

วิวาทที่ไม่เป็นอธิกรณ์ คือ “มารดาบิดาวิวาทกับบุตร บุตรวิวาทกับบิดามารดา พี่ชายวิวาทกับน้องชาย พี่ชายวิวาทกับน้องหญิง น้องหญิงวิวาทกับพี่ชาย สหายวิวาทกับสหายบ้าง”^{๑๙}

สำหรับการแก้ปัญหากรณีพิพาทหรือการระงับอธิกรณ์นั้น เรียกว่า “อธิกรณ์สมณะ” มีปรากฏในอธิกรณ์สมณสูตร^{๒๐} และพระวินัยว่า “ธรรมคืออธิกรณ์สมณะ ๗ เหล่านี้มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงเป็นข้อๆตามลำดับ เพื่อระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว”^{๒๑} ธรรมเป็นเครื่องระงับอธิกรณ์ ๗ อย่างคือ

๑. สัมมุขาวินัย คือวิธีตัดสินที่พึงทำในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ธรรม และวัตถุ เป็นวิธีการระงับอธิกรณ์ในที่พร้อมหน้า ในเรื่องพระฉัพพัคคีย์ พระภิกษุฉัพพัคคีย์ลงดัชฌนียกรรมบ้าง นิยสกรรมบ้าง ปัพพาชฌนียกรรมบ้าง ปฏิสาธฌนียกรรมบ้าง อุกเขปนียกรรมบ้าง แก่ภิกษุทั้งหลายผู้มีได้อยู่ต่อหน้าพระพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า เป็นการกระทำของโมฆบุรุษ ไม่สมควร ไม่คล้อยตาม ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจ

^{๑๙} วิ.จู. (ไทย) ๖/๒๒๔/๓๔๒.

^{๒๐} อง.สตตก (ไทย) ๒๓/๘๔/๑๗๙.

^{๒๑} วิ.มท. (ไทย) ๒/๖๕๕/๗๓๖.

ของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำเลย การกระทำอย่างนั้น มิได้ทำคนที่ยังไม่เสื่อมใสให้เสื่อมใส ฯลฯ ทรงตำหนิแล้ว ฯลฯ ทรงแสดงธรรมมีกถารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย ดัชชณียกรรมก็ดี นิยสกรรมก็ดี ปัพพาชนียกรรมก็ดี ปฏิสارณียกรรมก็ดี อุกเขปนียกรรมก็ดี ภิกษุไม่พึงลงแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้มิได้อยู่ต่อหน้า รูปใดลง ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๒๒} ธรรมวาทีบุคคล ยังอธรรมวาทีบุคคลให้ยินยอม ให้พินิจ ให้เพ่ง ให้ใคร่ครวญ ให้แสดง ให้แสดงความจริงว่า “นี้ธรรม นี้วินัย นี้สัตตสุตตาสัน ทานจงถือเอาข้อนี้ จงพอใจข้อนี้” ถ้าอธิกรณ์นั้นระงับอย่างนี้ ชื่อว่าระงับโดยธรรม เป็นสัมมุขาวินัย”^{๒๓}

๒. สติวินัย คือวิธีตัดสินที่ยกสติขึ้นเป็นหลัก เป็นวิธีการระงับอธิกรณ์โดยประกาศสมมติให้ว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ปรากฏตัวอย่างเรื่องพระทัฬหาลลบุตร ผู้บรรลุลหิตผล ตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ได้บรรลุลหิตผลแล้วทั้งหมด ไม่มีกิจอะไรๆ ที่พึงทำอีกแล้ว จึงตั้งใจที่จะช่วยอะไรสงฆ์ได้บ้าง จึงไปทูลต่อพระพุทธเจ้าว่าปราถนาจะช่วยจัดแจงเสนาสนะและแจกภัตตาหารแก่พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าจึงรับสั่งว่า ให้สงฆ์แต่งตั้งท่านพระทัฬหาลลบุตรให้เป็นเสนาสนาปัญญาปกะและภัตตอุเทศกะ ด้วยการประกาศต่อคณะสงฆ์ว่า เมื่อสงฆ์เห็นด้วย ด้วยการนั่งไม่ท้วงติง จึงถือความนั่งนั้นเป็นมติ”^{๒๔} ต่อมาท่านพระทัฬหาลลบุตร ถูกใส่ความจากภิกษุเมตติยะและภิกษุภุมมชกะด้วยสลวิบัติที่ไม่มีมูลโดยให้ภิกษุณีเมตติยาฟ้องพระพุทธเจ้าว่าถูกพระทัฬหาลลบุตรข่มขืน เมื่อพระพุทธเจ้าได้สวนแล้วไม่เป็นจริง จึงทรงรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย สงฆ์จงให้สติวินัยแก่ ทัฬหาลลบุตร ผู้ถึงความไพบูลย์แห่งสติแล้ว”^{๒๕} เมื่อสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงให้สติวินัยแก่ท่านพระทัฬหาลลบุตรเป็นมติร่วมกัน โดย ”การให้สติวินัยที่ขอบธรรมมี ๕ อย่างคือ

- ๑.) ภิกษุผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องอาบัติ
- ๒.) ผู้อื่นโจทภิกษุนั้น
- ๓.) ภิกษุนั้นขอ
- ๔.) สงฆ์ให้สติวินัยแก่ภิกษุนั้น
- ๕.) สงฆ์พร้อมเพรียงกันโดยธรรมให้”^{๒๖}

๓. อมูหวินัย คือวิธีตัดสินที่ให้แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้ว เป็นวิธีการระงับอธิกรณ์โดยยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ปรากฏตัวอย่างเรื่องภิกษุชื่อคัคคะ พระคัคคะวิกลจริต มีจิตแปรปรวน ประพฤติละเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอาจินมามากมาย ทั้งทางวาจาและการกระทำ แต่ได้ระลึกไม่ได้ว่าตนวิกลจริต ละเมิดทั้งวาจาและกาย ตนหลงไปแล้วจึงได้กระทำ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้แล้วจึงให้สงฆ์จงให้อมูหวินัยแก่ภิกษุชื่อคัคคะผู้หายวิกลจริตแล้ว โดยให้คัคคะร้อง

^{๒๒} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๘๕/๒๙๕-๒๙๖.

^{๒๓} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๘๘/๒๙๘.

^{๒๔} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๘๙/๓๐๐-๓๐๓.

^{๒๕} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๘๓/๓๐๗.

^{๒๖} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๙๕/๓๐๙.

ขอต่อคณะสงฆ์ ว่าตนนั้นหายหลงแล้ว ขออุทิศพรหมนัยกับสงฆ์ เมื่อสงฆ์เห็นด้วยจึงนิ่ง จึงถือความนิ่งนั้นเป็นมติ”^{๒๗}

๔. ปฏิญญาตกระณ คือวิธีตัดสินโดยปรับโทษตามคำรับสารภาพ เป็นวิธีการระงับอธิกรณ์ตามคำรับของจำเลย ปรากฏตัวอย่างเรื่องพระฉัพพัคคีย์ พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ลงโทษลงโทษภิกษุทั้งหลายโดยมิได้ปฏิญญา พระพุทธเจ้าทรงดำหนิแล้ว ทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุไม่พึงลงโทษภิกษุทั้งหลายโดยมิได้ปฏิญญา คือลงตชฌนียกรรมบ้าง นิยสกรรมบ้าง ปัพพาชฌนียกรรมบ้าง ปฏิสารณียกรรมบ้าง ถูกเขปนียกรรมบ้าง รูปใดลง ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๒๘}

๕. เภยยลิกา คือวิธีตัดสินโดยอาศัยเสียงข้างมาก เป็นวิธีระงับอธิกรณ์ตามเสียงข้างมาก ปรากฏตัวอย่างเรื่องภิกษุหลายรูปบาดหมางทะเลาะวิวาทกัน กล่าวทิ่มแทงกันและกันด้วยหอกคือปาก ไม่อาจระงับอธิกรณ์นั้นได้ ภิกษุจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ระงับอธิกรณ์นี้ด้วยเภยยลิกา ให้สงฆ์แต่งตั้งภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ให้เป็นผู้จับสลาก คือ ๑.ไม่ลำเอียงเพราะชอบ ๒.ไม่ลำเอียงเพราะชัง ๓.ไม่ลำเอียงเพราะหลง ๔.ไม่ลำเอียงเพราะกลัว ๕.รู้จักสลากที่จับแล้วและยังมิได้จับ สงฆ์พึงแต่งตั้งภิกษุผู้ให้จับสลาก การจับสลากที่ขอบธรรม ๑๐ อย่าง คือ

- ๑.) อธิกรณ์ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย
- ๒.) ลุกลามไปไกล
- ๓.) ภิกษุพวกนี้ระลึกไปเอง
- ๔.) รู้ว่า ธรรมวาทีมากกว่า และพวกอื่นก็ให้ระลึกได้
- ๕.) รู้ว่าไฉนธรรมวาทีพึงมีมากกว่า
- ๖.) รู้ว่าสงฆ์จะไม่แตกกัน
- ๗.) รู้ว่าไฉนสงฆ์ไม่พึงแตกกัน
- ๘.) ธรรมวาทีภิกษุจับโดยชอบธรรม
- ๙.) ธรรมวาทีภิกษุพร้อมเพรียงกันจับ
- ๑๐.) จับตามความเห็น.”^{๒๙}

๖. ตัสสปาปิยลิกา คือวิธีตัดสินโดยปรับโทษผู้กระทำความผิด เป็นวิธีระงับอธิกรณ์โดยการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด ปรากฏตัวอย่างเรื่องพระอุปัชฌายะ สมัยนั้นพระอุปัชฌายะถูกชักถามอาบัติในท่ามกลางสงฆ์ ปฏิสารณแล้วรับ รับแล้วปฏิสาร เอาเรื่องหนึ่งมากล่าวกลบเกลื่อนเรื่องหนึ่ง กล่าวเท็จทั้งที่รู้ พระพุทธเจ้าทรงสอบถามแล้วทรงดำหนิ ทรงแสดงธรรมีกถารับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “สงฆ์จง

^{๒๗} วิ.จ. (ไทย) ๖/๑๙๖-๑๙๙/๓๐๙-๓๑๕.

^{๒๘} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๐๐-๒๐๑/๓๑๕-๓๑๘.

^{๒๙} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๐๒-๒๐๑/๓๒๐-๓๒๖.

ลงตัสสปาปิยสิกากรรมแกภิกษุอุปัชฌายะ” วิธีลงตัสสปาปิยสิกากรรม คือ เบื้องต้นพึงโจทภิกษุอุปัชฌายะก่อน แล้วพึงให้ภิกษุอุปัชฌายะนั้นให้การแล้วพึงปรับอาบัติ ภิกษุผู้ฉลาดสามารถพึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจุดถกกรรมวาจาเป็นบัญญัติ และถือการนิ่งโยไม่มีการทักท้วงว่าเป็นมติ ตัสสปาปิยสิกากรรมที่ประกอบด้วยองค์ ๓ เป็นกรรมชอบด้วยธรรมและวินัยที่ระงับดีแล้ว คือ ๑. ลงต่อหน้า ๒. ลงโดยสอบถามก่อน ๓. ลงโดยปฎิญา

สงฆ์เมื่อมุ่งหวังพึงลงตัสสปาปิยสิกากรรมแกภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๓ คือ

- ๑.) ผู้ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออธิกรณ์ในสงฆ์
- ๒.) โง่เขลา ไม่ฉลาด มีอาบัตินอก ต้องอาบัติกำหนดไม่ได้
- ๓.) อยู่คลุกคลีกับคฤหัสถ์ด้วยการคลุกคลีกับคฤหัสถ์ที่ไม่สมควร

สงฆ์เมื่อมุ่งหวังพึงลงตัสสปาปิยสิกากรรมแกภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๓ อื่นอีกคือ

- ๑.) ผู้มีศีลวิบัติในอธิศีล
- ๒.) เป็นผู้มิอาจารวิบัติในอัชฌาจาร
- ๓.) เป็นผู้มิทฎฐิวิบัติในอดิทธิ

สงฆ์เมื่อมุ่งหวังพึงลงตัสสปาปิยสิกากรรมแกภิกษุผู้กล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์”^{๓๐}

๗. ตินวัตถการกะ คือ วิธีตัดสินโดยวิริยอุตสาหะ ตามคำศัพท์แปลว่า ระเบียบดังกลบไว้ด้วยหญ้า เป็นวิธีระงับอธิกรณ์โดยการประนีประนอม ปรากฏตัวอย่างเรื่องภิกษุก่อความวุ่นวายสมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายบาดหมาง ทะเลาะวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติดะเมตสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอาจิณมากมาย ทั้งที่กล่าวด้วยวาจาและพยายามทำด้วยกาย จึงปรึกษากันว่า ถ้าจะปรับอาบัติเหล่านี้กันและกัน บางทีอธิกรณ์นั้นจะลุกลามไปรุนแรงร้ายกาจ เพื่อความแตกกันก็ได้ จะพึงปฏิบัติอย่างไร จึงได้นำเรื่องไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ทรงมีพุทธานุญาตให้ระงับอธิกรณ์ด้วยตินวัตถการกะ วิธีระงับอธิกรณ์ด้วยตินวัตถการกะ ดังนี้

ให้ภิกษุทุกรูปพึงประชุมในที่แห่งเดียวกัน แล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พวกเราบาดหมางทะเลาะวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติดะเมตสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอาจิณมากมาย ทั้งที่กล่าวด้วยวาจาและพยายามกระทำด้วยกาย ถ้าพวกจักปรับอาบัติเหล่านี้กันและกัน บางทีอธิกรณ์นั้นพึงลุกลามไปเพื่อความรุนแรง ร้ายกาจ เพื่อความแตกแยกกันก็ได้ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วพึงระงับอธิกรณ์นี้ด้วยตินวัตถการกะ เว้นอาบัติที่มีโทษหยาบ เว้นอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์ เพื่อประโยชน์แก่ท่านเหล่านี้ และ

^{๓๐} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๐๕-๒๑๔/๓๒๖-๓๓๐.

เพื่อประโยชน์แก่ตน ถ้านิ่งไม่มีการทักท้วง ถือว่าเป็นมติ ภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ออกแล้ว
จากอาบัติเหล่านั้น^{๓๑}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นอยู่ที่ การระงับอธิกรณ์ด้วยการประนอมยอมความ นั่นคือ เมื่อมีภิกษุบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกันอยู่ ได้ ประพฤติละเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอาจินมากมาย พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ระงับอธิกรณ์ หรือข้อขัดแย้งบาดหมาง ทะเลาะวิวาทกันอยู่นั้น ด้วยติณวัตถการกะ เพื่อระงับข้อพิพาทไม่ให้ลุกลาม ใหญ่โต ด้วยการมาร่วมตกลงกันเพื่อการประนีประนอมกัน ไม่ปรับอาบัติต่อกัน เป็นการระงับข้อ พิพาทบาดหมาง ให้สำเร็จไปเพื่อประโยชน์แก่ตนและประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นถือว่าเป็นแนวทางของ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

๓.๓ ประวัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพระพุทธเจ้าครั้งพุทธกาล

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอยกเอาพุทธประวัติในด้านที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ พระพุทธเจ้า โดยสกัดออกมาให้เห็นถึงวิธีการ ขั้นตอน และหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติต่อ บรรดาสัตว์โลกทั้งหลาย อาทิเช่น หมู่พระญาติ เหล่าสาธุศิษย์ รวมไปถึงบุคคลทั่วไปที่พระพุทธเจ้าได้ ให้ความเมตตาเข้าไปจัดการปัญหาความขัดแย้งให้ลุล่วงสำเร็จ โดยจะขอนำเสนอเป็นกรณีดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ กรณีเรื่องการแย่งชิงน้ำในแม่น้ำโรหิณี

กรณีเรื่องการทะเลาะกันของหมู่พระญาติของพระพุทธเจ้า เพราะเหตุการณ์แย่งน้ำใน แม่น้ำโรหิณี ระหว่างพวกเจ้าศากยะพละเจ้าโกลิยะ พระพุทธเจ้าใช้วิธีการเข้าไปไกล่เกลี่ยโดยที่ไม่มี ฝ่ายใดกราบบังคมเชิญให้เข้ามา ทั้งนี้พระพุทธองค์ถือว่าทั้งสองฝ่ายต่างเป็นพระญาติของพระองค์ ซึ่ง ทุกฝ่ายให้ความเคารพและยอมรับพระพุทธเจ้า

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของพระพุทธเจ้าอยู่ ๓ ขั้นตอนคือ

๑) พระพุทธเจ้าในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี โดยกรณีนี้พระพุทธเจ้าได้เสด็จไป ปราภพพระองค์ประทับอยู่ท่ามกลางกษัตริย์ทั้งสองแคว้นที่ยกทัพมาประจันหน้ากันบริเวณแม่น้ำ โรหิณี พระญาติทั้งสองฝ่ายก็พากันวางอาวุธ^{๓๒} เพื่อถวายเป็นคารพต่อพระพุทธเจ้า

๒) ขั้นตอนการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ย โดยพระพุทธเจ้าได้ตรัสถามกษัตริย์ทั้งสองแคว้นว่า ทะเลาะเรื่องอะไรกัน เมื่อทรงทราบว่าเรื่องน้ำ พระองค์จึงทรงถามถึงค่าของน้ำและกษัตริย์ และทรง สอนว่า ควรแล้วหรือที่กษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้จะต้องมาฉวยเพราะน้ำซึ่งมีค่าน้อยกว่า^{๓๓}

พระพุทธองค์ทรงสอนต่อเพื่อการระงับความทะเลาะของหมู่พระญาติอีกในญาติกลหุปสม นวัตถุว่า “ในหมู่มนุษย์ผู้มีเวร เราเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขจริงหนอ ในหมู่มนุษย์ผู้เดือดร้อนเราเป็นผู้

^{๓๑} วิ.จ. (ไทย) ๖/๒๑๑-๒๑๔/๓๒๖-๓๓๐.

^{๓๒} ดุราละเอียตใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๒๐๘.

^{๓๓} ดุราละเอียตใน ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๒/๓๐๙.

ไม่เดือดร้อน อยู่เป็นสุขจริงหนอ”^{๓๔} ทรงสอนต่อท่ามกลางทหารของหมู่พระญาติทั้งสองฝ่ายใน อตตทัณฑสูตรอีกว่า “เธอทั้งหลายจงมองดูคนที่มุงร้ายกัน เพราะเห็นหมู่ผู้ด้นรณอยู่เหมือนฝูงปลาในบ่อที่มีน้ำน้อย เพราะเห็นสัตว์ทำร้ายกันและกัน...”^{๓๕}

นอกจากนี้ ยังได้ตรัสเตือนพระญาติเหล่านั้นอีกด้วยทรงยกนิบาตชาดกมาแสดง ได้แก่ ผันทณชาดก ว่าด้วยการผูกเวรของหมีและไม้สัคร้อ ว่า “ไม้สัคร้อยู่ให้คนฆ่ากัน คือ พวกมนุษย์เกิดการทะเลาะกันขึ้นทีใด ที่นั้นมนุษย์ทั้งหลายก็เปิดเผยความลับเหมือนนกยูงรำแพน และเหมือนหมีกับไม้สัคร้อเหล่านั้น ตถาคตขอถวายพระพรมหาบพิตรทั้งหลาย ขอมหาบพิตรทั้งหลายทรงพระเจริญตราบเท่าที่ทรงสมาคมนั้น ณ สถานที่นี้ขอทรงรื่นเริงบันเทิงพระทัย อย่าทรงวิวาทกัน อย่าทรงเป็นเหมือนหมีกับไม้สัคร้อเลย ขอมหาบพิตรทั้งหลายทรงสำเหนียกถึงความสามัคคีนั้น ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงสรรเสริญแล้ว บุคคลผู้ยินดีในความสามัคคีดำรงอยู่ในธรรม”^{๓๖}

นอกจากนั้น ยังตรัสเรื่องทพุททุกาชาดก ว่าด้วยกระต่ายตื่นตูมอีกว่า “กระต่ายกล่าวกับราชสีห์โพธิสัตว์ว่าตนได้ยินเสียงดังสนั่นไม่ทราบว่าเป็นเสียงอะไร พระศาสดาจึงตรัสว่า กระต่ายได้ยินเสียงผลมะตูมหล่นเสียงดังสนั่นก็วิ่งหนีไป ฝูงสัตว์ฟังคำของกระต่ายก็กลัวตัวสั่น พวกคนโง่เขลายังไม่ทันรู้เรื่องแจ่มแจ้ง ฟังคนอื่นโจษขาน ก็พากันตื่นตระหนก พวกเขาเชื่อคนอื่นง่าย ส่วนคนเหล่าใดเป็นนักปราชญ์เพียบพร้อมด้วยศีลและปัญญา ยินดีในความสงบ และเว้นไกลจากการกระทำชั่วคนเหล่านั้นหาเชื่อคนอื่นง่ายไม่”^{๓๗} และลลุกกชาดก ว่า “กำลังไม่ใช่จะทำให้สำเร็จทุกอย่างเพราะ คนโง่เขลามีกำลังไว้เพื่อฆ่าผู้อื่นและตนเอง พญาช้างชายเจ้าจะทำความหายนะให้แก่ท่านที่ฆ่าลูกน้อยผู้ด้อยกำลังของเรา”^{๓๘} และ “ท่านจงดูกา นางนกไส้ กบ และแมลงวันหัวเขียวสัตว์เหล่านี้ได้ฆ่าช้างแล้ว จงดูการจ้องแหวของนกคูเวรทั้งหลาย เพราะฉะนั้น พวกเธออย่าก่อเวรกับใครๆ แม้กับคนไม่เป็นที่รักเลย”^{๓๙} เพื่อระงับข้อวิวาทของพระญาติทั้งสองฝ่าย หลังจากนั้นจึงได้ตรัสนิบาตชาดกเรื่องรุกขธรรมชาดก ว่า “ญาติยิ่งมีมากยิ่งดี แม้ต้นไม้ที่เกิดในป่ายิ่งมีมากก็ยิ่งดี ต้นไม้ที่ยืนต้นอยู่โดดเดียว ถึงจะใหญ่โต ลมย่อมพัดให้หักโค่นได้”^{๔๐}

อย่างไรก็ดี ทรงสอนเพื่อให้เกิดความสามัคคีพร้อมเพรียงกันทรงวิภูฏกชาดกว่าด้วยนกกระจาบมาแสดงว่า นกกระจาบแก่งแย่งกัน อวดดีว่าตนเองเก่ง ทำให้ขาดความสามัคคี ทำให้นายพรานสามารถจับได้ทั้งฝูง ถ้าฝูงนกกระจาบสามัคคีพร้อมเพรียงกัน นายพรานก็ไม่อาจจับทำลาย

^{๓๔} ดูรายระเอียดใน พุ.ธ.อ. (ไทย) ๒๕/๑๙๗-๑๙๘/๙๔.

^{๓๕} ดูรายระเอียดใน พุ.ธ.อ. (ไทย) ๒๕/๙๔๒-๙๖๑/๗๒๖-๗๒๙.

^{๓๖} พุ.ชา.เตรสก. (ไทย) ๒๗/๑๔/๓๙๘-๔๐๐.

^{๓๗} ดูรายระเอียดใน พุ.ชา. จ ตกก. (ไทย) ๒๗/๘๕-๘๘/๑๗๔.

^{๓๘} พุ.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๔๒/๒๐๖.

^{๓๙} พุ.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๔๓/๒๐๗.

^{๔๐} พุ.ชา.ปเอกก. (ไทย) ๒๗/๗๔/๓๑.

พวกมันได้ “นกกระจาบโพธิสัตว์บอกอุบายที่รอดชีวิตมาได้ว่า คนเมื่อไม่คิดก็ไม่ได้บรรลุคุณธรรมวิเศษ ท่านจงดูผลกรรมที่เราคิดแล้ว เราพ้นแล้วจากการถูกฆ่า และการจองจำด้วยอุบายนั้น”^{๔๐}

นิบาตชาติทั้งหลายเหล่านี้ทรงนำมาแสดงเพื่อชี้ให้บรรดาภิกษุทั้งหลายเห็นว่าพระภิกษุทั้งหลายได้เห็นถึงคุณของความสามัคคีพร้อมเพรียง และโทษของการแตกสามัคคี การทะเลาะวิวาท ซึ่งมีแต่จะทำความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินสมบัติทั้งหลาย ซึ่งจัดอยู่ในกระบวนการใกล้เคียง หลังจากนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้แสดง อุตตทัณฺฑสูตร ว่าด้วยความกลัวเกิดจากโทษของตน ท่ามกลางหมู่ทหารของ พระญาติทั้งสองฝ่าย ดังนี้

ความกลัวเกิดจากโทษของตน เธอทั้งหลายจงมองดูคนที่มุงร้ายกัน เราจกกล่าวถึงพวกที่เราได้เคยสังเวยมาแล้ว เพราะเห็นหมู่สัตว์ผู้ดิ้นรนอยู่ เหมือนฝูงปลาในบ่อที่มีน้ำน้อย เพราะเห็นสัตว์ทำร้ายกันและกัน ภัยจักปรากฏแก่เรา เพราะเห็นสัตว์ที่มีสิ้นสุดและถูกสกัดกั้นความไม่ยินดี จึงมีแก่เรา อนึ่ง เราได้เห็นลูกศร ที่เห็นได้ยาก อันอาศัยหทัยในสัตว์เหล่านี้แล้ว สัตว์ถูกลูกศรใดปักติดแล้ว วิ่งพล่านไปทุกทิศทาง เพราะถอนลูกศรนั้นได้แล้วจึงไม่ต้องวิ่งพล่าน ไม่ต้องล่อลวง คนทั้งหลายกล่าวถึงการศึกษา เพราะกามคุณที่พัวพันอยู่ในโลก บุคคลไม่พึงเป็นผู้ ขวนขวายในการศึกษาหรือกามคุณเหล่านั้น รู้แจ้งกามโดยประการทั้งปวงแล้ว พึงศึกษาเพื่อความดับกิเลสของตน มุนีพึงเป็นผู้มีสัจจะ ไม่คะนอง ไม่มีความ หลอกลวง ปราศจากวาจาเสื่อมเสีย ไม่โกรธข้ามพ้นความโลภอันชั่วและความหวง แหนได้แล้ว นรชนพึงควบคุมความหลับ ความเกียจคร้าน ความย่อท้อ ไม่พึงอยู่ ด้วยความประมาทไม่พึงตั้งอยู่ในความดูหมิ่น พึงน้อมใจไปในนิพาน....นรชนไม่พึง มุ่งมั่นในความเป็นคนพูดเท็จ ไม่พึงทำความเสนาหาในรูป พึงกำหนดรู้ความถือตัว และพึงประพฤดิละเว้นจากความผลุนผลัน นรชนไม่ยินดีสังขารเก่า ไม่พึงทำความ พอใจสังขารใหม่ เมื่อสังขารเสื่อมไปก็ไม่พึงเศร้าโศก ไม่พึงติดอยู่กับกิเลสเครื่อง เกี่ยวข้อง เราเรียกความติดใจว่า ห่วงน้ำใหญ่เรียกความโลดแล่นว่า ความ ปราศรัย เรียกอารมณ์ว่า ความหวั่นไหว เปือกตมคือกาม เป็นสภาวะที่ลุล่วงไป ได้ยาก มุนีไม่ก้าวล่วงสัจจะ เป็นพราหมณ์ดำรงอยู่บนบก มุนีสลัดทั้งปวงได้แล้ว มุนีนั้นแล เราเรียกว่า ผู้สงบ มุนีนั้นแลมี ความรู้ จบเวท รู้ธรรมแล้ว ก็ไม่อาศัย มุนีนั้นอยู่ในโลกโดยชอบ ย่อมไม่ไผ่หาใครๆ ในโลกนี้.....ผู้ใดข้ามกามและกิเลส เครื่องข้องที่ลวงได้ยากในโลกได้ ผู้นั้นย่อมไม่เศร้าโศก ไม่ละโมภเป็นผู้ตัดกระแส ได้ ไม่มีเครื่องผูก เธอจงทำกิเลสที่ปราศรัยสังขารในส่วนเบื้องต้นให้เหือดแห้งไป กิเลสเครื่องกังวลที่ปราศรัยสังขารในส่วนภายหลัง อย่าได้มีแก่เธอถ้าเธอจักไม่ถือ สังขารในส่วนท่ามกลางไว้ ก็จักเป็นผู้เข้าไปสงบเที่ยวไป ความยึดถือว่า เป็นของ เราในนามรูป ย่อมไม่มีแก่ผู้ใดโดยประการทั้งปวง และผู้ใดไม่เศร้าโศกเพราะไม่มี ความยึดถือว่า เป็นของเรา ผู้นั้นแลชื่อว่า ย่อมไม่เสื่อมในโลก กิเลสเครื่องกังวลว่า

^{๔๐} พุ.ชา.ปเอกก. (ไทย) ๒๗/๑๑๘/๔๘.

สิ่งนี้ของเราหรือสิ่งนี้ของคนอื่น ไม่มีแก่ผู้ใด ผู้นั้น เมื่อไม่ได้ความยึดถือว่า เป็นของเรา ย่อมไม่เศร้าโศกว่า สิ่งของเราไม่มี บุคคลเป็นผู้ไม่ริษยา ไม่ติดใจ ไม่หวั่นไหว สม่าเสมอในอายตนะทั้งปวง เราถูกถามถึงบุคคลผู้ไม่หวั่นไหว จึงบอก อานิสส อภิสังขารใดๆ ไม่มีแก่ผู้ไม่หวั่นไหว รู้แจ่มแจ้ง เขางดเว้นแล้วจากการปรารถนาอภิสังขาร ย่อมมองเห็นความปลอดภัยในที่ทั้งปวง มุนีย่อมไม่กล่าวถึงตนในหมู่ชนที่เสมอกัน ด้อยกว่า (หรือ) เลิศกว่าเลย มุนีนั่นเป็นผู้สงบ คลายความตระหนี่ ไม่ยึดถือ ไม่สละทิ้ง^{๔๒}

๓) ขั้นตอนความร่วมมือของคู่กรณี หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสจบ พระญาติทั้งสองฝ่ายก็เกิดปัญหาแจ่มแจ้งอย่างพร้อมเพรียงกันเลิกล้มทำสงครามต่อกัน และได้ถวายพระกุมารฝ่ายละ ๒๕๐ พระองค์เพื่อให้มาบรรพชาในสำนักของพระพุทธเจ้าเสมือนว่าเป็นสัญญาหรือข้อตกลงร่วมกันในการยุติสงครามแสดงให้เห็นถึงสันติภาพที่ยั่งยืนระหว่างแคว้นทั้งสอง การทะเลาะกันของทั้งสองเมืองก็เป็นอันระงับไป ทั้งนี้ก็ด้วยการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของพระพุทธเจ้านั่นเอง

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนในกรณีนี้คือ หลักแห่งความสามัคคี ซึ่งหมายถึงความกลมเกลียว ความพร้อมเพรียง ซึ่งจากความหมายที่ปรากฏย่อมได้ว่าความสามัคคีนี้ต้องใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นมา นอกจากนั้นพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงการไม่ผูกเวรซึ่งกันและกัน ผู้ไม่มีเวรย่อมมีความสุข ผู้ใดข้ามกามและกิเลสเครื่องข้องที่ลวงไต่ยากในโลกได้ ผู้นั้นย่อมไม่เศร้าโศก พระพุทธองค์ทรงสอนให้รู้สดีไม่ตื่นตูมเชื่อสิ่งใต้ง่ายๆ ไม่ควรเชื่อคนอื่นง่าย เหล่านี้พอเป็นสังเขป

๓.๓.๒ กรณีภิกษุเมืองโกสัมพี

กรณีพวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพีทะเลาะวิวาทกัน เนื่องจากเป็นการทะเลาะกันของเหล่าสาธุศิษย์ พระพุทธเจ้าจึงใช้วิธีการเรียกมาอบรมสั่งสอนเพื่อให้เหล่าสาธุศิษย์เลิกขัดแย้ง และทรงห้ามปรามไม่ให้มีการทะเลาะวิวาทกัน และพอจะกล่าวถึงขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน

การไกล่เกลี่ยตามพอสรุปได้ ๓ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ขั้นตอนผู้ไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี โดยกรณีนี้พระพุทธเจ้าทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยหลังจากที่มีภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระพุทธเจ้าถึงเรื่องการทะเลาะกันเองของพวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพี พระพุทธองค์จึงรับสั่งเรียกพระภิกษุที่ทะเลาะวิวาทกันมาเข้าเฝ้า^{๔๓} แล้วทรงสอนสาราณียธรรม เรื่องกัสมบลง หลังจากนั้นก็ทะเลาะกันอีกปรากฏในอุปัฏฐากิเลสสูตร^{๔๔} จนพระพุทธองค์ต้องเสด็จไปห้ามปรามด้วยพระองค์เอง

^{๔๒} บุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๙๔๒-๙๖๑/๗๒๖-๗๒๙

^{๔๓} ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๙๑/๕๒๙.

^{๔๔} ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๖-๒๔๕/๒๗๖-๒๙๐.

๒) ขั้นตอนการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ย การทะเลาะกันของพวกภิกษุชาวเมืองโกสัมพีไม่ยุติแบบเด็ดขาด แม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงสอนสาราณียธรรมแล้วก็ตาม ต่อมาจึงเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้นอีก พระพุทธองค์ได้ตรัสห้ามปรามพวกภิกษุที่ทะเลาะวิวาทกันถึง ๓ ครั้งว่า “อย่าเลยภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าบาดหมางอย่าทะเลาะ อย่าขัดแย้ง อย่าวิวาทกันเลย”^{๔๕} แต่พวกภิกษุที่ทะเลาะวิวาทกันก็ยังต้องการที่จะทะเลาะวิวาทกันต่อไปอีก โดยทูลว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคผู้ทรงเป็นธรรมสามีโปรดรอก่อน ขอพระผู้มีพระภาคทรงชวนชวายน้อย ประกอบตามสุขวิหารในปัจจุบันอยู่เถิดข้าพระองค์ทั้งหลายจะปรากฏเพราะความบาดหมางการทะเลาะ การขัดแย้ง และการวิวาท นั้นเองพระพุทธเจ้าข้า”^{๔๖} พระพุทธองค์จึงได้ตรัสในอุปกิเลสสูตรอีกว่า

“เมื่อสงฆ์แตกกัน ก็ไม่ได้คำนึงเรื่องอื่น เธอทั้งหลายขาดสติ แสดงตนเองว่าเป็นบัณฑิตทำการมพุดได้ตามที่ปรารถนา จะยื่นปากพูดก็รู้สึกถึงการทะเลาะ ชนเหล่าใดเข้าไปผูกเวรว่า “คนนี้ได้ค่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ลักสิ่งของของเราไป” เวนของชนเหล่านั้นย่อมไม่สงบระงับ ส่วนชนเหล่าใดไม่เข้าไปผูกเวรว่า “คนนี้ได้ค่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา และได้ลักสิ่งของของเราไป” เวนของชนเหล่านั้นย่อมสงบระงับ เพราะว่าในกาลไหนๆ เวนทั้งหลาย ในโลกนี้ย่อมไม่สงบระงับ ด้วยการไม่จงเวย ชนเหล่าอื่นไม่รู้ชัดว่า “พวกเรากำลังย่อยยับอยู่ ณ ที่นี้” ส่วนชนเหล่าใด ในหมู่นั้น รู้ชัดความมุ่งร้ายกันย่อมระงับเพราะการปฏิบัติของชนเหล่านั้น ชนทั้งหลายบ้นกระดุกฆ่ากัน ลักทรัพย์คือโคและม้า ชวชิ่งแวนแคว้นกัน ก็ยังกลับมาคบหากันได้อีก โฉนเธอทั้งหลายจึงคบหากันไม่ได้เล่า

ถ้าบุคคลพึงได้สหายผู้มีปัญญารักษาตนเที่ยวไปด้วยกันได้ เป็นสาธุวิหารี เป็นนักปราชญ์ครอบงำอันตราย ทั้งปวงได้แล้ว พึงมีใจเข้มแข็ง มีสติ เทียบไปกับสหายนั้นเถิด ถ้าบุคคลไม่พึงได้สหายผู้มีปัญญารักษาตน เทียบไปด้วยกันได้ เป็นสาธุวิหารี เป็นนักปราชญ์ก็พึงประพตอยู่ผู้เดียวเถิด เหมือนพระราชาทรงละทิ้งแคว้นที่ทรงชนะแล้ว ทรงประพตอยู่ผู้เดียว และเหมือนช้างมาตังคะละทิ้งโขลงอยู่ตัวเดียวในป่า ฉะนั้นการเที่ยวไปของบุคคลผู้เดียวเป็นความประเสริฐ เพราะคุณเครื่องความเป็นสหายไม่มีในคนพาล บุคคลควรมีความชวนชวายน้อย เทียบกับผู้เดียวไม่พึงทำความชั่ว เหมือนช้างมาตังคะเที่ยวไปตัวเดียวในป่า”^{๔๗}

การทะเลาะวิวาทกันของภิกษุชาวโกสัมพีก็ยังไม่ยุติ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จหลักไปจำพรรษา ณ ป่ารักขิตวัน บ้านปาริเลยกะ ดังปรากฏในปาฬิเลยสูตร^{๔๘} จนพญาช้างได้มาปรนนิบัติพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในนาคสูตร^{๔๙} แม้จะได้ตรัสสอนเรื่องความสามัคคี เรื่องพระเจ้าทีฆติโกศลและทีฆากุมาร ดังปรากฏในทีฆติโกศลชาดก^{๕๐} ที่มีความอดทนอดกลั้น ไม่แค้นเคืองที่พระเจ้าทีฆติโกศลปลงประชม

^{๔๕} ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๖/๒๗๗.

^{๔๖} ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๖/๒๗๗.

^{๔๗} ดูรายละเอียดใน ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๓๗/๒๗๘-๒๗๙.

^{๔๘} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๘๑/๑๒๙.

^{๔๙} ขุ.อ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๒๔๒.

^{๕๐} ขุ.ชา.ปญจก. (ไทย) ๒๗/๑๑๐/๒๒๐.

พระราชบิดาและอัครราชสมบัติด้วยการลอบปลงพระชนม์พระเจ้าทีฆโกศลเมื่อมีโอกาสด้วยการระลึกลึกถึงโอวาทของพระบิดา พวกภิกษุก็ยังไม่เลิกบาดหมางกัน ในที่สุดชาวเมืองต้องใช้วิธีการเลิกลวายภัตตาหารให้แก่พระภิกษุเหล่านั้น

๓) ขั้นตอนความร่วมมือของคู่กรณี เมื่อไม่มีใครถวายเป็นภัตตาหารให้แก่พวกภิกษุที่ทะเลาะวิวาทกัน ในที่สุดพระภิกษุเหล่านั้นก็หันกลับมาเปลี่ยนแปลงตนเอง เกิดความร่วมมือปรองดองกัน เลิกทะเลาะวิวาทกัน แสดงโทษล่องเกินกัน ขอขมากัน ตกลงกันได้ว่าไม่ควรทะเลาะกัน ชาวเมืองจึงได้หันกลับมาถวายบิณฑบาตเหมือนเดิม พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสสอนให้ภิกษุเหล่านั้นมีความสามัคคีกันดังปรากฏในสังฆสามัคคีสูตรว่า “ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อสงฆ์พร้อมเพรียงกัน ย่อมไม่มีความบาดหมางกัน ไม่มีการข่มขู่กัน ไม่มีการด่าว่ากัน และไม่มีการขับไล่กัน...”^{๕๑} พระพุทธเจ้ายังตรัสอีกว่า “บุคคลผู้สมานสงฆ์ที่แตกกันแล้วให้สามัคคีกันนั้น จะได้ประสบบุญอันประเสริฐ จะบันเทิงในสวรรค์ตลอดกับ”^{๕๒} และ “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดสุข และบุคคลผู้นุเคราะห์สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว ผู้ยินดีแล้วใครความพร้อมเพรียงกัน อยู่ในธรรม ย่อมไม่พลาดจากธรรมอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ ย่อมบันเทิงสวรรค์ตลอดกับ เพราะสมานสงฆ์ให้สามัคคีกัน”^{๕๓} แสดงให้เห็นถึงความสามัคคีหรือความร่วมมือกันทำให้เรื่องราวบาดหมางลงได้ด้วยดี

หลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนในระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกรณีนี้คือ หลักสารณียธรรม คือเป็นธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้มีความเคารพกัน ช่วยเหลือกัน สามัคคีพร้อมเพรียงกัน แต่เมื่อหมู่สงฆ์เหล่านั้นทะเลาะวิวาทกันอีกถึงสามครั้ง เมื่อการห้ามปรามไม่เป็นผล พระพุทธเจ้าจึงถือหลักอุเบกขา และได้เสด็จหลีกไปจำพรรษา ณ ป่ารักขิตวัน บ้านปาริเลยกะ จนกระทั่งชาวเมืองไม่ยอมใส่บาตรพระสงฆ์เหล่านั้น เหล่าพระสงฆ์จึงได้กลับมาสามัคคีกันดังเดิม และทูลเชิญพระพุทธเจ้ากลับมา

๓.๓.๓ กรณีแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธและพวกเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี

กรณีแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธและพวกเจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีแสดงอุปนิทานธรรม ๗ ประการให้กับพวกเจ้าลิจฉวี และทรงใช้วิธีการเผชิญหน้าคู่กรณีทรงกระทำการไกล่เกลี่ยเพื่อไม่ให้เกิดสงคราม

กระบวนการไกล่เกลี่ยพอสรุปได้ ๓ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ผู้ไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี กรณีนี้พระพุทธเจ้าทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ให้เกิดสงครามมาตั้งแต่ต้น เมื่อพระเจ้าอชาตศัตรูได้ส่งวัสสการพราหมณ์มาสืบความจากพระพุทธเจ้า ดังปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรว่า วัสสการพราหมณ์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระราชา

^{๕๑} ดุรายละเอียดใน อัง.ทสก.(ไทย) ๒๔/๑๙/๓๖๒-๓๖๓.

^{๕๒} ดุรายละเอียดใน อัง.ทสก.(ไทย) ๒๔/๔๐/๙๑-๙๒.

^{๕๓} ดุรายละเอียดใน อัง.ทสก.(ไทย) ๒๔/๔๐/๙๑-๙๒.

แห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร มีพระประสงค์จะเสด็จไปปราบแคว้นวัชชีให้พินาศย่อยยับ พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์แก่ท่านอย่างไร ท่านพึงจำคำพยากรณ์นั้นให้ดีแล้วมาบอกเรา”^{๕๔} พระพุทธเจ้าทรงสอนให้พวกเจ้าลิจฉวีประพฤติปฏิบัติปหานิยธรรม ๗ ประการ พระเจ้าอชาตศัตรูไม่อาจเอาชนะพวกเจ้าลิจฉวีได้เลย เพราะชาววัชชีมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน

๒) ขั้นตอนการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ย พระพุทธเจ้าทรงใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อไม่ให้เกิดสงครามกัน โดยตรัสบอกให้วัสสการพราหมณ์ทราบบว่า “สมัยหนึ่ง ที่สารินทเจติย เขตกรุงเวสาลี ได้แสดงอปหานิยธรรม ๗ ประการ แก่พวกเจ้าวัชชี พวกเจ้าวัชชีพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลยตราบเท่าที่พวกเจ้าวัชชียังมีอปหานิยธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่และใส่ใจอปหานิยธรรม ทั้ง ๗ ประการนี้อยู่”^{๕๕}

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสอย่างนี้ วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แคว้นมคธ จึงได้กราบทูลว่า “พวกเจ้าวัชชีมีอปหานิยธรรมแม้เพียงข้อเดียวก็พึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียวไม่มีความเสื่อมเลย ไม่จำเป็นต้องกลัวว่ามีครบทั้ง ๗ ประการ พระราชาแห่งแคว้นมคธพระนามว่าอชาตศัตรู เวเทหิบุตร ไม่ควรทำสงครามกับพวกเจ้าวัชชี นอกจากจะใช้วิธีปรองดองทางการทูต หรือไม่ก็ทำให้แตกสามัคคีกัน”^{๕๖} แล้ววัสสการพราหมณ์ก็ทูลลากลับไปกราบทูลต่อพระเจ้าอชาตศัตรู

๓) ขั้นตอนความร่วมมือของคู่กรณี ความร่วมมือของคู่กรณีพร้อมเพรียงกันปฏิบัติตามอปหานิยธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ของพวกเจ้าวัชชีอย่างเคร่งครัด ตราบเท่าที่ชาววัชชียังปฏิบัติตามอปหานิยธรรม ด้วยความสามัคคี ก็จะไม่มีการเอาชนะได้ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงต้องงดการส่งกองทัพไปทำสงครามกับเจ้าลิจฉวี จึงทำให้แคว้นวัชชีปลอดภัยจากการถูกรุกรานจากแคว้นอื่น แต่พระเจ้าอชาตศัตรูก็นึกไม่เลิกล้มความพยายามที่จะทำให้แคว้นวัชชีให้ได้ จึงใช้อุบายทำให้ชาววัชชีแตกความสามัคคีโดยให้วัสสการพราหมณ์มาเป็นไส้ศึกคอยยุแหย่จนพวกเจ้าวัชชีไม่ปฏิบัติตามอปหานิยธรรม จนทำให้เกิดความแตกแยกขึ้นในแคว้นวัชชี และพระเจ้าอชาตศัตรู ก็ยกทัพมาปราบจนแคว้นวัชชีพินาศย่อยยับในที่สุด กรณีนี้เห็นได้ถึงคุณและโทษของการแตกสามัคคี ความร่วมมือกันของแคว้นวัชชี แม้พระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้ปฏิบัติตามอปหานิยธรรมเพื่อเป็นการป้องกันแคว้นของตนเองไม่ให้เกิดสงครามขึ้นก็ตาม และหากพวกเจ้าวัชชียังคงร่วมมือกันประพฤติปฏิบัติปหานิยธรรมตลอดไปก็จะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ยุติลงด้วยดี ไม่เกิดเป็นสงครามทำลายกันจนย่อยยับ

หลักธรรมที่น่าสนใจในกรณีนี้คือ อปหานิยธรรม คือธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ข้อ สำหรับผู้รับผิดชอบต่อบ้านเมือง ในที่นี้พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสแก่กษัตริย์วัชชี เรียกว่า “วัชชีอปหานิยธรรม” คือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

^{๕๔} ดุราลละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๑-๑๓๕/๗๗-๘๑ และ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๒/๓๒-๓๖.

^{๕๕} ดุราลละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๑-๑๓๕/๗๗-๘๑ และ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๒/๓๒-๓๖.

^{๕๖} ดุราลละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๓๑-๑๓๕/๗๗-๘๑ และ อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๒/๓๒-๓๖.

๓. ไม่ถือเอาอำเภอบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่มีได้บัญญัติ ถือปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม
๔. เคารพนับถือผู้เหล่าผู้ใหญ่ เห็นถ้อยคำท่านเป็นสิ่งที่พึงรับฟัง
๕. บรรดาภคสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย มิให้อยู่อย่างถูกข่มเหงรังแก
๖. เคารพสักการบูชาเจดีย์แห่งแคว้นวัชชี ทั้งภายในและภายนอก ไม่ละเลยการทำธรรมิกพลี
๗. จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ ตั้งใจให้ท่านที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่โดยผาสุก

๓.๓.๔ กรณีพระเจ้าวิทูทกะทำสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะ

กรณีนี้พระพุทธเจ้าใช้วิธีออกอุบายให้คิด โดยพระพุทธองค์ประทับนั่งในที่ที่ร่มเงาแน่นกว่าอย่างเห็นได้ชัดและเป็นจุดสังเกตเพื่อให้คู่กรณีสงสัยและตั้งคำถาม เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสตอบก็เป็นการตอบแบบให้ผู้ถามได้คิดหาคำตอบเอง เป็นวิธีการให้คู่กรณีได้ทบทวนใคร่ครวญด้วยตนเอง และเกิดความเข้าใจ เรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งย่อมได้ผลดีกว่าการบอกไปตรงๆ

กระบวนการไล่เกลี้ยสรุปลำดับ ๓ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) **ขั้นตอนผู้ไล่เกลี้ยเผชิญหน้าคู่กรณี** พระพุทธเจ้าทรงเสด็จมาสงเคราะห์พระญาติของพระองค์คือเจ้าศากยะ โดยทรงหยุดยั้งกองทัพของเจ้าวิทูทกะ ให้พระเจ้าวิทูทกะล้มเลิกความตั้งใจที่จะฆ่าพวกเจ้าศากยะ พระพุทธองค์เริ่มต้นกระบวนการไล่เกลี้ย ด้วยการประทับนั่งใต้ต้นไม้ซึ่งแทบจะไม่มีร่มเงาของใบซึ่งอยู่ในเขตแดนเมืองกบิลพัสดุ์ของเจ้าศากยะ แทนการที่จะประทับนั่งใต้ต้นไม้ซึ่งมีร่มเงาหนาที่บึงทางอีกฝั่งหนึ่งในเขตแดนของพระเจ้าวิทูทกะ^{๕๖} เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนเป็นการสร้างจุดเด่นที่น่าสนใจขึ้น เป็นการเผชิญหน้ากับพระเจ้าวิทูทกะโดยตรงเพียงฝ่ายเดียว เมื่อพระเจ้าวิทูทกะยกทัพผ่านมาจึงได้ตรัสถามว่าทำไมพระพุทธองค์จึงทรงประทับนั่งใต้ต้นไม้ที่ไม่มีร่มเงา ในเวลาอื่นๆ แม้ทรงอาราธนาให้ทรงประทับนั่งใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงากว่า

๒) **ขั้นตอนการเจรจาโดยผู้ไล่เกลี้ย** เมื่อพระพุทธเจ้าได้ทรงเผชิญหน้ากับพระเจ้าวิทูทกะ และพระเจ้าวิทูทกะก็ได้ตรัสถามแล้วยังทรงอาราธนาให้ทรงนั่งใต้ต้นไม้ที่มีร่มเงา พระพุทธเจ้าจึงทรงตอบกลับไปว่า “ชื่อว่าเงาของหมู่ญาติเป็นของเย็น”^{๕๗} เพื่อเป็นการเตือนสติพระเจ้าวิทูทกะในนึกถึงความเป็นญาติ ให้ความร่มเย็น ความเป็นญาติมีความสำคัญมากกว่าความร้อนใดๆ พระเจ้าวิทูทกะจึงได้ยกทัพกลับไปเป็นเช่นนี้อยู่ถึงสามครั้ง เป็นกระบวนการไล่เกลี้ยที่ยุติความขัดแย้งได้ในระดับหนึ่ง

๓) **ขั้นตอนความร่วมมือของคู่กรณี** กรณีนี้เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสเตือนพระเจ้าวิทูทกะแล้ว ก็ได้รับความร่วมมือจากพระเจ้าวิทูทกะที่ทรงยกทัพกลับไปถึง ๓ ครั้ง แสดงให้เห็นว่าการเจรจาของพระองค์ทรงประสบความสำเร็จทรงไล่เกลี้ยให้สงบได้ในระดับหนึ่ง เพียงแต่ความแค้นของเพราะเจ้า

^{๕๖} พุ.ธ.(ไทย) ๔๑/๒๘.

^{๕๗} พุ.ธ.(ไทย) ๔๑/๒๘.

วิทูษณะกลายเป็นความพยายามที่ยากจะแก้ไขได้ พระเจ้าวิทูษณะจึงได้ยกทัพกลับมาอีก แล้วทำการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เจ้าศากยะเอาเลือดล้างแผ่นกระดานจนสำเร็จในที่สุด สมดังที่พระพุทธเจ้าตรัสทางแห่งความเสื่อมข้อที่ ๗ ว่า “คนกระด้างเพราะชาติ กระด้างเพราะทรัพย์ และกระด้างเพราะโคตร ชอบดูหมิ่นญาติของตน นั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม”^{๕๙} พระพุทธองค์ทรงห้ามทัพของพระเจ้าวิทูษณะด้วยกระบวนการไกล่เกลี่ยได้สำเร็จถึง ๓ ครั้งเพียงแต่ไม่ยุติแบบเด็ดขาด เมื่อมีครั้งที่ ๔ พระองค์จึงต้องทรงปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินไปจนจบด้วยทรงพิจารณาเห็นบุรพกรรมของบรรดาเจ้าศากยะที่เคยปรียาพิชในแม่น้ำในชาติก่อน เป็นกรรมที่ห้ามไม่ได้ จึงมิได้เสด็จไปอีก^{๖๐}

พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่าแก่ภิกษุทั้งหลายในวิทูษณะว่า “มฤตยูย่อมมุดคร่าผู้มีใจติดข้องอยู่ในอารมณ์ต่างๆ ผู้มีวแต่เลือกเก็บดอกไม้อยู่ เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัดพาเอาชาวบ้านที่หลับไหลไปฉะนั้น”^{๖๑} แต่พระเจ้าวิทูษณะเองก็ถูกน้ำท่วมสิ้นพระชนม์ขณะยกทัพกลับ^{๖๒}

คำสอนของพระพุทธเจ้าที่น่าสนใจในกรณีนี้คือ “คนกระด้างเพราะชาติ กระด้างเพราะทรัพย์ และกระด้างเพราะโคตร ชอบดูหมิ่นญาติของตน นั้นเป็นทางแห่งความเสื่อม” ซึ่งเรามักจะเห็นได้จากปัจจุบันคดีที่เกิดเนื่องจากหมู่ญาติทะเลาะกัน ไม่มีสิ่งใดดีขึ้นเลย มีแต่จะเสื่อม อย่างน้อยอันดับแรกคือเสื่อมเสียชื่อเสียงวงศ์ตระกูล

๓.๓.๕ กรณีสามเณรวาสนุฐะและสามเณรภารทวาชะที่มาบวชในพระพุทธศาสนาถูกพราหมณ์ด่าว่า

วิธีของพระพุทธเจ้ากรณีนี้คือ วิธีการแยกเจรจาเพื่อหาข้อมูลและทำความเข้าใจให้กับแต่ละฝ่าย เมื่อแต่ละฝ่ายเข้าใจ ย่อมยุติที่จะพิพาทกัน เลิกแล้วต่อกันไป

กระบวนการไกล่เกลี่ยสรุปได้ ๓ ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

๑) ขั้นตอนผู้ไกล่เกลี่ยเผชิญหน้าคู่กรณี พระพุทธเจ้าได้รับสั่งเรียกสามเณรทั้งสองมาตรัสถามเป็นการเริ่มต้นกระบวนการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในของสามเณรทั้งสองก่อน

๒) ขั้นตอนการเจรจาโดยผู้ไกล่เกลี่ย พระพุทธเจ้าตรัสถามสามเณรทั้งสองว่า “เธอทั้งสองมีชาติเป็นพราหมณ์ มีตระกูลเป็นพราหมณ์ ออกจากตระกูลของพราหมณ์ บวชเป็นบรรพชิต พวกพราหมณ์ไม่ด่าไม่บริภาษเธอทั้งสองบ้างหรือ”^{๖๓} ทั้งสองทูลตอบว่า “พวกพราหมณ์ด่า บริภาษข้าพระองค์ทั้งสองด้วยคำเหี้ยมหยามอย่างสมใจ เต็มรูปแบบ ไม่ใช่เต็มรูปแบบ” พระพุทธองค์ตรัสถามต่ออีกว่า “ด่าอย่างไร” ทั้งสองตอบว่า “พวกพราหมณ์กล่าวอย่างนี้ว่า “วรรณะที่ประเสริฐที่สุด คือพราหมณ์เท่านั้น วรรณะอื่นแล้ว พราหมณ์เท่านั้นเป็นบุตรเป็นโอรส เกิดจากโอษฐ์ของพระพรหม เจ้า

^{๕๙} พุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๑๐๔/๕๒๖.

^{๖๐} พุ.ธ. (ไทย) ๔๑/๒๙-๓๒.

^{๖๑} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๔๗/๔๑.

^{๖๒} พุ.ธ. (ไทย) ๔๑/๓๑.

^{๖๓} ดูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๓/๘๔.

ทั้งสองมาละวาระที่ประเสริฐที่สุด ที่เลวทราม คือ สมณะโล้น เป็นคนรับใช้ เป็นคนวรรณะต่ำ (กัณห์โคตร) เป็นเผ่าของมาร เกิดจากพระบาทของพระพรหม เธอทั้งสองมาละวาระที่ประเสริฐที่สุด เข้าไปในวรรณะที่เลวทราม ไม่เป็นความดีไม่สมควรเลย”^{๖๔}

พระพุทธเจ้าตรัสว่า

พวกพราหมณ์ระลึกถึงเรื่องเก่าของตนไม่ได้จึงกล่าวอย่างนี้...ก็พราหมณ์เหล่านั้นกล่าวตู่พรหมและพุทเทจ พวกเขาจะต้องประสบสิ่งที่ไม่ใช่บุญเป็นอันมาก” ทรงสอนเรื่องความบริสุทธิ์แห่งวรรณะ ๔ คือ (๑) กษัตริย์ (๒) พราหมณ์ (๓) แพศย์ (๔) ศูทร ถ้าบางพระองค์หรือบางคนในโลกนี้เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ถูเอาสิ่งของเขาไม่ได้ให้ประพตติผิตในกาม พุทเทจ พุทส่อเสียด พุทคำหยาบ พุทเพ้อเจ้อ เพ่งเล็งอยากได้ของของเขามีจิตพยาบาท เห็นผิต ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล มีโทษ นับว่ามีโทษ ไม่ควรประพตติ นับว่าไม่ควรประพตติ ไม่สามารถเป็นอริยธรรม นับว่าไม่สามารถเป็นธรรมดำ มีวิบากดำ ที่วิญญูชนติเตียน แม้กษัตริย์บางพระองค์ แม้พราหมณ์ แพศย์ ศูทร บางคนในโลกนี้เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถูเอาสิ่งของเขาไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการประพตติผิตในกาม เว้นขาดจากการพุทเทจ เว้นขาดการพุทส่อเสียด เว้นขาดจากการพุทหยาบ เว้นขาดจากการพุทเพ้อเจ้อ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของของเขามีจิตไม่พยาบาท เห็นชอบด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ควรประพตติ นับว่าควรประพตติ สามารถเป็นอริยธรรม นับว่าสามารถเป็นอริยธรรม เป็นธรรมขาว มีวิบากขาว ที่วิญญูชนสรรเสริญ ธรรมเหล่านั้นปรากฏอย่างชัดเจนในกษัตริย์บางพระองค์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร บางคนในโลกนี้

วรรณะ ๔ เหล่านี้ รวมกันเป็นบุคคล ๒ จำพวก คือ

๑. พวกที่ดำรงอยู่ในธรรมดำที่วิญญูชนติเตียนจำพวกหนึ่ง
๒. พวกที่ดำรงอยู่ในธรรมขาวที่วิญญูชนสรรเสริญจำพวกหนึ่ง

ที่พวกพราหมณ์ได้กล่าวว่า “วรรณะพราหมณ์ประเสริฐที่สุด วรรณะอื่นเลว... วิญญูชนทั้งหลายไม่รับรองคำของพราหมณ์เหล่านั้น แต่ถ้าบรรดาวรรณะ ๔ เหล่านี้ ผู้ใดเป็นภิกษุอรหันตชีนาสพ เรียกได้ว่าเป็นผู้เลิศกว่าคนทั้งหลายในวรรณะ ๔ เหล่านั้น โดยธรรมเท่านั้นไม่ใช่โดยธรรม เพราะธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในหมู่ชนทั้งในโลกนี้และโลกหน้า”^{๖๕}

พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “แม้กษัตริย์...พราหมณ์...แพศย์...ศูทร...สมณะ ผู้ประพตติกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต มีความเห็นผิต และชักชวนผู้อื่นให้ทำ

^{๖๔} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๑๓/๘๔.

^{๖๕} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๑๔-๑๑๖/๘๔-๘๗.

กรรมตามความเห็นผิด เพราะการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิดเป็นเหตุ หลังจากตายแล้วจะเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก

แม้กษัตริย์...พราหมณ์...แพศย์...ศูทร...สมณะผู้ประพฤติกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ เพราะการชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ หลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”^{๖๖}

พระพุทธเจ้าตรัสสอนอีกว่า “ในหมู่ชนที่ถือตระกูลเป็นใหญ่ กษัตริย์จัดว่าประเสริฐที่สุดส่วนท่านผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ จัดว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในหมู่เทพและมนุษย์”^{๖๗} เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสแล้ววาสถุสามเณรและการทวาสาเณรก็เกิดความกระจำงแจ้งจนเข้าใจ เกิดความยินดีต่างชื่นชมพระภาสิตของพระพุทธองค์คลายความขัดแย้งที่เกิดในใจของตนเองไปได้

อย่างไรก็ดี พวกพราหมณ์ก็ยังไปด่าว่าพระพุทธเจ้าอีกปรากฏในอภิกโกสสูตร ดังที่ได้อ้างแล้วในเบื้องต้น ว่าอภิกโกสภิกขุทวาทพราหมณ์มีความโกรธไม่พอใจด่าว่าพระพุทธเจ้าด้วยวาจาหยาบคาย พระพุทธเจ้าตรัสถามกลับไปถึงการต้อนรับแขกด้วยของขบเคี้ยว ถ้าแขกไม่กินแล้วของนั้นจะตกเป็นของเจ้าของบ้าน เช่นเดียวกันกับคำด่า เมื่อพระพุทธเจ้าไม่รับคำด่านั้นเป็นของพราหมณ์นั่นเอง พระพุทธเจ้าทรงสอนอีกว่า “บุคคลผู้ไม่โกรธฝึกตนแล้ว มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ หลุดพ้นแล้ว เพราะรู้ชอบ สงบคงที่ จักมีความโกรธแต่ที่ไหนเล่า ผู้ใดโกรธตอบต่อบุคคลผู้โกรธ ผู้นั้นย่อมเลวกว่าผู้โกรธ...”^{๖๘} พวกพราหมณ์จึงได้ยุติความขัดแย้งนี้ลง

๓) ขั้นตอนความร่วมมือของคู่กรณี กรณีความขัดแย้งระหว่างสามเณรทั้งสองรูปกับพวกพราหมณ์นี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าได้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ย ด้วยการสอบถามคู่กรณีฝ่ายสามเณรทั้งสองรูปว่ามีความขัดแย้งเรื่องใด ทั้งสองก็ได้ให้ความร่วมมือโดยการทูลเล่าความจริงที่ตนเองถูกพวกพราหมณ์ด่าว่าจนเกิดความขัดแย้งในใจของตน เมื่อทรงทราบข้อมูลแล้วทรงชี้แจง ด้วยการอธิบายถึงกำเนิดของมนุษย์ วรรณะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ความดีหรือเลวของบุคคลขึ้นอยู่กับความประพฤติ บรรดาวรรณะ ๔ เหล่านี้ พระอรหันตชีนาสพ เป็นเลิศที่สุดโดยธรรมเท่านั้น เพราะธรรมเท่านั้นประเสริฐที่สุดในโลกหน้าตามที่ได้อ้างมาแล้ว เมื่อพระพุทธเจ้าชี้แจงให้ฟังอย่างแจ่มแจ้งแล้วสามเณรทั้งสองรูปก็เกิดความพึงพอใจคลายความขัดแย้งจนยุติลงได้ แม้กับคู่กรณีอีกฝ่ายคือพวกพราหมณ์เองที่มามีความด่าว่าพระพุทธเจ้าด้วย เมื่อได้รับการสอนชี้แจงไปจากพระพุทธเจ้าก็ได้ยุติความขัดแย้งนี้เช่นกัน

หลักธรรมที่น่าสนใจในกรณีนี้คือ “ผู้รักษาศีลย่อมเป็นผู้ประเสริฐสุดกว่าชนวรรณะใดๆ” โดยเฉพาะการเป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการถือเอาสิ่งของเขาไม่ได้ให้ เว้นขาดจากการประพฤติดิฉินกาม เว้นขาดจากการพูดเท็จ เว้นขาดการพูดส่อเสียด เว้นขาดจากการพูดหยาบ เว้น

^{๖๖} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๓๖/๙๙-๑๐๐.

^{๖๗} ดูรายละเอียดใน ที.ปา.(ไทย)๑๑/๑๔๐/๑๐๒.

^{๖๘} ดูรายละเอียดใน ส.ส.(ไทย)๑๕/๑๘๘/๒๖๕-๒๖๗.

ขาดจากการพูดเพื่อเจ้า ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา มีจิตไม่พยาบาท เห็นชอบด้วยประการดังกล่าวมานี้ ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ควรประพฤติ

๓.๔ หลักและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ

หลักทางศาสนาพุทธถือว่าปัญหาที่เกิดขึ้นคือทุกข์ หรือสภาพที่ทนได้ยาก ผู้วิจัยเห็นว่าความขัดแย้งหรือข้อพิพาทก็คือทุกข์อย่างหนึ่งซึ่งเป็นสภาพที่ทนได้ยาก ต้องได้รับการแก้ไข หลักวิธีการแก้ไขมีอยู่ในหลักความจริงอันประเสริฐที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้นั้นคือ หลักอริยสัจ ๔ ซึ่งมีทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค โดยในที่นี้ **ทุกข์** คือความขัดแย้งหรือข้อพิพาทดังที่กล่าวไว้แล้ว **สมุทัย** คือเหตุแห่งความขัดแย้งหรือเหตุแห่งการวิวาท ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ผ่านมาในเรื่องของอกุศลมูล **นิโรธ** คือการระงับข้อขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาท **มรรค** คือหนทางในการระงับข้อขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาท ซึ่งในทางโลกนั้นมีหลายวิธี ในงานวิจัยครั้งนี้มุ่งไปในแนวทางสันติวิธี วิธีการหนึ่งคือการไกล่เกลี่ยคนกลาง หลักและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธที่น่าสนใจจากการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัยและจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งในกระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมและศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับหลักและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธของ **ชลากร เทียนส่องใจ**^{๖๕} ซึ่งได้ให้หลักและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธไว้ดังนี้

- ๑) คุมสติ (Mindfulness)
- ๒) ทำหน้าที่กลยาณมิตร (Education Process)
- ๓) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง (Deep Communication)
- ๔) วิเคราะห์เรื่องราว (Issues Analysis)
- ๕) เข้าถึงวิธีการ (Approaching to Strategies)
- ๖) คิดอย่างแยกคาง (Think Wisely)
- ๗) หาจุดสนใจ (Interest Finding)
- ๘) เสนอทางเลือก (Option Creating)
- ๙) สร้างสัมพันธภาพอันดี (New Relationship Building)

ซึ่งแต่ละขั้นตอนสามารถอธิบายเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธซึ่งหลายขั้นตอนมีความสอดคล้องกับหลักของการไกล่เกลี่ยแบบพุทธของพระไพศาล วิสาโล^{๖๖} โดยขั้นตอนต่างๆเหล่านี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ดังนี้

^{๖๕} ชลากร เทียนส่องใจ, ทพ. ดร., “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๘-๒๓๓.

^{๖๖} พระไพศาล วิสาโล, **สันติภาพ สันติวิธี : การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.visalo.org/article/p_kamKlaiKlear.htm.

๑) คุมสติ (Mindfulness)

หลักในข้อนี้สอดคล้องกับการให้ความสำคัญกับ “คน” ในมิติทางด้านอารมณ์ ซึ่งพระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวไว้ว่า “อุปสรรคที่ทำให้ความขัดแย้งแก้ได้ยาก ก็คืออารมณ์ของคู่ขัดแย้ง” ซึ่งผู้วิจัยก็ประสบกับปัญหานี้ในระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท วิธีการที่ดีที่สุดก็คือปล่อยให้คู่กรณีได้พูดระบายไปก่อน หากการระบายนั้นไม่เป็นการว่ากล่าว ต่ำทอ เสียดสีฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้เพื่อให้อารมณ์ของคู่ขัดแย้งได้คลี่คลายลง การแยกเจรจากับคู่กรณีที่ละฝ่ายก็เป็นทางหนึ่งที่สามารถทำให้คู่กรณีได้ระบายอารมณ์โดยที่ไม่กระทบกระทั่งกับฝ่ายตรงข้าม เป็นการให้คู่กรณีได้ระบายอารมณ์ออกไปบ้าง

สิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการของการไกล่เกลี่ยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางนั้น จะต้องมีความรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้ช่วยให้คู่กรณีเรียกสติกลับคืนมาหรือ มีสติมากขึ้นเพราะเมื่อต่างฝ่ายต้องมาเผชิญหน้ากันบรรยากาศย่อมตึงเครียด คุณรู้กันไปด้วยโทสะและความระแวงของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย คำว่า “สติ” แปลกน่ายๆ ว่า ความระลึกได้ หรือ ความไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ในทางคำสอนทางพระพุทธศาสนา จะเน้นความสำคัญของสติเป็นอย่างมาก ในการปฏิบัติจริยธรรมทุกขั้น การดำเนินชีวิต หรือการประพฤติปฏิบัติโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ มีชื่อเรียกโดยเฉพาะว่า “อัปปมาท” คือความไม่ประมาท จัดเป็นองค์ประกอบภายนอกทั้งโยนิโสมนสิการและอัปปมาทธรรม สติ หรือ อัปปมาทธรรม จึงเป็นแกนนำของหลักธรรมต่างๆ ที่ใช้ในการกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย เพราะเป็นตัวควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ โดยเฉพาะคนกลางจะต้องควบคุมสติของตนเองให้ได้ดีก่อนจึงจะสามารถควบคุมสถานการณ์หรือควบคุมสติคู่กรณีได้

๒) ทำหน้าที่กลยาณมิตร (Education process)

การทำหน้าที่กลยาณมิตร ตามแนวคิดของพระไพศาล วิสาโล คือ การช่วยจัดออกุศลมูลในใจคู่ขัดแย้ง ในการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยคนกลาง หน้าที่สำคัญประการแรกคือการจัดออกุศลมูลในคู่ขัดแย้งให้หมดไป คือขจัด โลภะ โทสะ โมหะ ในคู่ขัดแย้งให้หมดไป การที่ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถยุติข้อขัดแย้งไปได้โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงออกุศลมูลที่ยังคงมีอยู่ในตัวคู่กรณี ข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทอันนั้นก็ยิ่งถือว่าไม่ได้ถูกแก้ปัญหามาอย่างแท้จริง อาจจะมีการปะทุความขัดแย้งขึ้นมาใหม่อีกก็เป็นได้ **ออกุศลมูล ๓ หมายถึง^{๓๐} รากเหง้าของอกุศลที่ปรากฏทางกาย ทางวาจา ทางใจ ที่นับว่าอกุศลมูลมี ๓ อย่างคือ ๑. อกุศลมูลคือโลภะ(ความอยากได้) ๒. อกุศลมูลคือโทสะ(ความคิดประทุษร้าย) ๓. อกุศลมูลคือโมหะ(ความหลง)**

ในกระบวนการของการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ขั้นตอนนี้คนกลางจะต้องทำหน้าที่หรือแสดงบทบาทกลยาณมิตรของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอย่างแท้จริง คือ พร้อมทั้งจะให้ความรู้ในทางที่ถูกต้อง คำแนะนำ ชี้แจงชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือทางออกของปัญหาให้กับคู่กรณีได้คิดพิจารณาและตัดสินใจด้วยตัวเองในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้ง นั้นหมายถึงคนกลางหรือกลยาณมิตร ต้องเป็นกลางทั้งสองฝ่าย ไม่เข้าร่วมหรือทำการตัดสินใจใดๆ เป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกในการไกล่เกลี่ยให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งให้ความรู้และความเข้าใจในการไกล่เกลี่ย โดยให้ตระหนักถึงประโยชน์ในการ

^{๓๐} อก.พท.(ไทย) ๒๐/๗๐/๒๗๕.

ร่วมกันแก้ปัญหาคนกลางนั้นจะไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงในการตัดสินใจและเมื่อคู่พิพาทหรือคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ คนกลางจะมีหน้าที่ช่วยในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธหรือกัลยาณมิตรของคู่กรณีจึงควรมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทั้งคุณสมบัติภายในและภายนอกดังนี้

๑.๑ คุณสมบัติภายใน คือ คุณสมบัติที่พัฒนาขึ้นภายในตัวของกัลยาณมิตร ซึ่งทำให้สามารถทำหน้าที่ต่อบุคคลอื่นได้อย่างสมบูรณ์ เรียกว่า สัมปยุตธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษหรือธรรมของคนดี มี ๗ ประการ ดังนี้^{๗๒}

๑) อัมมัญญตา รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผน หน้าที่ ซึ่งเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย

๒) อัตถัญญตา รู้จักผล คือ รู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการกฎเกณฑ์ หน้าที่ และรู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะกระทำนั้น

๓) อัตถัญญตา รู้จักตน คือ รู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม ของตนตามเป็นจริง เพื่อประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมและให้เกิดผล

๔) มิตตัญญตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเหมาะพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ในการจ่ายทรัพย์ เป็นต้น

๕) กาลัญญตา รู้จักกาล เช่น รู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร รู้จักเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เป็นต้น

๖) ปริสัจญตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักถิ่น รู้จักชุมชน รู้จักมารยาท ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติอื่นๆ ต่อชุมชนนั้นๆ

๗) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งในด้าน อหิชาศัยความรู้ความสามารถและธรรมเป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่นจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับลักษณะอย่างไร หรือควรที่จะแนะนำสั่งสอน อย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น

๑.๒ คุณสมบัติที่แสดงออกภายนอก คือ คุณสมบัติในแง่ทำหน้าที่ต่อผู้อื่นหรือคุณสมบัติที่ปรากฏต่อสายตาของบุคคลอื่นหรือต่อสังคม เรียกว่า กัลยาณมิตรธรรม หรือธรรมของผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ๗ ประการ ดังนี้^{๗๓}

๑) ปิโย เป็นคนน่ารัก คือเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนใจ ผู้ฟังให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม

๒) ครุ เป็นคนน่าเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย

^{๗๒} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓.

^{๗๓} อ.จ.สตฺตก.(ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗.

๓) ภาวนีย เป็นคนน่าเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ผู้ที่รู้จักเอ่ยนามและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ

๔) วัตตา เป็นคนฉลาดในการพูด คือพูดเป็น รู้ชี้แจงให้เข้าใจ รู้จักจังหวะและเวลา ที่ควรพูดและไม่ควรพูด คอยให้คำแนะนำกล่าว ตักเตือน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี

๕) วจนักขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำได้ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา คำซักถาม แม้ จุกจิกตลอดจนคำกล่าวล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ สามารถอดทนฟังได้ด้วยจิตเปี่ยม ด้วยเมตตา ไม่เบื่อหน่าย และไม่เสียอารมณ์

๖) คัมภีรญจะ กะถัง กัตตา แลลงเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้ง ซับซ้อนให้เข้าใจได้

๗) โน จัญฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำฐานะที่ไม่ควร คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหล ไม่สมควร ชักนำแต่เรื่องที่อยู่ในทำนองคลองธรรม เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การพัฒนาชีวิตในระดับที่สูงขึ้นไป

สรุปได้ว่าหลักและวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธในข้อนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ต้องมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา คือ มีคุณสมบัติภายในตามหลักสัปบุริสธรรม ๗ ประการ และมีคุณสมบัติที่ดีภายนอกตามหลักกัลยาณมิตรธรรม ๗ ประการ เมื่อมีเพียบพร้อมทั้งภายในภายนอกแล้ว อันดับแรกที่ต้องทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธต้องทำคือ การขจัดอกุศลมูล ทั้งในตัวเองและในตัวคู่กรณีที่มาเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยให้หมดไป เพื่อจะได้ยุติข้อขัดแย้งได้หมดจด ไม่มีการคาใจซึ่งกันและกัน จึงจะถือว่าเป็นการทำหน้าที่กัลยาณมิตรอย่างสมบูรณ์แบบ

๓) สื่ออย่างลึกซึ้ง (Deep Communication)

ในการลดอกุศลมูลคู่ขัดแย้ง บ่อยครั้งเป็นการยากที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะทำได้ด้วยการกล่าวสั่งสอนด้วยหลักธรรม สิ่งที่น่าจะทำได้และควรทำเป็นอย่างยิ่งคือการช่วยให้คู่ขัดแย้งได้ขุติและเห็นปัญหาด้วยตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ไกล่เกลี่ยควรช่วยให้ทุกฝ่ายได้สติ ทั้งนี้โดยอาจพูดให้สะดุดใจหรือตั้งคำถามให้คิด ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าทรงแก้ปัญหาคามขัดแย้งกรณีแม่น้ำโรหิณีและกรณีพระเจ้าวิจุททะยกทัพไปทำลายแคว้นสาकยะที่ได้ยกมากล่าวไว้แล้วในตอนต้น

อย่างไรก็ดีแล้วแต่ในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธที่เกี่ยวกับการพูดและการฟังของผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจำเป็นต้องมีคุณสมบัติในการพูดและการฟัง ๓ ประการตามหลักทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (๑) วัตตา หมายถึง เป็นคนฉลาดในการพูด คือพูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้จักจังหวะและเวลา ที่ควรพูดและไม่ควรพูด คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือนและเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี **(๒) คัมภีรญจะ กะถัง กัตตา** หมายถึง แลลงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ และ **(๓) สำหรับในส่วนของการฟังอีกหนึ่งประการ ได้แก่ วจนักขโม** อุดหนุนต่อถ้อยคำได้ คือ พร้อมที่จะรับ

ฟังคำปรึกษา คำซักถาม แม้จักจิก ตลอดจนคำกล่าวล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ สามารถอดทนฟังได้ด้วยจิตเปี่ยมด้วยเมตตา ไม่เบื่อง่าย และไม่เสียอารมณ์

หลักเกณฑ์ในการพูดตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏใน อภยราชกุมารสูตร^{๗๔} พระพุทธเจ้าพยายามที่จะตรัสเตือนพระภิกษุให้พยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำที่ขัดแย้งกันอันนำไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน^{๗๕} ตากันและเสียตักกัน^{๗๖} กล่าวโดยสรุป สิ่งที่เรียกว่าได้ว่าเป็น “วาจาสุภาสิต” ของพระพุทธเจ้านั้นต้องประกอบไปด้วยคำที่ “จริง ไพเราะ เหมาะกาล ประสานสามัคคีมีประโยชน์ และประกอบไปด้วยเมตตาธรรม” ดังนั้น ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคนกลางจะต้องยึดหลักการเหล่านี้ในการพูด รวมทั้งที่จะต้องพยายามนำพาคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ดำเนินการเจรจาให้อยู่ในกรอบของหลักการดังกล่าว ซึ่งจัดได้ว่าเป็นหลักฐานสำคัญของกระบวนการการสื่อสารอย่างลึกซึ้ง ซึ่งในการเจรจาไกล่เกลี่ย ที่จะไม่นำไปสู่การทะเลาะวิวาทหรือความขัดแย้ง

สำหรับในส่วนของการฟังในกระบวนการของการสื่อสารอย่างลึกซึ้งนั้นจะต้องเป็นการฟังอย่างลึกซึ้ง หรือการฟังอย่างตั้งใจ ในพระพุทธศาสนา การฟังตรงกับคำว่า สุตะ หรือ สุตินทรีย์ถึงความรู้ที่ได้สดับฟังเล่าเรียนถ่ายทอดกันมา การฟังเป็นหลักการที่สำคัญอย่างหนึ่ง ดังพุทธภาษิตว่า ฟังด้วยดียิ่งได้ปัญญา^{๗๗} ในมงคลสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า ความเป็นผู้สดับฟังมาก^{๗๘} และฟังตามกาลเป็นมงคลอันสูงสุด^{๗๙} หรือในอุทฺตมธรรม พระพุทธองค์ตรัสว่าการฟังสัทธรรม (สัทธัมมัสสวนะ) เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา^{๘๐}

การตั้งคำถามให้คู่กรณีได้ขบคิด เพื่อให้คู่กรณีได้เห็นปัญหาด้วยตนเอง เป็นกระบวนการของการสื่อสารอย่างลึกซึ้งทั้งการพูดและการฟัง ก่อนที่จะพูดเจรจาสื่อสารอย่างลึกซึ้งผู้พูดต้องมีกระบวนการฟังที่ดีก่อน จึงจัดได้ว่าทั้งการพูดและการฟังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งของกระบวนการในการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างบรรยากาศของความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น ในลักษณะที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ไกล่เกลี่ย กับ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายหรือระหว่างคู่กรณีด้วยกันเอง

๔) วิเคราะห์เรื่องราว (Issues Analysis)

ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรเป็นผู้หาทางออกให้คู่ขัดแย้ง ควรช่วยให้คู่ขัดแย้งคิดและวิเคราะห์หาคำตอบด้วยตนเอง เพราะถึงแม้ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ฟังที่ดีเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถรู้ข้อมูลได้อย่าง

^{๗๔} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๘๗/๘๘.

^{๗๕} พ.ม.(ไทย) ๒๔/๖๓/๒๐๒-๒๐๓. ดูเทียบใน พ.ส.(ไทย)๒๕/๘๓๒/๗๐๐.

^{๗๖} พ.ม.(ไทย) ๒๔/๔๘/๓๐๓.

^{๗๗} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๓,พ.ส.(ไทย)๒๕/๑๘๘/๕๔๔.

^{๗๘} พ.พ.(ไทย) ๒๕/๕/๗,พ.ส.(ไทย) ๒๕/๒๖๔/๕๖๒.

^{๗๙} พ.พ.(ไทย) ๒๕/๘/๘,พ.ส.(ไทย) ๒๕/๒๖๘/๕๖๒.

^{๘๐} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๖,องคตฤก.(ไทย) ๒๑/๒๔๘/๓๖๘.

ลึกซึ้งไปกว่าตัวคู่กรณีเอง ดังนั้นเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยรับฟังและเก็บข้อมูลแล้ว จึงควรหาทางให้คู่กรณีได้คิดวิเคราะห์เพื่อหาทางออกร่วมกัน

สำหรับเทคนิคที่ผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลาง ในการเก็บรวบรวมข้อมูล หรือการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากระบวนการของการสื่อสารอย่างลึกซึ้ง ทั้งการพูดและการฟังของคู่กรณีนั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นบทบาท ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของคนกลางอย่างเป็นรูปธรรม คือ คนกลางนั้นจะต้องมีเทคนิคหรือกลยุทธ์ในการที่จะต้องพูดสรุป หรือทวนเนื้อหาของแต่ละฝ่ายเป็นระยะๆ เพราะ ตามที่กล่าวข้างต้นในขณะที่มีการพูด และการฟังของแต่ละฝ่ายของคู่กรณีที่ต้องมาเผชิญหน้ากันท่ามกลางสถานการณ์ของความขัดแย้งนั้น บางครั้งเรื่องราวต่างๆ ที่พูดกันอาจจะมีความยุ่งเหยิงสับสน ต่างฝ่ายอาจจะไม่สามารถที่จับใจความที่อีกฝ่ายพูดได้ทั้งหมดและบางครั้งข้อมูลที่ได้รับอาจจะคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง ดังนั้นคนกลางจะต้องมีทำหน้าที่ในการทวนเนื้อหา (paraphrase) ของเรื่องราวต่างๆ ของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในข้อมูลหรือเรื่องราวที่จะต้องมีความเข้าใจที่ตรงกันทั้งผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางและคู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งจะต้องใช้หลักหรือวิธีการในการทวนเนื้อหาดังนี้

- ๑) จะต้องมีความรอบคอบ ระมัดระวังในคำพูด ไม่ให้เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ๒) พยายามทวนเนื้อหาโดยใช้คำพูดของตนเอง ให้ตรงประเด็นครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด มีความกระชับรัดกุม
- ๓) ควรเปิดโอกาสให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีการทักท้วง ถ้าไม่เห็นด้วยกับข้อมูลในการทวนเนื้อหาที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้เสนอ ซึ่งเท่ากับเป็นโอกาสให้ผู้ไกล่เกลี่ยได้เข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้กระจ่างขึ้น
- ๔) ในการทวนเนื้อหา ควรหลีกเลี่ยงลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ การตัดสินถูกผิด หรือการพูดที่เป็นลักษณะของการสั่งสอน

หลักในการวิเคราะห์เรื่องราวของสถานการณ์ความขัดแย้งในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้น จะต้องทำการวิเคราะห์โดยปราศจากอคติ ซึ่งตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเป็นกลาง ที่เรียกว่า **“อคติ ๔”** ซึ่งหมายถึง ความไม่เที่ยงธรรม หรือความลำเอียง ๔ ประการ คือ (๑) **ฉันทาคติ** แปลว่า ความลำเอียง เพราะชอบ (๒) **โทสาคติ** แปลว่า ความลำเอียงเพราะชัง (๓) **โมหาคติ** แปลว่า ความลำเอียงเพราะหลงและ (๔) **ภยากคติ** แปลว่า ความลำเอียง เพราะกลัว ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีสติควบคุม พิจารณาตนเองอยู่เนืองๆ ว่าได้ถูกอิทธิพลของความลำเอียงทั้ง ๔ ประการ มาบดบังความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่ เพราะบ่อยครั้งเมื่อคนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยหรือไกล่เกลี่ย ได้ฟังเรื่องราวของความแย้งจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แล้วอาจจะเอนเอียง เกิดความพึงพอใจชอบฝ่ายหนึ่ง หรือเกิดความโกรธ ไม่พอใจอีกฝ่ายหนึ่ง จนผู้ไกล่เกลี่ยนั้นกลับกลายเป็นคู่กรณีเสียเอง ดังนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องพยายามให้คู่กรณีได้คิดวิเคราะห์และตัดสินใจด้วยตนเอง ทำให้คู่กรณีร่วมกันคิดหาทางออกด้วยกันได้

๕) เข้าถึงวิธีการ (Approach to Strategies)

การที่จะเข้าถึงวิธีการ สิ่งสำคัญคือความไว้วางใจ สิ่งแรกคือทำให้คู่ขัดแย้งไว้วางใจผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อันดับต่อมาคือการทำให้อุณหภูมิของใจซึ่งกันและกัน การที่จะมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันได้ก็ต้องทำให้มีการลดทอนทิฐิของทุกฝ่าย ทิฐิถือได้ว่าเป็นรากเหง้าของ

ความขัดแย้งที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ของตนเอง และถ้าทฤษฎี นั้น ประกอบไปด้วยอภิสกุล คือ โลกะ โทสะ และโมหะซึ่งก่อให้เกิดมิจาทีทฤษฎี ก็จะนำพาความขัดแย้ง นั้นไปสู่ความรุนแรงได้ แต่อย่างไรก็ตามการทำงานของกลุ่มปัญญาธรรม คือ ทั้งต้นหา มานะ และ ทฤษฎีนั้น จะทำงานประสานสัมพันธ์กันและเป็นเหตุปัจจัยของกันและกัน เพียงแต่ว่าตัวใดตัวหนึ่งจะ แสดงออกมาเป็นตัวเด่นในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์

ดังนั้นในขั้นตอนนี้ จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์การสร้างควมไว้วางใจซึ่งกันและกัน หรือวิธีการ ในรูปแบบต่างๆ ของกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยอื่นๆ ที่คนกลางจะต้องทำหน้าที่อย่างเต็มตัว ในการป้อนสัญญา หรือความรู้ใหม่ให้กับคู่กรณีเกิดคิดปรุงแต่งที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง สามารถที่ จะจัดการกับปัญหาได้กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการเพิ่มความสามารถ ให้กับคู่กรณี ในการเข้าถึง ความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอก อย่างที่เป็นจริง ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าว จะแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนใหญ่ ตามลำดับ คือ กลยุทธ์ในการที่จะรับความสงบในเบื้องต้น และกลยุทธ์ที่จะก่อให้เกิดสันติภาพอย่าง ยั่งยืน

กลยุทธ์ในการที่จะรักษาความสงบในเบื้องต้นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรจำทำเป็นลำดับแรก เพราะเมื่อทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในสถานการณ์ของความขัดแย้ง มักส่งผลให้เกิดแรงกดดันและเก็บกด อารมณ์ ครั้นเมื่อแสดงอารมณ์ออกมา ก็จะมาพร้อมกับความโกรธและความขุ่นเคืองซึ่งอารมณ์ที่ถูก เก็บกดนี้จะมีผลต่อพฤติกรรม และการตัดสินใจของคู่ขัดแย้ง ดังนั้นคนกลางจึงจะต้องใช้กลยุทธ์ จะต้องใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อที่จะควบคุมภาวะอารมณ์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้อยู่ในภาวะที่สงบ และ เพื่อที่จะนำไปสู่บรรยากาศของความเป็นมิตร ความไว้วางใจซึ่งกันและกันในการให้ความร่วมมือต่างๆ ที่จะจัดการกับปัญหา กลยุทธ์ที่มักจะนำมาใช้มีดังนี้ คือ

๑) **กลยุทธ์ในการเผชิญหน้ากับคู่กรณีโดยแยกเจรจาทีละฝ่าย** เพื่อเปิดโอกาสที่จะให้แต่ละฝ่ายได้เล่าสถานการณ์ของความขัดแย้งในมุมมองของตนเอง ซึ่งจะเท่ากับให้แต่ละฝ่ายได้เป็นการระบายความทุกข์ หรือความคับแค้นในใจต่างๆ ออกมาอย่างเต็มที่ ผลที่จะได้รับมักจะพบว่าเมื่อ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้ระบายความทุกข์ร้อนออกไปบ้าง ความทุกข์ร้อนดังกล่าวก็จะผ่อนคลายเบาบางลงได้

๒) **กลยุทธ์ในการโน้มน้าว เป็นขั้นตอนที่หวังผล ให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย มีท่าทีโอนอ่อน หันหน้าเข้ากัน** หรือให้ความร่วมมือในการจัดการกับปัญหาที่จะนำมาซึ่งประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายการ โน้มน้าวดังกล่าว คนกลางอาจจะต้องพูดเน้นถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายในกรณี ที่ตกลงกันไม่ได้เช่น ต้องเสียเวลา และค่าใช้จ่าย ไม่สามารถที่จะเลือกหนทางในการจัดการกับปัญหา ได้ด้วยตนเอง และยังต้องรอคอยกับความไม่แน่นอนในผลของคำตัดสินของผู้พิพากษาซึ่งจะต้องมีฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะ

ความสำคัญในการใช้กลยุทธ์ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอยู่ที่ความไว้วางใจ โดยเฉพาะการ ไว้วางใจในตัวคนกลางผู้กระทำการไกล่เกลี่ย ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยจึงต้องดำรงตนอยู่ใน ความเป็นกลางอย่างแท้จริง ไม่มีอคติ สามารถทำให้คู่กรณียอมรับฟังเรื่องราวหรือวิธีการที่ผู้ไกล่เกลี่ย ดำเนินการให้ และโน้มน้าวให้คู่กรณีไว้วางใจซึ่งกันและกัน หันหน้าเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหาให้สำเร็จ ลุล่วงไป

๖) คิดอย่างแยบคาย (Thinking Wisely)

สัจจะ เมตตา และปัญญาของผู้ไกล่เกลี่ย ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจและสร้างความเชื่อมั่นในการแก้ไขความขัดแย้งแบบสันติวิธี ในข้อนี้ขอกล่าวถึงปัญญาของผู้ไกล่เกลี่ยที่นำไปสู่การคิดอย่างแยบคาย การคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ถือเป็นการคิดอย่างแยบคายซึ่งมีทั้งหมด ๑๐ วิธีคิด ชลากร เทียนส่องใจ^{๙๙} ได้สรุปว่า ในกระบวนการวิธีคิดทั้ง ๑๐ วิธีดังกล่าวนี้ ทั้ง ๑๐ วิธีสามารถที่จะนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทั้งหมด วิธีที่ครอบคลุมมากที่สุดในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง คือวิธีคิดแบบวิภาษวาท เพราะเป็นวิธีคิดที่แยกแยะ แสดงความจริงออกให้เห็นทุกแง่มุม หรือกล่าวได้ว่า เป็นวิธีคิดที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน ว่าสิ่งใดดีไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องอย่างไร เพราะหลักคิดแบบวิภาษวาท เป็นระบบความคิดของทางสายกลางทางพุทธจริยศาสตร์ เป็นการใช้ปัญญาไตร่ตรองจากข้อมูลที่มีอยู่อย่างรอบด้านมากที่สุด และวิเคราะห์ปัญหาแบบองค์รวม (Holistic Approach) ซึ่งจะสามารถพบแบบที่ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ก็คือทางเลือกที่เป็นกลางและเป็นทางสายกลางสำหรับกรณีนั้นๆ

๗) หาจุดสนใจ (Interest Finding)

การหาจุดสนใจ หรือความต้องการที่แท้จริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางทางพระพุทธศาสนานั้นคือ การหารากเหง้าที่เป็นต้นตอของปัญหาความขัดแย้ง ได้แก่ ต้นหา ทิฏฐิมานะนั่นเอง สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธในขั้นตอนนี้ คือความพยายามที่จะทำการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ลดต้นหา ทิฏฐิ มานะลง จนกระทั่งจุดหรือความต้องการของทั้งสองฝ่ายนั้น มีความประสานกลมกลืนกัน (harmonize) จนไม่มีความขัดแย้งเหลืออยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดความสามัคคี และความเป็นเอกภาพ^{๑๐๐} ในการลดระดับของต้นหา ทิฏฐิ มานะทางพระพุทธศาสนาในการจัดการความขัดแย้งนั้น จะต้องเกิดจากการให้ หรือความเสียสละของคู่กรณี ซึ่งภายใต้จิตที่มีเมตตาเป็นพื้นฐานสำคัญ

การที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ความร่วมมือกัน จนจุดสนใจของทั้งสองฝ่ายสามารถที่จะต่อรองหรือปรับเปลี่ยนได้นั้น ถือว่ามีความสำคัญอย่างมากในการเจรจาไกล่เกลี่ย ไม่ว่าผลที่ออกมานั้น จะเป็นการประสานกลมกลืนกัน (harmonize) หรือการประนีประนอมแบบต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ (win-win solutions) ก็เป็นการเปิดหนทางให้กับทางออกของปัญหาทั้งสองแบบ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างพึงพอใจในบางส่วนของข้อเรียกร้อง ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม แต่แตกต่างกันที่ทั้งสองฝ่ายจะยอมรับได้อย่างเต็มที่ หรือยอมรับได้อย่างจำยอมก็ตาม ซึ่งบางครั้งการลดอคติในตัวของคู่กรณีอาจทำได้ไม่เต็มที่ การทำให้คู่กรณีจำต้องยอมรับอย่างจำยอมในบางครั้งก็ถือเป็นทางออกที่ได้จากการหาจุดสนใจหรือหาความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี

^{๙๙} ชลากร เทียนส่องใจ,ทพ. ดร., “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒๑-๒๒๖.

^{๑๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **สลายความขัดแย้ง**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมส โปรดักส์ จำกัด), หน้า๑๒-๑๓.

๘) นำเสนอทางเลือก (Option Creating)

ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธนั้น ขั้นตอนนี้อาจถือว่าเป็นขั้นตอนที่จะต้องได้มาซึ่งทางออก หรือทางเลือกในการจัดการปัญหา ซึ่งในการหาทางออกของปัญหานั้น ถึงแม้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะแนวทางหรือทางออกของปัญหานั้น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายต้องสมัคใจที่ตกลงร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม หน้าที่หรือบทบาทของคนกลางในขั้นตอนนี้สามารถที่จะนำเสนอแนวทางที่เป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือพิจารณาร่วมกับคู่กรณีในการหาแนวทาง ซึ่งหลักการที่จะนำมาประยุกต์ใช้ คือ “เกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์” ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาว่า แนวทางหรือทางออกของปัญหานั้นเป็นการกระทำที่ถูกต้อง หรือไม่ถูกต้องอย่างไร โดยการแบ่งออกได้ เป็น ๒ ระดับคือ เกณฑ์หลักและเกณฑ์รอง^{๘๓}

เกณฑ์หลัก คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยความเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล โดยพิจารณามูลเหตุว่าเป็นเจตนาเกิดจากกุศลมูล หรือเกิดจากอกุศลมูล และพิจารณาตามสภาวะว่า เป็นสภาพเกื้อกูลแก่ชีวิตจิตใจ ทำให้จิตสบาย ปลอดภัยปราศจากอุปสรรค เป็นการส่งเสริมคุณภาพและสมรรถภาพของจิตช่วยให้กุศลธรรมทั้งหลายเจริญงอกงามขึ้น ในส่วนของเกณฑ์รองนั้น คือเกณฑ์ที่ตัดสินด้วยการใช้โมธรรมคือความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองพิจารณาว่า การที่กระทำนั้นตนเองดีเสียตนเองได้หรือไม่ เสียความเคารพตนเองหรือไม่ และพิจารณาความยอมรับของบัณฑิต ว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับกัน บัณฑิตชื่นชมสรรเสริญ หรือตำหนิตติเตียน รวมทั้งพิจารณาลักษณะ (วิธีการในการกระทำ) และผลของการกระทำต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ว่าเป็นการเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข หรือเป็นไปเพื่อโทษทุกข์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่นหรือไม่

จากหลักเกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์ดังกล่าว ในการนำเสนอทางเลือกเพื่อเป็นทางออกของปัญหาความขัดแย้งนั้น จะต้องพิจารณาว่า แนวทางหรือทางเลือกที่ว่านั้น มีที่มาจากเจตนาที่เป็นบุญหรือบาป เพราะหลักทางพระพุทธศาสนาเป็นการตัดสินว่าเป็นแนวทางที่เป็นกรรมดีหรือ กรรมชั่ว หรือไม่อย่างไร จากนั้นก็จะพิจารณาว่าแนวทางนั้น ส่งผลเป็นสุขหรือทุกข์แก่คู่กรณีทั้งสองฝ่าย ขณะเดียวกันก็พิจารณาถึงผลต่อบุคคลที่อยู่รอบข้าง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องของทั้งสองฝ่ายด้วย เพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นจะมีความโยงใยถึงกันหมด อาจกล่าวได้ว่าการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง ระบบจริยศาสตร์ ของพระพุทธศาสนาที่นำมาประยุกต์ใช้นั้น จะมีลักษณะค่อนข้างไปในทางประโยชน์นิยม ซึ่งจะวินิจฉัยกรรม (นอกเหนือจากกรรมดีหรือกรรมชั่วแล้ว) จะต้องพิจารณาที่คุณภาพของผลกระทบว่าเป็นทุกข์หรือโทษ สุขหรือประโยชน์ และผลกระทบนั้นกระทบกับตัวเองเป็นหลักหรือกระทบคนอื่นเป็นหลัก หรือทั้งสองด้านอย่างไรบ้าง

สรุปได้ว่า หลักเกณฑ์ตัดสินคุณค่าของพุทธจริยศาสตร์ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการนำเสนอทางเลือกนั้น เป็นหลักการคิดพิจารณาอย่างรอบด้าน อย่างเป็นองค์รวม ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลาง ไม่ด่วนที่จะสรุปหรือตัดสินใจที่รวดเร็วเกินไปในการคิดพิจารณาหาทางออก เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาของความขัดแย้งซึ่งมีลักษณะโยงใยและซับซ้อนในตัวของมันเอง

^{๘๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๗๙-๑๘๐.

๙) สร้างสัมพันธภาพอันดี (New Relationship Building)

ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งสิ่งที่จะเป็นเป้าหมายสูงสุดก็คือ การกลับมาคืนดีกันใหม่ เพื่อสันติภาพของสังคมที่ยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การให้อภัยทานซึ่งกันและกัน ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่าความเป็นจริงอาจจะดูเหมือนว่ากระทำไดยาก เพราะด้วยขีดจำกัดของเวลา ในการที่จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเข้าถึงการให้อภัยซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนนี้ก็ยังถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญที่สุดอีกบทบาทหนึ่งของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลาง ในกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ซึ่งความรู้เกี่ยวกับอภัยทานตามหลักพระพุทธศาสนานั้น

สำหรับรูปแบบของอภัยทานทางพระพุทธศาสนาในการจัดการความขัดแย้ง สามารถกระทำได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ วิธีการของอภัยทานทางกาย สามารถแสดงออกได้ด้วยภาษากาย ทางแววตา กิริยาท่าทางที่สุภาพ การยกมือไหว้ หรือ การขอขมา ก็ถือว่าเป็นวิธีการของอภัยทานทางกายด้วย เช่นกัน ประการสุดท้ายที่สำคัญ คือ การเสียสละ แบ่งปัน เพื่อเป็นการชดเชย และเยียวยา ก็จัดว่าเป็นวิธีของอภัยทานทางกาย เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหลายสถานการณ์ที่มีองค์ประกอบด้านผลประโยชน์และความต้องการนั้น เป็นสิ่งที่สามารถหาทางออกร่วมกันได้ การให้อภัยทางวาจา เช่นการกล่าวคำขอโทษ การขอโทษอย่างจริงใจเป็นอภัยทานที่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา ส่วนการให้อภัยทางใจนั้นเป็นการสำนึก ถ้าตัวเองผิดก็รู้สึกสำนึกผิด ถ้าเป็นผู้ถูกกระทำก็ละความพยาบาท ความอาฆาตออกจากใจเสีย หากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายพยายามที่จะตระหนักรู้ถึงความอยู่รอดของอีกฝ่ายหนึ่งโดยการ เสียสละแบ่งปันทรัพยากร เงินสิ่งของต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เสียผลประโยชน์ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงบวกขึ้นได้ และมีผลต่อคุณค่าภายในจิตใจของแต่ละบุคคลทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

๓.๕ คุณลักษณะของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ

จากการศึกษาการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของพระพุทธเจ้าพบว่า การที่จะเข้าไปเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องได้รับการยอมรับจากคู่กรณี ทุกครั้งที่พระพุทธเจ้าเข้าไปทำการไกล่เกลี่ยแม้หลายครั้งจะไม่ได้รับเชิญ แต่พระพุทธเจ้าเล็งเห็นแล้วว่า การที่จะปล่อยให้ข้อพิพาทลุกลามใหญ่โต ย่อมนำหายนะมาสู่ส่วนรวม พระองค์จึงต้องเข้าไปหยุดยั้งเสียก่อน ด้วยความเมตตาที่มีอยู่เปี่ยมล้นพระพุทธเจ้าและด้วยความที่พระพุทธเจ้ามีต้นทุนทางสังคมสูง ซึ่งทุกคนยอมรับและเคารพในองค์พระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเป็นที่ยอมรับทุกคนก็ยอมรับฟังพระพุทธเจ้า การไกล่เกลี่ยของพระพุทธองค์นั้นเป็นไปด้วยความเมตตา ไม่มีการตัดสินใครผิดใครถูก แต่พระพุทธเจ้าจะมีวิธีการตรัสคำให้คิด เมื่อคู่พิพาทต่างคิดได้การเจรจาต่อกันก็เป็นไปโดยง่ายและมีข้อยุติในที่สุด การเป็นที่ยอมรับ การมีเมตตา และการมีศิลปะในการพูด เป็นคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับนักไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ

พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ^{๘๔} ได้สรุปคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักธรรม
พระพุทธศาสนา ไว้ว่า

- ๑.) เป็นผู้ฟังที่ดี ฟังอย่างตั้งใจ ไม่เอาความคิดของตนเองเข้าแทรกสอด ฟังด้วยใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ ฟังแล้วใช้ปัญญาแยกแยะ มีสัมมาทิฐิ เข้าใจปัญหา
- ๒.) มีศิลปะในการพูด ทักษะการใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงของผู้ประนีประนอม ต้องใช้ภาษาสุภาพ น่าฟัง เรียกว่าเป็นสัมมาวาจา ลึกซึ้ง ชัดถ้อยชัดคำ
- ๓.) ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง พัฒนาด้านศีลธรรม พัฒนาสมรรถนะทางจิต พัฒนาปัญญา ศึกษารอบรู้ในเรื่องที่ตนต้องเข้าไปทำหน้าที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาท
- ๔.) จดจำแม่นยำ จดจำในสิ่งที่ดี มีสติตลอดเวลา รู้ทันกิเลสตัณหา มีสมาธิจดจ่อในกิจที่ทำ ไม่ฟังชานออกนอกเรื่องนอกราว มีปัญญาเห็นแจ้งถึงปัญหา
- ๕.) ทำความเห็นให้ถูกต้อง โดยต้องรู้ปัญหา รู้สาเหตุ และรู้ทางออกในที่สุด ทำให้คู่กรณีบรรลุข้อตกลงด้วยความเห็นอันตรงกัน
- ๖.) อธิบายชัดแจ้ง ต้องสามารถอธิบาย ชี้แจงเรื่องราวให้คู่กรณีเข้าใจอย่างชัดเจน ไม่หลงประเด็น มีเหตุผลรับรอง
- ๗.) ฉลาดในสถานการณ์ ต้องเป็นผู้มีไหวพริบ สติปัญญา ฉลาดในสถานการณ์ในลักษณะฉลาดต่อประโยชน์ผู้อื่น
- ๘.) ประสานสัมพันธ์สามัคคี สุดท้ายแล้วผู้ไกลเกลี่ยต้องความปรองดองให้กับคู่กรณีได้ ต้องรู้จักประสานสามัคคี โดยปราศจากอคติใดๆ เป็นผู้มีพรหมวิหารธรรมเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนให้คู่กรณีมาสามัคคีกัน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

นอกจากนั้นยังมีหลักการปฏิบัติของผู้ไกลเกลี่ย ที่ถือว่ามีความสำคัญสำหรับผู้เป็นกลางในการไกลเกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาที่ผู้ไกลเกลี่ยข้อพิพาทต้องมีคือ ผู้ไกลเกลี่ยจำต้องเว้นจากอคติ ๔ คือ ฉันทาคติหรือลำเอียงเพราะรัก โทสาคติหรือลำเอียงเพราะเกลียด โมหาคติหรือลำเอียงเพราะไม่รู้ และภยาคติหรือลำเอียงเพราะกลัว ประกอบกับหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ซึ่งผู้ไกลเกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธต้องมีคือ ๑) เมตตา คือมีความรักความปรารถนาดี ต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายเสมอกัน ๒) กรุณา คือมีความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ ๓) มุทิตา คือความเบิกบานพลอยยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุข และ ๔) อุเบกขา คือความมีใจเป็นกลาง มองตามความจริง วางจิตสม่ำเสมอมั่นคง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้ไกลเกลี่ยเชิงพุทธคือ ต้องมีปียวาจา คือพูดจาสุภาพไพเราะ และที่สำคัญคือต้องมีวิสุจจิต ๔ ดังนี้คือ

- ๑) ไม่พูดเท็จ (มุสาวาท)
- ๒) ไม่พูดส่อเสียด (ปิสุณาวาจา)

^{๘๔} พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมพ์นันท) “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ”

๓) ไม่พูดหยาบคาย (ผรุสวาทา)

๔) ไม่พูดเพ้อเจ้อ (สัมผัปปลาปะ)^{๔๕}

แนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดเกี่ยวกับคุณสมบัติของนักไกลเกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธจะค่อนข้างสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกับคุณสมบัติของนักการทูต ซึ่งในเรื่องนี้ เสฐียรพงษ์ วรรณปก^{๔๖} ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนักการทูตที่ดีไว้แปดประการดังนี้

๑) รู้จักพูด หรือพูดเป็น ว่ากันว่าคนจะเป็นนักการทูต ไม่ควรปฏิเสธอะไร พระพุทธเจ้าก็ตรัสทำนองเดียวกัน คือเป็นนักการทูตต้องรู้จักพูด หรือพูดเป็น จะปฏิเสธอะไรเขาก็ปฏิเสธให้นุ่มนวล ไม่ให้ผู้ถูกปฏิเสธเสียกำลังใจ

๒) รู้จักฟัง มิใช่เอาแต่พูดอย่างเดียว ต้องฟังคนอื่นพูดด้วย การตั้งใจฟังเขาพูด ทำให้เขายินดีที่จะเปิดเผยอะไรให้เราทราบ และเราก็ได้ความรู้จากเขาด้วย

๓) เรียนรู้อยู่เสมอ อย่าคิดว่าตนรู้แล้ว ยังมีอีกหลายเรื่องหลายอย่างที่ตนยังไม่รู้ ความใฝ่รู้นี้แหละเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในอาชีพการงาน

๔) มีความจำดี นักการทูตต้องมีความจำแม่นยำ พยายามจดจำว่าตนพูดอะไรไว้เขาพูดอะไรตกลงกันอย่างไร หรือเห็นอะไรก็จดจำไว้เพื่อประโยชน์ในการข้างหน้า

๕) รู้อะไรก็รู้แจ่มแจ้ง ควรศึกษาให้รู้ในแต่ละเรื่องอย่างทะลุปรุโปร่ง ไม่ใช่รู้อย่างงูๆ ปลาๆ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับวิชาชีพของตน

๖) อธิบายให้เขารู้แจ่มแจ้ง เพียงรู้แจ่มแจ้งยังไม่พอ ต้องมีความสามารถพิเศษในการถ่ายทอดให้คนเขารู้แจ่มแจ้งด้วย คือมีเทคนิคในการถ่ายทอดที่ดี

๗) ฉลาดเอาประโยชน์ สิ่งใดไม่เป็นประโยชน์แก่ตนและประเทศชาติก็ละเว้นเสีย เลือกเอาเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์

๘) ไม่ชวนทะเลาะ เขาให้ไปเจรจาความเพื่อตกลงกันด้วยดี ก็ไม่ควรไปหาเรื่องทะเลาะเขา ควรรู้จักประสานประโยชน์

หลักการทูตดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวยกย่องพระสาโลบุตรท่ามกลางมวลงหมิง^{๔๗} อันมีเนื้อความถึงคุณสมบัติของผู้ทำหน้าที่ทูตนั้นมี ๘ ประการ ได้แก่

๑) รู้จักฟัง

๒) สามารถพูดให้ผู้อื่นฟังได้

๓) ใฝ่ศึกษา

๔) ทรงจำได้ดี

^{๔๕} สุชาย จอกแก้ว, “การไกลเกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”, ใน **หลักศาสนากับการไกลเกลี่ยข้อพิพาท**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระจัดข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แอคทีฟพรีน จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๘-๑๙๙.

^{๔๖} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, “ธรรมะสำหรับนักการทูต”, **มติชนรายวัน**, (๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘)

^{๔๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๔๗/ ๒๐๘.

- ๕) เป็นผู้รู้ได้เข้าใจชัด
- ๖) สามารถพูดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
- ๗) ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
- ๘) ไม่ก่อทะเลาะวิวาท

ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าทุกข้อของคุณสมบัติของนักการทูตที่ดีที่กล่าวมานี้ สามารถประยุกต์ใช้กับนักเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ทั้งหมด นักเจรจาไกล่เกลี่ยก็เหมือนนักการทูต เป็นทูตสันติภาพ สร้างความผาสุกให้กับสังคมและคนรอบข้าง เมื่อมีข้อพิพาทที่ใด ที่นั้นย่อมมีทุกข์เกิดขึ้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการปลดปล่อยทุกข์ให้สิ้นไป หากมีผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางที่มีคุณสมบัติดังทูตสันติภาพแล้วก็จะทำให้การดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นเป็นไปโดยราบรื่น สันติ และประสบผลสำเร็จได้โดยง่าย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าคุณสมบัติที่สำคัญของนักไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธต้องอาศัยหลักคุณสมบัติของนักการทูตที่กล่าวมานี้เป็นบรรทัดฐานในการนำไปปฏิบัติเพื่อการไกล่เกลี่ยคนกลางให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป

๓.๖ วิเคราะห์หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี

จากเนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลักธรรมที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งหลักธรรมหลักที่นำมาใช้ได้มีดังนี้

๓.๖.๑ หลักเมตตา ความเมตตาเป็นหลักธรรมข้อย่อยของหลักพรหมวิหาร ^{๔๔} คือธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือธรรมประจำใจอันประเสริฐ มี ๔ ประการคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ความเมตตา ^{๔๕} หมายถึง ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข ซึ่งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีต่อกัน โดยอันดับแรกคือผู้ที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีความเมตตาก่อนคนอื่น เพราะคนกลางถือเป็นหลักในกระบวนการ เมื่อคนกลางในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความเมตตา ก็จะแผ่เมตตาใจไปให้คนรอบข้างให้มีจิตเมตตาไปด้วย เรียกว่า เมตตาจิต ซึ่งคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยที่มีเมตตาจิต ย่อมไม่โกรธ มีจิตใจที่สุขุมเยือกเย็น เมื่อเจอสถานการณ์ที่คู่กรณีมีอารมณ์ร้อนต่อกัน คนกลางก็สามารถจะคุมสถานการณ์ได้ และนำพาให้คู่กรณีมีความเมตตาต่อกันได้ไม่มากก็น้อย ซึ่งเป็นผลดีในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังเช่นกรณีพระพุทธเจ้ามีความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เมื่อครั้งกรณีศึกแย่งชิงน้ำ พระพุทธองค์ทรงมีเมตตาต่อทั้งสองฝ่ายโดยทั่วถึงเท่าเทียมกัน

^{๔๔} ธี.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.

^{๔๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒๔.

๓.๖.๒ หลักอคติ^{๕๐} คือทางแห่งความประทุษร้ายหรือความลำเอียง มี ๔ คือ **๑) ฉันทาคติ** ลำเอียงเพราะรัก **๒) โทสาคติ** ลำเอียงเพราะชัง **๓) โมหาคติ** ลำเอียงเพราะเขลา และ **๔) ภยากติ** ลำเอียงเพราะกลัว ความลำเอียงทั้ง ๔ อย่างนี้จะเป็นอุปสรรคขวางไม่ให้ผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทปฏิบัติตัวเป็นกลางได้ ไม่ว่าความลำเอียงจะเกิดเพราะความรัก ความชัง ความเขลา หรือความขลาดกลัว อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน การที่จะแก้อคติเหล่านี้ได้ จำเป็นต้องมองไปถึงตัวการที่ก่อให้เกิดอคติ ซึ่งตัวการที่ทำให้เกิดอคติ คือ อุกุศลมูล^{๕๑} คือรากเหง้าของอกุศล การขจัดอกุศลมูล คือ การขจัด ทิฏฐิ ตัณหา มานะ ให้หมดไป แต่ในทางปฏิบัติจริง เพียงแต่ผู้ใกล้เคียงหาวิธีลดอกุศลมูลในตัวคู่กรณีให้ได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้สามารถตกลงกันหรือหาทางให้คู่กรณีได้พูดคุยกหาทางออกร่วมกันก็นับเป็นความสำเร็จในระดับที่เพียงพอต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแล้ว วิธีการคือตัวคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องลดอกุศลมูลในตัวเองก่อน ต่อจากนั้นจึงคิดหาวิธีเพื่อลดอกุศลมูลในใจของคู่พิพาท

๓.๖.๓ หลักอภัยทาน^{๕๒} คือการให้ความไม่มีภัย หรือให้ความปลอดภัยแก่กัน ในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นเข้าใจกันว่าคู่ขัดแย้งที่เข้ามาในกระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยความสมัครใจย่อมพร้อมที่จะให้อภัยต่อกัน ถึงแม้ว่าเดิมทีคู่ขัดแย้งพิพาทกันนั้นจะเป็นการยากที่จะยอมให้อภัยกันได้ จึงเป็นหนทางที่เหมาะสมของคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยที่จะดำเนินการต่อให้เกิดการให้อภัยกันอย่างจริงจัง เมื่อมีการให้อภัยกัน การไกล่เกลี่ยก็จะบรรลุผลสำเร็จ

๓.๖.๔ หลักสัมมาวาจา ในคัมภีร์วิภังค์ แห่งพระอภิธรรมปิฎกได้ให้ความหมายของสัมมาวาจาไว้ว่า “...คำว่าสัมมาวาจาหมายถึงการงด การเว้น การเลิกละ เจตนาเครื่องเว้น การไม่ทำการไม่ประกอบ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุวจีทุจริต ๔...”^{๕๓} ความหมายของวจีทุจริต ๔^{๕๔} คือ ประพฤติชั่วด้วยวาจา มี ๔ อย่างคือ ๑) มุสาวาท คือพูดเท็จ ๒) ปิสุณวาจา คือพูดส่อเสียด ๓) ผรุสวาท คือพูดคำหยาบ ๔) สัมผัปปลาปะ คือพูดเพ้อเจ้อ ดังนั้น “สัมมาวาจา” หมายถึงวาจาโดยชอบ วาจาดี ถูกต้อง สมบูรณ์ อันเป็นวาจาที่นำไปสู่ประโยชน์สุขทั้งกับผู้พูดและผู้ฟัง และเป็นการแสดงออกทางวาจาด้วยความรู้ความเข้าใจถึงความถูกต้องของการพูดที่ได้ใคร่ครวญพิจารณาอย่างรอบคอบดีแล้ว อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้พูดได้พัฒนาตนเองไปสู่ทางสายกลางเพื่อไปถึงจุดสูงสุดและถึงพร้อมในอริยมรรคอันเป็นทางหลุดพ้นอันประเสริฐนั่นเอง

^{๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๙.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗๒.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙๙.

^{๕๓} อภิ.วิ. ๓๔/๓๒๘/๙๑.

^{๕๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๖), หน้า ๓๕๕.

๓.๗ สรุปแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ ข้อสำคัญก็คือการกำจัดอกุศลมูล ในจิตใจของผู้ร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นเบื้องต้น นอกจากการลดอกุศลมูลแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธคือ หลักอภัยทาน ซึ่งในการจัดการความขัดแย้ง สามารถอภัยทานได้ ๓ ทางคือ อภัยทางกาย อภัยทางวาจา และอภัยทางใจ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้อภัยทางใจ หรือมโนกรรมนั้นสำคัญที่สุด เพราะมโนกรรมเป็นตัวส่อเจตนาและเป็นตัวกำหนดการแสดงออกทางกายและทางวาจา นักเจรจาไกล่เกลี่ยที่ดีต้องมีอภัยทานในจิตใจ รู้จักให้อภัยต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้คนกลางผู้ไกล่เกลี่ยสามารถฟังคู่กรณีอย่างเป็นกลางด้วยการที่พร้อมจะให้อภัย เมื่อให้อภัยก็จะมีอคติ พร้อมกันนี้นักเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางต้องสามารถพูดให้คู่กรณีพร้อมที่จะให้อภัยกันได้ ให้คู่กรณีสามารถแก้ปัญหาไปข้างหน้า ไม่ติดขัดอยู่กับอดีต ทิ้งอดีตด้วยการให้อภัยซึ่งกันและกัน มุ่งไปสู่การประนีประนอมยอมความกันตามแนวทาง “ติณฺณวตฺถารกะ”

ในการที่ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะสามารถโน้มน้าวให้มีการอภัยกันได้ นั้น ขั้นตอนสำคัญอยู่ที่การขจัด มิตรภาพในใจของคู่กรณีให้ได้ก่อน ต่อจากนั้นก็สร้างสัมมาทิฐิในใจของคู่กรณี การที่จะโน้มน้าวโดยวิธีการใดก็ได้แล้วแต่ วิธีที่พระพุทธเจ้าใช้คือวิธีตั้งคำถามให้คิด นับว่าสำคัญยิ่ง ผู้วิจัยคิดว่าการที่คู่กรณีจะคิดตามคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยได้นั้น คนกลางจะต้องเป็นที่น่าเชื่อถือสำหรับคู่กรณี คู่กรณีจะรับฟังคนกลางได้นั้น คนกลางต้องทำตัวเป็น “กัลยาณมิตร” ของทั้งสองฝ่าย ดังนั้น หากจะเรียงลำดับขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธจะสามารถจัดลำดับขั้นตอนได้ดังนี้

- ๑) ขั้นตอนกัลยาณมิตร กระทำได้โดยการ คุณสมบัติ รู้จักรับฟังและสื่อสารอย่างมีสติจนสามารถวิเคราะห์เรื่องราวและเข้าถึงวิธีการหาหนทางในการเจรจาไกล่เกลี่ยได้
- ๒) ขั้นตอนโยนิโสมนสิการ คือการเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างเป็นระบบ พิจารณาไตร่ตรองสาวไปถึงสาเหตุหรือต้นตอของข้อพิพาทที่กำลังทำการเจรจาไกล่เกลี่ยกัน การคิดพิจารณาไตร่ตรองนี้เป็นหนทางนำไปสู่สัมมาทิฐิ
- ๓) ขั้นตอนการจัดการกับปัญหาข้อพิพาท โดยผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางต้องค้นหาจุดสนใจร่วมของคู่พิพาทเพื่อสามารถเสนอทางเลือกให้คู่พิพาทประนีประนอมตกลงกัน จนนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งในทางพุทธมุ่งเน้นแนวทางอภัยทายเป็นให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ดีถือเป็นหลักพุทธสันติวิธี มีดังนี้

- ๑) มีเมตตาต่อกัน
- ๒) ลดอคติที่มีต่อกัน
- ๓) ให้อภัยซึ่งกันและกัน
- ๔) มีสัมมาวาจา

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นการสรุปแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีนั่นเอง

บทที่ ๔

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความกับแนวทาง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี

ในบทนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านความหมาย แนวคิดทฤษฎี ประวัติความเป็นมา หลักการและวิธีการ รวมถึงวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ว่ามีส่วนใดสอดคล้อง ส่วนใดไม่สอดคล้อง เพื่อเป็นการนำเสนอการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสหภาพนายความให้สอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นไป

๔.๑ วิเคราะห์เปรียบเทียบความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ได้นำเสนอไว้แล้วในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ คำว่า “ข้อพิพาท” เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำว่า “วิวาทาธิกรณ์” ซึ่งหมายความว่า ความบาดหมาง ความทะเลาะ ความแค้นแค้น ความวิวาท ความกล่าวต่างกัน ความกล่าวโดยประการอื่น การพูดเพื่อความกลัดกลุ้มใจ การด่าทอในเรื่องนั้นใดนี้เรียกว่า วิวาทาธิกรณ์^๑ จะเห็นได้ว่าในความหมายของวิวาทาธิกรณ์นั้น อธิบายรวมถึงความวิวาทเข้าไปด้วย ดังนั้นความหมายของวิวาทาธิกรณ์นั้นกินความหมายรวมถึงคำว่าข้อพิพาทในลักษณะที่คาบเกี่ยวกันอยู่ ซึ่งความหมายของข้อพิพาท ถ้าจะกล่าวในเฉพาะกรณีของการรับให้ความช่วยเหลือในเรื่องการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความนั้น ต้องยกเอาความหมายที่บัญญัติใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่า “ข้อพิพาท” หมายถึง ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่หรือความรับผิดชอบ คือ

๑. ในทางแพ่ง
๒. ในทางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้
๓. ในคดีอื่นใดที่อาจจะจับข้อพิพาทได้
๔. สำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเห็นควรรับไกล่เกลี่ย

เมื่อดูจากคำอธิบายความหมายของทั้งคำว่า ข้อพิพาท และ วิวาทาธิกรณ์ นำมาเปรียบเทียบในประเด็นต่างๆตามระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้ดังนี้

๑. ประเด็นข้อพิพาททางแพ่ง เปรียบเทียบกับความหมายในความหมายของวิวาทาธิกรณ์ นั้นจะเห็นได้ว่า วิวาทาธิกรณ์ นั้นจะต้องเป็นการวิวาทในประเด็นดังต่อไปนี้^๒

^๑ วิ.จุ.(บาลี) ๖/๒๑๕/๒๔๕.

^๒ วิ.จุ. (ไทย) ๖/๒๑๕/๓๓๑.

- ๑) สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้ไม่เป็นธรรม
- ๒) สิ่งนี้วินัย สิ่งนี้ไม่ใช่วินัย
- ๓) นี่ตถาคตภาษิตได้ตรัสไว้ นี่ตถาคตภาษิตไม่ได้ตรัสไว้
- ๔) นี่จรียวัตรที่ตถาคตได้ประพฤติมา นี่จรียวัตรที่ตถาคตไม่ได้ประพฤติมา
- ๕) นี่ตถาคตทรงบัญญัติไว้ นี่ตถาคตไม่ได้ทรงบัญญัติไว้
- ๖) นี้อาบัติ นี้อนาบัติ
- ๗) นี้อาบัติเบา นี้อาบัติหนัก
- ๘) นี้อาบัติมีส่วนเหลือ นี้อาบัติไม่มีส่วนเหลือ
- ๙) นี้อาบัติชั่วหยาบ นี้อาบัติไม่ชั่วหยาบ

ซึ่งทั้ง ๙ ข้อนั้นจะเห็นได้ว่าเป็นการโต้เถียงกันทั้งสิ้น เมื่อเหล่าพระสงฆ์มีความเห็นไม่ลงรอยกันก็จะเกิดเป็นวิวาทาธิกรณ์ ถ้าจะเปรียบเทียบกับคดีความทางแพ่งในปัจจุบันอันหมายถึงการโต้แย้งสิทธิทางด้านทรัพย์สินและ/หรือสิทธิต่างๆตามกฎหมาย ดูเหมือนว่าความหมายของวิวาทาธิกรณ์จะเบากว่าความหมายของข้อพิพาทในทางแพ่งไปบ้างทั้งนี้เนื่องจากการเปรียบเทียบระหว่างทางโลกกับทางธรรม แต่พอจะอนุมานได้ว่า เป็นการโต้แย้งทางด้านสิทธิเหมือนกัน เพียงแต่ว่าสิทธิของฆราวาส กับสิทธิของพระสงฆ์นั้นย่อมแตกต่างกัน รวมทั้งพระสงฆ์ย่อมไม่ถือสิทธิและไม่ยึดถือทรัพย์สินอะไรมากมายเหมือนเช่นฆราวาส ความสอดคล้องในแง่ของเนื้อหาจะเปรียบเทียบกันยาก แต่ถ้าประเมินความสอดคล้องในแง่ความหมายแล้ว ถือว่าไปด้วยกันได้

๒. ประเด็นข้อพิพาททางอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความได้ ความผิดอาญาเป็นความผิดต่อตัวบุคคลหรือต่อร่างกายเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับความหมายวิวาทาธิกรณ์จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันเฉพาะบางส่วนเท่านั้น อธิบายได้ดังนี้คือ หลักความผิดทางอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความได้มีอยู่หลายบทที่เป็นเรื่องทางโลกล้วนๆ ซึ่งหากพิจารณาในทางธรรมเกี่ยวกับพระสงฆ์แล้วจะถือเป็นอาบัติหนักที่ไม่ใช่เป็นลักษณะของวิวาทาธิกรณ์ได้เลย ยกตัวอย่าง เช่น การกระทำอนาจารธรรมดา (มาตรา ๒๗๘) ,การข่มขืนกระทำชำเรา (มาตรา ๒๗๖ วรรคหนึ่ง) ,การฉ้อโกง (มาตรา ๓๔๑) เป็นต้น

ส่วนประเด็นข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ในฐานความผิดที่จะเทียบเคียงกับวิวาทาธิกรณ์ ก็มีอยู่บ้างเช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทคนเป็น (มาตรา ๓๒๗) , หมิ่นประมาทคนตาย (มาตรา ๓๒๘) , ความผิดฐานเปิดเผยความลับของผู้อื่นที่รู้มาโดยหน้าที่ (มาตรา ๓๒๓) เป็นต้น จึงถือว่าประเด็นข้อพิพาททางอาญาอันเป็นความผิดอันยอมความได้ ต้องพิจารณาเทียบเคียงเฉพาะบริบทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการโต้เถียงโต้แย้งกัน แล้วเกิดการไม่เคารพยำเกรงซึ่งกันและกัน ถ้าเทียบเคียงกับหลักกฎหมายอาญาในปัจจุบัน ก็คือการหมิ่นประมาทกัน อันเป็นความผิดที่ยอมความกันได้เช่นเดียวกับวิวาทาธิกรณ์ในครั้งพุทธกาลที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็จะระงับได้โดยติณวัตรการกะ

๓. ประเด็นในกรณีเรื่องอื่นใดที่อาจจะจับข้อพิพาทได้ สำหรับในประเด็นนี้ถ้าดูตามความหมายของวิวาทาธิกรณ์แล้ว แน่แน่นอนว่าวิวาทาธิกรณ์นั้นสามารถระงับได้โดยติณวัตรการกะ ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๓ สำหรับประเด็นนี้จึงต้องพิจารณาเช่นเดียวกับประเด็นในข้อ ๒.ซึ่งต้องพิจารณาเป็นรายบริบทของข้อกฎหมาย

๔. ประเด็นสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเห็นควรรับไกล่เกลี่ย ในการพิจารณารับคดีหรือข้อพิพาทของสภานายความนั้น มีหลักเกณฑ์ว่า คดีที่สภานายความจะให้ความช่วยเหลือต้องเป็นไปตาม ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗ กล่าวคือ

๑.) เป็นข้อพิพาทที่ผู้ร้องเป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม

๒.) เป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นสมควรรับดำเนินการ

หากจะเทียบเคียงกับวิวาทาธิกรณ์ที่ต้องระงับด้วยติณวัตถการกะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกันในแง่ของการระงับวิวาทาธิกรณ์จะต้องมีการประชุมร่วมกันของคณะสงฆ์ และมีการประกาศท่ามกลางสงฆ์ในลักษณะการนำเสนอเพื่อระงับข้อพิพาท นั่นก็คือคณะสงฆ์ต้องเห็นด้วยร่วมกันจึงจะระงับข้อพิพาทโดยติณวัตถการกะได้ ประเด็นข้อนี้จึงสอดคล้องกันในแง่ของการวางกฎเกณฑ์และการลงความเห็นร่วมกันในการที่จะดำเนินการรับเข้ากระบวนการระงับข้อพิพาทหรือไม่

เมื่อเปรียบเทียบความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับติณวัตถการกะ ผู้วิจัยขอเสนอในรูปแบบของตารางเปรียบเทียบดังนี้

ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	ความหมายของติณวัตถการกะ
๑. วิธีการระงับข้อพิพาทโดยให้คนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย	๑. การประนีประนอมเพื่อระงับข้อพิพาทของหมู่สงฆ์
๒. บุคคลที่เป็นคู่พิพาทอาจมีสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายก็ได้	๒. เป็นการพิพาทของกลุ่มคณะสงฆ์
๔. เป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก	๓. เป็นการระงับข้อพิพาทที่จำเป็นต้องจัดการ
๕. หากกระบวนการไม่สำเร็จจะใช้วิธีการอื่น เช่น วิธีการทางศาล	๔. หากไม่สำเร็จจะเกิดความยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีที่สิ้นสุด จะรับด้วยวิธีอื่นไม่ได้ จำเป็นต้องใช้วิธีนี้
๖. หากกระบวนการสำเร็จจะเกิดความสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข	๕. หากกระบวนการสำเร็จจะเกิดความสมานฉันท์ อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

ตาราง ๔.๑ เปรียบเทียบความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับติณวัตถการกะ

จะเห็นได้ว่าความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและติณวัตถการกะจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือมุ่งหวังความสมานฉันท์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข แต่กระบวนการอาจจะแตกต่างกันทั้งนี้เป็นเพียงการเปรียบเทียบในแง่ของความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับติณวัตถการกะวินัยเท่านั้น ส่วนการเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา จะขอก้าวในหัวข้อต่อไปของบทนี้

๔.๒ แนวคิดทฤษฎีเชิงเปรียบเทียบระหว่างกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความกับพุทธสันติวิธี

๔.๒.๑ แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งในเชิงเปรียบเทียบ

ประเด็นแนวคิดแรกที่ผู้วิจัยจะขอเปรียบเทียบคือ แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง ความขัดแย้งตามหลักการโดยทั่วไปอธิบายได้ด้วยการสังเกตเห็นจากภายนอกซึ่งนักคิดหลายท่านได้อธิบายไว้อย่าง เช่น

เจมส์ โค (James Kho) และคณะเห็นว่า^๓ “ความขัดแย้งหมายถึงการต่อสู้กันหรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง รสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลายๆกลุ่มของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลายๆกลุ่มของบุคคล” จากแนวคิดนี้จะเห็นถึงการอธิบายความหมายจากสิ่งปรากฏ แต่ถ้าเป็นการอธิบายในหลักการทางพระพุทธศาสนาจะมีการวิเคราะห์ความขัดแย้งลึกลงไปถึงระดับนามธรรม ตัวอย่างเช่น พระไพศาล วิสาโล^๔ ท่านให้ความสำคัญกับ อกุศลมูล ที่อยู่ภายใน ท่านมองว่า อกุศลมูลคือตัวการที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง อกุศลมูล^๕ หมายถึง รากเหง้าของอกุศล, ต้นเหตุของความชั่ว มี ๓ อย่างคือ โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งขยายความได้ว่า ตัวการที่ทำให้เกิดความขัดแย้งคือต้นเหตุของความชั่ว ๓ อย่าง คือ

๑. **โลภะ** หมายถึงความโลภ อยากได้ อยากมีมากกว่าคนอื่น จึงเกิดการแก่งแย่งขัดแย้งกัน

๒. **โทสะ** คือความโกรธ เมื่อไม่ได้ดังใจหวังก็จะเกิดความโกรธเคือง ขุ่นแค้น ไม่พอใจต่อกัน

๓. **โมหะ** คือความหลง หลงผิดเป็นลูก คิดว่าสิ่งที่ตนทำนั้นถูกต้อง โดยไม่ใช้สติปัญญาเข้ามาใคร่ครวญ

ทั้งสามอย่างนี้ในทางหลักพุทธศาสนามองว่าเป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง ซึ่งจะเป็นการมองลึกและละเอียดอ่อนกว่าแนวคิดของนักวิชาการตะวันตกหรือแนวคิดของนักวิชาการสากลทั่วไป ซึ่งหลักแนวคิดของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพนายความก็เป็นการนำหลักแนวคิดสากลมาใช้ ดังที่สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย^๖ อดีตผู้อำนวยการสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพนายความได้ให้ความเห็น

^๓ เจมส์ โค และคณะ (ผู้แต่ง), วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (ผู้แปล), **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**, (นนทบุรี:สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^๔ พระไพศาล วิสาโล, “การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ”, ใน**หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**, รวบรวมจัดพิมพ์โดย สำนักกระจัดข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอกทีพี พรินติ้ง จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๘๐-๘๗.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์** (ชำระเพิ่มเติมช่วงที่ ๑ / เสริม), พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนชัยการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๔๗๒.

^๖ สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย, “หลักการและแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”, ใน**เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักกระจัดข้อพิพาททางเลือกสภาพนายความ, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

ว่า “ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติ มนุษย์รู้จักและสัมผัสได้กับความขัดแย้งตั้งแต่มนุษย์เริ่มรวมกลุ่มเป็นสังคม ความขัดแย้งจึงเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่คู่สังคมมนุษย์มาโดยตลอด” ซึ่งสอดคล้องกับ วันชัย วัฒนศัพท์^๙ ที่กล่าวไว้ว่า “ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นทุกเมื่อเชื่อวัน ในตัวเราเองคนเดียว ในครอบครัว ในชุมชน ในองค์กร ในประเทศเรา หรือระหว่างประเทศ ไม่ใช่เรื่องเลวร้าย หากความขัดแย้งนั้นสามารถคลี่คลายตัวเองและเปลี่ยนไปในทางสร้างสรรค์ นำไปสู่ข้อยุติได้ หรือหาทางออกได้”

จะเห็นได้ว่าทั้งสองแนวคิดนี้ มองความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา สอดคล้องกับพระไพศาล วิสาโล มองว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องของทุกข์ซึ่งเป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติ แต่ก็ได้หมายความว่าเราทำอะไรกับมันไม่ได้ ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยคิดว่าหลักทางพระพุทธศาสนามุ่งให้มีการเจริญสติ เจริญสมาธิ เพื่อลดอกุศลมูลในจิตใจเรา ดังนั้นในทางพุทธเมื่อเจอความขัดแย้งไม่ว่าในตัวเองหรือกับผู้อื่น ผู้ที่มีสติย่อมรู้ทันและขจัดอกุศลมูลไปได้ไม่เร็วก็ช้า ขึ้นอยู่กับกำลังสติของผู้นั้น ถึงแม้ว่าตัวเองไม่มีความขัดแย้งภายในตัวเองหรือไม่มีขัดแย้งกับผู้อื่น เมื่อผู้ที่มีกำลังสติเห็นความขัดแย้งแม้จะมองเป็นเรื่องของทุกข์ เป็นธรรมชาติ แต่ก็ไม่นิ่งดูตายหรือวางเฉยปล่อยให้เขากระทบกันไปเอง หากควรไปจัดการแก้ไขให้กลับคืนดี การช่วยเหลือส่งเสริมให้ผู้คนคืนดีกัน เป็นการกระทำที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญ ดังมีพุทธพจน์ที่ว่า “เมื่อคนเหล่าอื่นขัดแย้งกันอยู่ ผู้ใดพยายามประสานให้พวกเขาคืนดีกัน ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้มีใจความรับผิดชอบ เป็นผู้จัดระเบียบยอดเยี่ยม”^{๑๐} และ “ท่านทั้งหลายจงเห็นความวิวาทโดยความเป็นภัย และความไม่วิวาทโดยความปลอดภัย จงมีความพร้อมเพรียงกัน มีความประนีประนอม นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า”^{๑๑}

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส^{๑๒} ได้วิเคราะห์ความขัดแย้งในชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ในพระพุทธศาสนาว่า “ความขัดแย้งเป็นสิ่งจำเป็น (Necessity) ในระดับโลกียะวิสัย พระพุทธศาสนายอมรับว่า “ความขัดแย้งเป็นได้ทั้งความทุกข์และความสุขของบุคคล องค์กร ครอบครัวและสังคม” โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมองว่าความขัดแย้งเป็น “ธรรมชาติ” หรือ “ธรรมดาของสังคมทั่วไป จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นของสังคม เพราะสรรพสิ่งในสังคมนั้นแปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา (อนิจจัง) ผลของการแปรเปลี่ยนดังกล่าว จึงทำให้เกิดบรรยากาศของ “ทุกข์” หรือ “ความขัดแย้ง” ซึ่งเป็นสภาวะหรือบรรยากาศที่ดำรงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้

ดังนั้นแนวคิดของความขัดแย้งของทั้งนักวิชาการทั่วไปในทางโลกและนักวิชาการทางธรรมหรือนักวิชาการเชิงพุทธสันติวิธีต่างมองความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดาเช่นเดียวกัน ผู้วิจัยมองความขัดแย้งในเชิงพุทธว่า ความขัดแย้งเป็นทุกข์อย่างหนึ่งที่ต้องมีการจัดการ โดยมองถึงสาเหตุของทุกข์หรือที่เรียกว่า สมุทัย นั่นคือต้องมองให้ถึงสาเหตุของความขัดแย้ง และจัดการกับสาเหตุนั้น ซึ่งเป็นไปตามหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งอริยสัจ ๔ นี้ คือความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้

^๙ วันชัย วัฒนศัพท์, **ความขัดแย้ง: หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา**, (ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ออฟเซ็ท, ๒๕๓๗), หน้า ๙.

^{๑๐} พุ.ชา. ๒๗/๕๔๙.

^{๑๑} พุ.อป. ๓๒/๑.

^{๑๒} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, **พุทธสันติวิธีในการบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ๒๑ เซนจูรี่จำกัด, ๒๕๕๔) หน้า ๘๖.

ให้คนเป็นพระอริยะ^{๑๑} ซึ่งเป็นความหมายที่ลึกซึ้งในทางพระพุทธศาสนา การที่จะทำให้คนเป็นพระอริยะได้นั้นอยู่ที่การค้นหาทุกข์โดยตัวของคนๆนั้นเอง แก่ทุกข์โดยตัวเอง อันนี้เป็นความหมายทางโลกุตระ ที่มุ่งถึงการหลุดพ้นเฉพาะบุคคล แต่ถ้าหากมองทางโลกหรือโลกียะแล้วนั้น คงต้องนำความหมายของ อริยสังขันธ์เป็นความจริงอันประเสริฐที่แยกย่อยออกเป็น ๔ อย่างคือ^{๑๒}

๑. **ทุกข์** คือความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ

๒. **สมุทัย** คือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์

๓. **นิโรธ** คือการดับทุกข์

๔. **มรรค** คือหนทางแนววิธีสำหรับดับทุกข์

สำหรับในทางโลก หากมองถึงความขัดแย้งในบริบทนี้ขอยกตัวอย่างความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่สภานายความรับเข้าดำเนินการให้ความช่วยเหลือนั้น เป็นคดีความหรือข้อพิพาทที่เข้าหลักเกณฑ์ตามระเบียบของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ กล่าวคือ

๑. เป็นข้อพิพาทที่ผู้ร้องขอเป็นผู้ยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม

๒. เป็นข้อพิพาทที่คณะกรรมการเห็นสมควรรับดำเนินการ

หากนำหลักเกณฑ์ตามระเบียบของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ ว่าด้วยระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ พ.ศ. ๒๕๔๗ มาเทียบเคียงกับหลัก อริยสัง ๔ ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ผู้ยากไร้เมื่อมีคดีความจะเป็นทุกข์มากอันเนื่องจากการขาดไร้ซึ่งหนทางที่จะต่อสู้คดีแบบเสมอภาคได้ สภานายความได้เล็งเห็นทุกข์ของผู้ซึ่งยากไร้และไม่ได้รับความเป็นธรรม จึงได้มีโครงการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายเกิดขึ้น อันเป็นการดับทุกข์ให้กับประชาชน ตรงกับความหมายของคำว่า นิโรธ นั่นเอง ส่วนสาเหตุแห่งทุกข์หรือ สมุทัย สภานายความมีทนายความคอยให้คำปรึกษาทุกวันทำการ เพื่อหาสาเหตุแห่งข้อพิพาท และกำหนดหาแนวทางหรือวิธีแห่งการดับทุกข์ หรือที่เรียกว่า มรรค โดยหนทางที่ดีที่สุดที่สามารถดับทุกข์ให้กับคู่กรณีได้ทั้งสองฝ่าย คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นับว่าศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความดำเนินตามครรลองของพระพุทธศาสนาได้อย่างลงตัวอย่าง

๔.๒.๒ แนวคิดทฤษฎีความการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเชิงเปรียบเทียบ

ความแตกต่างอย่างหนึ่งสำหรับแนวคิดทฤษฎีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความหรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปที่เน้นกระบวนการกันมากกว่าความรู้สึกทางจิตใจ ในทางพุทธนั้นกระบวนการระงับความขัดแย้งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลอันได้แก่การมีวินัยของสงฆ์ มีข้อกำหนดโดยละเอียดเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งในหมู่สงฆ์ (อธิกรณสมณะ) โดยใช้วิธีการต่างๆเช่น การตัดสินโดยเสียงข้างมาก (เยภยยสภา) การคืนดีทั้ง

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (ชำระเพิ่มเติมช่วงที่ ๑ /เสริม), (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนัทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕๑๗

^{๑๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรโข), **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเตี้ย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๓๐.

สองฝ่ายโดยให้เลิกแล้วต่อกัน(ดิณัตถารวินัย) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่ได้มีใช้ทั่วไป ปัจจุบันมีการปฏิบัติในหมู่สงฆ์น้อยมาก จนมิได้มีการพัฒนากระบวนการระงับข้อพิพาทเหล่านี้ ตรงกันข้ามกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสากลที่มีการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่อยมา ทำให้มีทางเลือกหลากหลาย อันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายพอใจ กระบวนการหรือวิธีการที่จะสอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธมาก ยกตัวอย่างเช่น หลักการแยกระหว่าง “จุดยืน” หรือ “Position” กับ “จุดสนใจ” หรือ “Interest” เป็นสิ่งที่นำมาประยุกต์ใช้อย่างมากเพราะ “จุดยืน” เปรียบเสมือนเรื่องของความต้องการทางโลกทั่วไป กระบวนการจึงมุ่งเอาชนะกันด้วยจุดยืนและมักจะจบลงด้วยการต่อรองกันคนละครั้งทาง ส่วน “จุดสนใจ” เป็นกระบวนการร่วมกันค้นหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย เปรียบเสมือนเรื่องของความต้องการทางด้านจิตใจที่ต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งในเรื่องนี้ ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ได้เปรียบเทียบการเจรจาโดยยึดจุดยืนและการเจรจาโดยยึดจุดสนใจดังตารางต่อไปนี้^{๑๓}

การเจรจาโดยยึดจุดยืน	การเจรจาโดยยึดจุดสนใจ
- ให้ได้ส่วนแบ่งที่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด	- ได้ความพึงพอใจอย่างมากจากทุกฝ่าย
- เป็นผลลัพธ์แบบแพ้-ชนะ	- พยายามที่จะทำให้บรรลุต่อความต้องการของทุกฝ่าย
- เกิดความสัมพันธ์แบบปฏิปักษ์	- ช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- ผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายถูกมองว่าเป็นความขัดแย้งต่ออีกฝ่ายหนึ่ง	- มองหาจุดที่เห็น หรือมีประโยชน์ร่วมกัน
- พยายามเปิดเผยความลับของฝ่ายตรงข้ามให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามที่จะปกปิดของตนและทำให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจผิด	- แบ่งปันข้อมูลและช่วยกันสร้างทางเลือกเพื่อให้ตอบสนองจุดสนใจหรือผลประโยชน์ด้วยกันทุกฝ่าย
- ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเริ่มตันที่ การตั้งความต้องการไว้สูง และเปลี่ยนจุดยืนอย่างลั้งเล	- มุ่งที่จุดสนใจร่วม ไม่ใช่จุดยืน
- ใช้การคุกคาม ถกเถียงให้ได้ผลลัพธ์ที่ดี	- ใช้เหตุผล และประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหา

ตาราง ๔.๒ ความแตกต่างระหว่างการเจรจายึดจุดยืนและการเจรจาโดยยึดจุดสนใจเป็นหลัก

^{๑๓}วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา, (ขอนแก่น: ศิริภณท์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๑๙๖.

จากตาราง ๔.๒ จะเห็นได้ว่าการเจรจาโดยยึดจุดยืนนั้นเป็นแนวทางของการเอาชนะคะคานกันโดยเอาผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง ซึ่งทนายความส่วนใหญ่เคยชินกับวิธีการแบบนี้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะช่วยให้ลูกความได้รับสูงสุดเท่าที่จะทำได้ หรือแม้แต่การพยายามเปิดเผยความลับของฝ่ายตรงข้ามซึ่งต้องใช้ทักษะในการสืบค้นข้อมูล ทักษะแบบนี้ล้วนแต่เป็นทักษะของทนายความ รวมทั้งการถกเถียงให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดกับฝ่ายของตนก็ถือเป็นการต่อสู้ในแนวทางของทนายความ แต่เมื่อทนายความต้องเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ่งที่ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยต้องคำนึงก็คือ การเจรจาโดยยึดจุดสนใจ ทั้งนี้เพราะไม่มีลูกความสำหรับการไกล่เกลี่ย มีแต่คู่กรณีที่ต้องได้รับความช่วยเหลือให้เกิดลักษณะของ WIN-WIN ไม่ต้องการให้ใครแพ้ คือต้องชนะทั้งคู่ เปรียบเสมือนคู่กรณีทั้งฝ่ายเป็นลูกความของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยทั้งสิ้น ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องวางตัวเป็นกลางและต้องเจรจาแบบยึดจุดสนใจเป็นหลัก การเจรจาแบบยึดจุดสนใจถือเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับหลักการระงับความขัดแย้งแบบพุทธ หรือเป็นพุทธสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ อุทัย ไสยสาลี^{๑๔} ที่กล่าวว่า “ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยควรที่จะนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการดำเนินการให้มีความเหมาะสมโดยไม่ควรใช้หลักกฎหมายอย่างเคร่งครัด”

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าการเจรจาโดยยึดจุดสนใจมีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ผลของการไกล่เกลี่ยมีความยั่งยืน ความขัดแย้งหมดไปจากใจของคู่กรณี ไม่มีปัญหาข้อพิพาทปะทุขึ้นมาซ้ำอีก หากทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยึดข้อกฎหมายมากเกินไปก็จะเป็นการใช้จุดยืนมากเกินไปเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่จำเป็นต้องใช้ข้อกฎหมายอย่างเคร่งครัดแต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเข้าใจในข้อกฎหมายในเรื่องที่จะทำการไกล่เกลี่ย เช่นความคิดเห็นของ ไชยวุฒิ รุจจนเวท^{๑๕} “ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายแต่ต้องเข้าใจข้อกฎหมายในเรื่องที่เกิดขึ้น” ซึ่งแสดงว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรมีการยืดหยุ่น ไม่ควรยึดถือจุดยืนมากนัก สิ่งที่ต้องคำนึงคือความพอใจของทุกฝ่าย

๔.๓ เปรียบเทียบหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี

๔.๓.๑ เปรียบเทียบตามหลักการทั่วไป

หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความอาศัยหลักการตามที่กำหนดไว้ใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นไปตามหลักการสากลโดยทั่วไปและพอจะเปรียบเทียบกับหลักการเชิงพุทธสันติวิธีดังนี้

^{๑๔} สัมภาษณ์ อุทัย ไสยสาลี, หัวหน้าสำนักงานสภาทนายความ, ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ไชยวุฒิ รุจจนเวท, กรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม หลักการสากลทั่วไป	หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เชิงพุทธสันติวิธี	วิเคราะห์ เปรียบเทียบ
๑. หลักความร่วมมือ ให้คู่ขัดแย้งหาทางออกร่วมกันโดยการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและตัดสินใจหาทางออกด้วยตัวคู่ขัดแย้งเอง ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีหน้าที่และอำนาจในการตัดสินใจ	๑. หลักกัลยาณมิตร ให้คู่ขัดแย้งรู้จักรับฟังและสื่อสารอย่างมีสติร่วมกันจนสามารถวิเคราะห์เรื่องราวและเข้าถึงวิธีการหาหนทางในการเจรจาไกล่เกลี่ยร่วมได้ฉันทมิตร	สอดคล้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความ
๒. หลักการเรียนรู้ร่วมกัน กระบวนการเจรจาจะใช้วิธีหรือกระบวนการใช้การเรียนรู้ร่วมกัน (Learning Process) โดยไม่ใช้จุดยืน (Position) แต่จะใช้การเจรจาโดยใช้จุดสนใจ (Interest) หรือความต้องการหรือผลประโยชน์ร่วมกันเป็นพื้นฐานในการเจรจา (Interest-Based Negotiation)	๒. หลักโยนิโสมนสิการ คือการเป็นผู้ฉลาดในการคิด คิดอย่างเป็นระบบพิจารณาไตร่ตรองสาวไปถึงสาเหตุหรือต้นตอของข้อพิพาทที่กำลังทำการเจรจาไกล่เกลี่ยกัน การคิดพิจารณาไตร่ตรองนี้เป็นหนทางนำไปสู่สัมมาทฤษฎี	โดยส่วนใหญ่สหภาพนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะแนะนำข้อกฎหมายเพื่อประกอบการตัดสินใจของคู่กรณี
๓. หลักยึดกฎกติกา กระบวนการเจรจาต้องมีกติกาในการเจรจา (Ground Rule) เพื่อให้คนกลางที่มีหน้าที่กำกับกระบวนการได้ตามนั้น เช่น กำหนดว่าให้ผลัดกันพูดทีละคน หรืออะไรคือโจทย์ที่แท้จริงมีประเด็นปัญหาอะไรบ้าง กำหนดหัวข้อให้ชัดเจนร่วมกัน ที่จะต้องพูดคุยหาข้อยุติ	๓. หลักอภัยทาน เป็นขั้นตอนการจัดการกับปัญหาข้อพิพาท โดยผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางต้องค้นหาจุดสนใจร่วมของคู่พิพาทเพื่อสามารถเสนอทางเลือกให้คู่พิพาทประนีประนอมตกลงกันจนนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งในทางพุทธมุ่งเน้นแนวทางอภัยทานเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข	ถึงแม้จะยึดถือกฎกติกาอย่างเคร่งครัดแต่สหภาพนายความผู้ไกล่เกลี่ยจะพยายามโน้มน้าวให้มีการให้อภัยต่อกัน

ตาราง ๔.๓ เปรียบเทียบหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการสากลทั่วไปกับหลักพุทธสันติวิธี

จากตาราง ๔.๓ จะเห็นได้ว่าหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความซึ่งเป็นไปตามหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปและสอดคล้องกับหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี จะมีแตกต่างกันเล็กน้อยในประเด็นกฎกติกาที่หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปและโดยเฉพาะของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความจะยึดถือกฎกติกาโดยเคร่งครัดจากการเข้าไปสังเกตการณ์ของผู้วิจัยเองในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความพบว่า สหภาพนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะคำนึงถึงกฎกติกาอยู่ตลอดเวลา ค่อนข้างเข้มงวดกับระเบียบข้อบังคับในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย แต่มีการโน้มน้าวให้คู่กรณีได้ให้อภัยต่อกัน ซึ่งไม่ขัดกับหลักการเชิงพุทธสันติวิธีอย่างสิ้นเชิง จะมีความยืดหยุ่นด้วยยึดหลัก

อภัยทาน มีการสร้างบรรยากาศการให้อภัยต่อกัน ผ่อนคลายความรู้สึกที่ยึดติดกับกฎระเบียบและข้อกฎหมายในบางโอกาส สำหรับหลักการเรียนรู้ร่วมกันและหลักโยนิโสมนสิการนั้นยังไม่ชัดเจนนัก เพราะทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนใหญ่จะแนะนำด้านข้อกฎหมายประกอบการไกล่เกลี่ยไปด้วย เมื่อแนะนำแล้วก็จะให้คู่กรณีเป็นผู้ตัดสินใจเองซึ่งการตัดสินใจนั้นไม่ควรคำนึงถึงข้อกฎหมายเป็นหลัก การเรียนรู้ร่วมกันในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพความจึงกำหนดได้เฉพาะบางกรณีที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย

๔.๓.๒ เปรียบเทียบหลักการปฏิบัติกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนานำมาเปรียบเทียบกับหลักปฏิบัติของทนายความผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรวมจำนวน ๙ ท่าน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรตั้งอยู่บนความจริงใจต่อกัน ความจริงใจต่อกันจะทำให้สามารถร่วมกันแก้ปัญหาได้ ลำดับต่อมาคือการใช้วาจาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนใหญ่ตระหนักถึงการใช้วาจา ต้องใช้วาจาที่สุภาพ เป็นกันเอง และจริงใจ ซึ่งตรงกับหลักสัมมาวาจาในทางพุทธสันติวิธี กล่าวคือ พูดคำจริง ไม่พูดส่อเสียด พูดคำสุภาพ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ยกตัวอย่างการให้สัมภาษณ์ของ **ผาณิต นุรักษ์** กล่าวว่า “ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรใช้วาจาสุภาพ แสดงความเห็นใจคู่กรณีทั้งสองฝ่ายด้วยใจจริง”^{๑๖} หลักการที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ คือหลักการลดอคติในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยทั้งผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและคู่กรณีต้องพยายามลดอคติลงให้ได้ จากการสัมภาษณ์ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเรื่องนี้ พบว่าในเรื่องการลดอคติมีความคิดเห็นหลากหลาย แสดงให้เห็นว่าในทางปฏิบัติเป็นเรื่องยากที่จะมีวิธีตายตัวสำหรับการลดอคติในตัวบุคคลได้ ขึ้นอยู่กับบุคคล สถานการณ์ และเวลาในขณะนั้น จากที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เปรียบเทียบสรุปเป็นข้อๆได้ดังนี้

๑. **หลักเมตตา** จากการสัมภาษณ์พบว่าทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกับหลักธรรมข้อเมตตา ดังเช่น **ศักดิ์ณรงค์ พวงศิริ** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องทำด้วยความเมตตาซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ร้องกับคู่กรณี ต้องไม่มีการเอาัดเอาเปรียบกัน ยึดหลักความสมดุลซึ่งกันและกัน ภายใต้ข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย”^{๑๗} ที่น่าสนใจอีกท่านหนึ่งคือ **ไชยวุฒิ รุจจนเวท** ได้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเมตตาว่า “ถ้าความเมตตาเกิดจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยมาก เพราะจะสามารถทำให้ข้อพิพาทยุติได้ด้วยดี การโน้มน้าวและ

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผาณิต นุรักษ์, ผู้ช่วยผู้กำกับดูแลคดีช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสภานายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙

^{๑๗} สัมภาษณ์ ศักดิ์ณรงค์ พวงศิริ, อนุกรรมการสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค สภานายความ, ๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

แนวทางที่จะทำให้เกิดความเมตตาจากคู่กรณีแต่ละฝ่ายนี้ควรใช้หลักในทางธรรมะ ใจเขาใจเรา”^{๑๘}

๒. **หลักอคติ** ในข้อนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ว่า “ท่านมีหลักการหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรที่จะลดอคติในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่ละท่านมีแนวทางในการลดอคติต่างกัน แต่ความคิดเห็นล้วนสอดคล้องกับหลักการลดอคติในตัวผู้ร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อาทิเช่น คำให้สัมภาษณ์ของ **ศรีจรัส ศีयरงาม** “มนุษย์เกิดมามีความแตกต่างกัน ด้านสังคม ด้านการศึกษา สถานภาพ แต่สิ่งที่ไม่แตกต่างกันคือ มนุษย์มีกิเลสจะบริหารกิเลสของคู่กรณีโดยไม่กระทบกับเรื่องที่พิพาทอย่างไร”^{๑๙} ผู้วิจัยตีความคำสัมภาษณ์นี้ จากคำกล่าวเรื่องการบริหารกิเลสคือการลดอคติมูลในใจของคู่พิพาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ตระหนักในเรื่องการลดอคติมูลของคู่พิพาทในระหว่างการเจรจาไกล่เกลี่ย
๓. **หลักอภัยทาน** จากคำถามของการสัมภาษณ์ที่ว่า “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจต่อกัน มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และท่านมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไร” คำตอบที่ได้รับส่วนใหญ่เห็นว่าความจริงใจต่อกันเป็นเรื่องสำคัญมากในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับท่านอื่นก็มีความเห็นที่สอดคล้องกัน และตระหนักถึงแนวทางในการสร้างความจริงใจให้เกิดขึ้น เพื่อพร้อมที่จะให้อภัยต่อกัน อาทิเช่น **ผาณิต นุรักษ์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “พยายามชี้แนะให้คู่กรณีเห็นว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องยึดหลักความเป็นกลาง คิดถึงใจเขาใจเรา หากมีการให้อภัย จะทำให้ความโกรธ ความแค้น ความกดดันต่างๆ ลดลง”^{๒๐} ผู้วิจัยสรุปว่า การให้อภัยต้องเริ่มจากความจริงใจที่มีต่อกัน
๔. **หลักสัมมาวาจา** จากคำถามในหัวข้อสัมภาษณ์ที่ว่า “ในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ท่านมีแนวทางในการใช้วาจาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างไร” คำตอบที่ได้รับส่วนใหญ่สอดคล้องกับหลักสัมมาวาจา ยกตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ของ **วิรศักดิ์ ทิวิรัช** “ใช้วาจาด้วยความสุภาพ ให้เกียรติและให้ความเห็นใจทุกคนโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าจะเป็นสถานะหรืออาชีพอะไร คำนี้ถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ให้การรับรองไว้”^{๒๑} ในส่วนของ **ไชยวุฒิ รุจนเวท** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การใช้วาจาต้องไม่ทำให้เกิดความเสียใจที่อาจกระทบกระเทือนต่อคู่กรณี และไม่ให้อึดใจว่าโน้มเอียงไปฝ่ายใดฝ่าย

^{๑๘} สัมภาษณ์ ไชยวุฒิ รุจนเวท, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ , ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๑๙} สัมภาษณ์ ศรีจรัส ศีयरงาม , เลขานุการและกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ผาณิต นุรักษ์, ผู้ช่วยผู้กำกับดูแลคดีช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสภานายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๑} สัมภาษณ์ วิรศักดิ์ ทิวิรัช, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ , ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

หนึ่ง วาจาต้องสุภาพ อ่อนโยนและมีความจริงใจที่จะเสนอข้อโต้เถียงให้กับทั้งสองฝ่าย”^{๒๒}

จากผลของการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสอดคล้องของกระบวนการโต้เถียงข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธีได้อย่างดี ในด้านการใช้หลักเมตตา หลักการลดอคติ หลักอภัยทาน และหลักสัมมาวาจา

๔.๔ เปรียบเทียบคุณสมบัติผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี

คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ มีกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งมีกำหนดคุณสมบัติทนายความผู้ไกล่เกลี่ยไว้ ๖ ข้อ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหลักพุทธสันติวิธีดังนี้

๑. เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี ในข้อนี้วิเคราะห์ได้ว่าทนายความผู้ที่จะทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรมีวุฒิภาวะพอสมควร ทั้งคุณวุฒิและวัยวุฒิ เป็นการกำหนดในเบื้องต้นสำหรับผู้มีปัญญา ผู้มีอาวุโสย่อมได้รับการยอมรับมากกว่าผู้ที่อ่อนเยาว์ ซึ่งอยู่ในหลักกัลยาณมิตรธรรมข้อที่ ๒ คือ “ครู” เป็นคนน่าเคารพ

๒. ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติผิดมรรยาททนายความ ข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙ บัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมความประพฤติของทนายความในการประกอบวิชาชีพทนายความ ซึ่งตรงกับหลักธรรม สัมมาอาชีวะ ในมรรคมงคล ๘ เป็นการเลี้ยงชีพชอบ เว้นจากการเลี้ยงชีพโดยทางที่ผิด เช่น โกงเขา หลอกลวงเขา สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ เป็นต้น ผู้ที่ต้องโทษฐานผิดมรรยาททนายความถือว่าผู้นั้นไม่เป็นผู้ประกอบสัมมาอาชีวะ

๓. ไม่อยู่ในระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความ ข้อนี้เป็นการกำหนดให้ละเอียดลึกลงไปอีกจากข้อที่ ๒ ได้กำหนดเอาไว้แล้ว นั่นคือแม้เพียงเป็นผู้ที่ถูกกล่าวหาอยู่ระหว่างการสอบสวนว่าประพฤติผิดมรรยาททนายความ ก็ถือว่าเป็นผู้ที่ไม่น่าไว้วางใจ ทั้งนี้เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องการบุคคลผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของคู่กรณี

๔. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ข้อนี้มีความชัดเจนในหลักการทางศาสนาซึ่งในกรณีของศาสนาพุทธก็ถือว่าข้อกำหนดนี้เป็นไปตามพุทธสันติวิธีโดยไม่ต้องอธิบายเพิ่มเติม

^{๒๒} สัมภาษณ์ ไชยวุฒิ รุจจนเวท, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาพทนายความ , ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

๕. **ไม่เป็นผู้กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต** ข้อนี้อธิบายได้เช่นเดียวกับข้อ ๓ ความไว้วางใจให้เป็นผู้ดำเนินการใกล้เคียงข้อพิพาท เป็นเรื่องสำคัญ หากเป็นบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริตก็จะไม่ได้รับความเชื่อถือให้กระทำการใด คำว่า “ซื่อสัตย์” คือกระทำตรงไปตรงมา ไม่คดโกง คำว่า “สุจริต” คือผู้มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ประพฤติถูกต้องตามคลองธรรม ประกอบด้วย กายสุจริต วาจาสุจริต และ มโนสุจริต

๖. **ผ่านการอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด** ในข้อนี้เป็นไปตามหลักของการฝึกศึกษาพัฒนาตนเอง พัฒนาด้านศีลธรรม พัฒนาสมรรถนะทางจิต พัฒนาปัญญา ศึกษารอบรู้ในเรื่องที่ตนต้องเข้าไปทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท ตรงกับหลักกัลยาณมิตรธรรมข้อ “ภาวนีโย” คือเป็นคนน่าเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง

นอกจากนั้น “ระเบียบศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ยังได้กำหนดจรรยาบรรณของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งผู้วิจัยสามารถเปรียบเทียบกับหลักพุทธสันติวิธีได้ดังนี้

๑. **ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง** วิเคราะห์ในเชิงพุทธคือ ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ทำหน้าที่ ไม่เผลอเอนเอียงไปเข้าข้างฝ่ายใด

๒. **ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง** กล่าวคือ

ก. ต้องไม่มีโทสาคติ หรืออคติเนื่องจากความเกลียดชัง

ข. ต้องไม่มีภยาคติ หรืออคติเนื่องจากความกลัว

ค. ต้องไม่มีโมหาคติหรืออคติเนื่องจากความหลงหรือความไม่รู้

๓. **ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน** ในที่นี้หมายถึงการให้ความเสมอภาคกับคู่กรณีในการรับฟังข้อมูลแต่ละฝ่ายอย่างเสมอกัน เป็นการทำหน้าที่กัลยาณมิตรให้กับคู่กรณี

๔. **เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการใกล้เคียงเป็นความลับ** คือ ต้องเป็นผู้ที่รู้ว่าอะไรควรเปิดเผยและไม่เปิดเผย ต้องเป็นบุคคลที่มีสัมมาทิฐิ และเข้าใจในข้อเท็จจริง

๕. **ห้ามมิให้รับเป็นทนายความ** หรืออนุญาตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในคดีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ใกล้เคียงในคดีแล้ว ข้อนี้ตรงกับหลักสัมมาอาชีวะ กล่าวประกอบอาชีพชอบ เมื่อเป็นผู้ใกล้เคียงในคดีใดแล้ว ก็ไม่ควรรับว่าความในคดีนั้น

๖. **ให้คำแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ** ผู้วิจัยเห็นว่าตรงกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ข้อ “วัตตา” เป็นคนฉลาดในการพูด คือพูดเป็น รู้ชี้แจงให้เข้าใจ รู้จักจังหวะและเวลาที่ควรพูดและไม่ควรพูด คอยให้คำแนะนำกล่าว ตักเตือน และเป็นที่ปรึกษาที่ดี

๗. **ประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาทนายความ** ตามข้อบังคับสหภาพนายความว่าด้วยมรรยาทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๔

จะเห็นได้ว่าคุณสมบัติของทนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท สามารถเทียบเคียงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ ผู้ที่มีคุณสมบัติตามหลักการของพุทธสันติวิธี สามารถเป็นผู้ใกล้เคียงที่ดีได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทควรมีหลัก กัลยาณมิตรธรรม ประจำใจของตัวเอง ซึ่ง

ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ จากการสัมภาษณ์ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพบความสอดคล้องกันในแต่ละข้อดังนี้

๑) **ปิโย เป็นคนน่ารัก** คือเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนใจผู้ฟังให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม ในข้อนี้ **ศรีจรัส ศิยรงาม** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรเป็นกันเอง คุยให้เกิดความสนิทสนม คุยแบบง่ายๆ”^{๒๓}

๒) **ครุ เป็นคนน่ารัก** คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย ในข้อนี้ **ศักดิ์ณรงค์ พวงศิริ** ให้สัมภาษณ์ว่า “คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีความเป็นศูนย์กลาง และดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม”^{๒๔}

๓) **ภาวนีโย เป็นคนน่ารัก** คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ผู้ที่รู้จักเอ่ยนามและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ ในข้อนี้ **วีรศักดิ์ ตีวีรัช** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีจิตอาสา คำนึงถึงผลสำเร็จ”^{๒๕}

๔) **รัตนา เป็นคนฉลาดในการพูด** คือ พูดเป็น รู้ชี้แจงให้เข้าใจ รู้จักจังหวะและเวลาที่ควรพูดและไม่ควรพูด คอยให้คำแนะนำกล่าว ตักเตือน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี ในข้อนี้ **ศรีจรัส ศิยรงาม** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ แก้ไขปัญหาเก่ง มีแนวทางออกมากกว่าหนึ่งทางเลือก”^{๒๖}

๕) **วณิกขโม อดทนต่อถ้อยคำได้** คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาคำซักถามแม้จุกจิกตลอดจนคำกล่าวล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ สามารถอดทนฟังได้ด้วยจิตเปี่ยมด้วยเมตตา ไม่เบื่อง่าย และไม่เสียอารมณ์ ในข้อนี้ **ผาณิต นุรักษ์** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ต้องรับฟังข้อเท็จจริงและข้อเสนอของแต่ละฝ่ายอย่างเป็นธรรม”^{๒๗}

๖) **คัมภีร์จะ กะถัก กัดดา แกลงเรื่องล้าลึกได้** คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ ในข้อนี้ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นทนายความได้มีโอกาสเข้าสังเกตการณ์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพทนายความพบว่า ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความชำนาญในการพูด อธิบายความที่ซับซ้อนได้ดี โดยเฉพาะข้อกฎหมาย ซึ่งทักษะด้านนี้ทนายความส่วนใหญ่มีความพร้อมอย่างดี

^{๒๓} สัมภาษณ์ ศรีจรัส ศิยรงาม , เลขานุการและกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สหภาพทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๔} สัมภาษณ์ ศักดิ์ณรงค์ พวงศิริ, อนุกรรมการสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค สหภาพทนายความ, ๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

^{๒๕} สัมภาษณ์ วีรศักดิ์ ตีวีรัช, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สหภาพทนายความ , ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๖} สัมภาษณ์ ศรีจรัส ศิยรงาม , เลขานุการและกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สหภาพทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

^{๒๗} สัมภาษณ์ ผาณิต นุรักษ์, ผู้ช่วยผู้กำกับดูแลคดีช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสหภาพทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

๓) **โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำฐานะที่ไม่ควร** คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสียหรือเรื่องเหลวไหล ไม่สมควร ชักนำแต่เรื่องที่อยู่ในทำนองคลองธรรม เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การพัฒนาชีวิตในระดับที่สูงขึ้นไป ไขข้อนี้ **ไชยวุฒิ รุจจนเวท** ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ผู้ไกล่เกลี่ยต้องวางตัวเป็นกลางไม่อคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความตั้งใจที่จะให้ทุกฝ่ายยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและจบลงด้วยความพอใจของทุกฝ่าย โดยต่างยอมผ่อนผันซึ่งกันและกัน”^{๒๘}

จากการได้ศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบแนวทางของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งมีหลักการและเป้าหมายที่เหมือนกัน แต่ส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อยจะมีในส่วนของการวิธีการและขั้นตอน เพราะเนื่องจากสภาพสังคมและระบบหน่วยงานที่ต่างยุคต่างสมัยกัน โดยสรุปการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธสันติวิธีผู้วิจัยได้ค้นพบความสอดคล้องและความแตกต่างกันดังนี้

หัวข้อเปรียบเทียบ	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ	การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธสันติวิธี	วิเคราะห์ความสอดคล้องและความแตกต่าง
ความหมาย	การระงับข้อพิพาทด้วยการใช้คนกลางซึ่งเป็นทนายความผู้ผ่านการอบรมเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท	การระงับข้อวิวาทาธิกรณ์ด้วยติณวัตรการกะ	สอดคล้องในแง่ของการมีคนกลางเข้าดำเนินการไกล่เกลี่ย
แนวคิด	ใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยยึดจุดสนใจของคู่กรณี สร้างความพอใจให้กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย โดยละเอียด	ใช้วิธีการเจรจาให้มีการคืนดีกันทั้งสองฝ่าย ด้วยต่างเลิกแล้วต่อกัน ให้อภัยต่อกัน	สอดคล้องกัน
หลักการ	๑. หาทางออกร่วมกัน ๒. แนะนำข้อกฎหมาย ๓. ยึดกฎกติกาแต่ผ่อนปรนในจุดยืนของคู่พิพาท	๑. ใช้หลักกัลยาณมิตร ๒. ใช้หลักโยนิโสมนสิการ ๓. ยึดหลักอภัยทาน	๑. สอดคล้อง ๒. ต่าง ๓. สอดคล้อง
แนวปฏิบัติ	๑. มีเมตตาต่อกัน ๒. ลดอคติต่อกัน ๓. ให้อภัยซึ่งกันและกัน ๔. พุดจาสุภาพ ให้เกียรติกัน	๑. หลักเมตตา ๒. หลักอคติ ๔ ๓. หลักอภัยทาน ๔. หลักสัมมาวาจา	๑. สอดคล้อง ๒. สอดคล้อง ๓. สอดคล้อง ๔. สอดคล้อง

^{๒๘} สัมภาษณ์ ไชยวุฒิ รุจจนเวท, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ , ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

คุณสมบัติ ของคนกลาง	๑. เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี ๒. ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤตินิติมรรยาททนายความ ๓. ไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤตินิติมรรยาททนายความ ๔. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี ๕. ไม่เป็นผู้กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต ๖. ผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด	ให้ภิกษุทุกรูปฟังประชุมในที่แห่งเดียวกัน แล้วภิกษุผู้ฉลาดสามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่า “ท่านผู้เจริญ ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า พวกเราบัดหมางทะเลาะวิวาทกันอยู่ ได้ประพฤติดะเมิดสิ่งที่ไม่สมควรแก่สมณะเป็นอาจินมากมาย ทั้งที่กล่าวด้วยวาจาและพยายามกระทำด้วยกาย ถ้าพวกจักปรับอาบัติเหล่านี้กันและกัน บางทีอธิกรณ์นั้นฟังลูกลามไปเพื่อความรุนแรง ร้ายกาจเพื่อความแตกแยกกันก็ได้ ถ้าสงฆ์พร้อมกันแล้วฟังระงับอธิกรณ์นี้ด้วยติณวัตถารกะ เว้นอาบัติที่มีโทษหยาบ เว้นอาบัติเนื่องด้วยคฤหัสถ์ เพื่อประโยชน์แก่ท่านเหล่านี้ และเพื่อประโยชน์แก่ตน ถ้านิ่งไม่มีการทักท้วง ถือว่าเป็นมติภิกษุเหล่านั้นเป็นผู้ออกแล้วจากอาบัติเหล่านั้น”	สอดคล้องในหลักกฏาคุณสมบัติของผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย
---------------------------------------	--	--	---

ตาราง ๔.๔ แสดงการสรุปเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความกับพุทธสันติวิธี

๔.๕ สรุปเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความกับพุทธสันติวิธี

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล ที่สภาทนายความจัดตั้งขึ้นตามนโยบายของการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หลักและขั้นตอนการปฏิบัติในกระบวนการไกล่เกลี่ยมีลักษณะเช่นเดียวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยทั่วไป อาจมีความแตกต่างกันบ้างในลักษณะของการจำกัดเฉพาะกรณีที่คู่กรณีผู้เดือดร้อนมีความยากจนและต้องการความช่วยเหลือจากสภาทนายความ นอกจากนั้นทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อ

พิพาทจึงสามารถแนะนำในข้อกฎหมายได้ดี แต่ไม่ได้นำหลักกฎหมายมาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างเคร่งครัด เป็นแต่เพียงการแนะนำในลักษณะทำนายล่วงหน้าในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อให้คู่กรณีได้คิดหาทางออกร่วมกันอย่างมีเหตุมีผล จากการสัมภาษณ์ทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพบว่า ทนายความส่วนใหญ่ตระหนักในหลักการของพุทธสันติวิธี อาทิ ความจำเป็นที่จะต้องใช้หลักสัมมาวาจา ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรกระทำด้วยความเมตตา มีความเป็นกลาง ไม่อคติ ไม่ลำเอียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธี ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับคุณสมบัติของทนายความผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น มีกำหนดไว้ใน “ระเบียบศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ส่วนหลักปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความนั้นสอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธีในหลักของ ความเมตตา ความไม่ถือคติ การให้อภัยต่อกัน และหลักสัมมาวาจา ดังเช่นที่ **ชวน คงเพชร** ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ทนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรนำหลักธรรมมาปรับใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพราะปัญหาข้อขัดแย้งส่วนใหญ่เกิดจากความโลภ”^{๒๙}

^{๒๙} สัมภาษณ์ ชวน คงเพชร, ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ , ๑๕ มกราคม

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑. สรุปผลการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับพุทธสันติวิธี” ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษาศึกษาแนวทางการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความว่าเป็นอย่างไร และศึกษาแนวทางการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นอย่างไร เพื่อนำมาเปรียบเทียบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี ทั้งนี้เพื่อจะวิเคราะห์และนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการกระบวนการไถ่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวางวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ๓ ประเด็น คือ

๑. เพื่อศึกษาแนวทางการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ
๒. เพื่อศึกษาแนวทางการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักการทางพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อเปรียบเทียบการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความกับหลักพุทธสันติวิธี

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ แนวทางการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ

จากการศึกษาวิจัยพบว่าการไถ่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี่ยข้อพิพาทสภาพทนายความ สิ่งที่น่าสนใจคือ **จรรยาบรรณของทนายความผู้ไถ่เกลี่ยข้อพิพาท** ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อดังต่อไปนี้ คือ

๑. ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง
๒. ไม่มีอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
๓. ให้ความเป็นธรรมต่อคู่พิพาทเสมอกัน
๔. เก็บรักษาข้อเท็จจริงที่ได้จากการไถ่เกลี่ยเป็นความลับ
๕. ห้ามมิให้รับเป็นทนายความ หรืออนุญาตตุลาการให้แก่คู่พิพาทในคดีที่ตนเองรับหน้าที่เป็นผู้ไถ่เกลี่ยในคดีแล้ว
๖. ให้คำแนะนำชี้แจงข้อดีข้อเสียให้คู่พิพาทรับทราบ
๗. ประพฤติอยู่ในกรอบจริยธรรมและมรรยาททนายความตามข้อบังคับสภาพทนายความว่าด้วยมรรยาททนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙

ในส่วนของคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท มีปรากฏดังนี้

๑. เป็นทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๕ ปี และมีอายุไม่ต่ำกว่า ๓๕ ปี
๒. ไม่เคยต้องโทษฐานประพฤติดมรรยาททนายความ
๓. ไม่อยู่ระหว่างการถูกสอบสวนในข้อหาว่าประพฤติดมรรยาททนายความ
๔. ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี
๕. ไม่เป็นผู้กระทำการใด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าไม่น่าไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริต
๖. ผ่านการฝึกอบรมตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานกำหนด

ประเด็นที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีเพื่อการใกล้เคียงข้อพิพาทของนักวิชาการทั่วไปและในทางพระพุทธศาสนา

หลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทได้ดีถือเป็นหลักพุทธสันติวิธี มีดังนี้

- ๑) มีเมตตาต่อกัน
- ๒) ลดอคติที่มีต่อกัน
- ๓) ให้อภัยซึ่งกันและกัน
- ๔) มีสัมมาวาจา

หลักธรรมที่ใช้ประกอบสำหรับคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทคือหลัก กัลยาณมิตรธรรม ประจำใจของตัวเอง ซึ่งประกอบด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ จากการสัมภาษณ์ทนายความผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทพบความสอดคล้องกันในแต่ละข้อดังนี้

- ๑) ปิโย เป็นคนน่ารัก คือเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเอง ชวนใจ ผู้ฟังให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม
- ๒) ครุ เป็นคนน่าเคารพ คือ มีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
- ๓) ภาวนีโย เป็นคนน่าเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่อง ควรเอาอย่าง ทำให้ผู้ที่รู้จักเอ่ยนามและรำลึกถึงด้วยความซาบซึ้ง มั่นใจ และภาคภูมิใจ
- ๔) วัตตา เป็นคนฉลาดในการพูด คือพูดเป็น รู้ชี้แจงให้เข้าใจ รู้จักจังหวะและเวลาที่ควรพูดและไม่ควรพูด คอยให้คำแนะนำกล่าว ตักเตือน และเป็นທີ່ปรึกษาที่ดี
- ๕) วจนิกขโม อดทนต่อถ้อยคำได้ คือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาคำซักถามแม้ จุกจิกตลอดจนคำกล่าวล่วงเกินและคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ สามารถอดทนฟังได้ด้วยจิตเปี่ยมด้วยเมตตา ไม่เบื่อหน่าย และไม่เสียอารมณ์
- ๖) คัมภีรญจะ กะถัง กัตตา แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ลึกซึ้ง ซับซ้อนให้เข้าใจได้

๗) โน จัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำฐานะที่ไม่ควร คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย หรือเรื่องเหลวไหล ไม่สมควร ชักนำแต่เรื่องที่อยู่ในทำนองคลองธรรม เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การพัฒนาชีวิตในระดับที่สูงขึ้นไป

ประเด็นที่ ๓ เปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพ ความหมายกับหลักพุทธสันติวิธี

จากการศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายกับหลักพุทธสันติวิธี โดยวิธีการศึกษาจากหลักกฎหมาย ข้อกำหนด ระเบียบปฏิบัติ ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร งานวิจัย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของสหภาพความหมาย และศึกษาค้นคว้าจากตำราเอกสารวิชาการ พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสาร คัมภีร์พระพุทธศาสนา วารสาร ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักการทั่วไปและตามหลักการทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งมีการสัมภาษณ์ความผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาท พบว่าแนวทางการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายสอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธีในหัวข้อของหลัก ความเมตตา ความไม่มีอคติ การให้อภัยต่อกัน และหลักสัมมาวาจา ส่วนหลักอื่นที่มีข้อแตกต่างอยู่บ้างเช่นหลักโยนิโสมนสิการ ทั้งนี้เนื่องจากความหมายผู้ใกล้เคียงเป็นผู้ทรงความรู้ทางด้านกฎหมาย จึงสามารถแนะนำคู่กรณีให้ทราบถึงข้อกฎหมายและแนวทางของคดีหากมีการฟ้องร้อง ทำให้การใกล้เคียงมีการคำนึงถึงข้อกฎหมายที่แยกไม่ขาดจากผลประโยชน์หรือผลได้ผลเสียของคู่กรณี รวมถึงระยะเวลาที่มีจำกัด การใช้หลักโยนิโสมนสิการ จึงเป็นไปได้ไม่เต็มที่ สรุปโดยรวมจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิของสหภาพความหมายพบว่าทุกท่านเห็นว่ากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายมีความสอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธี ควรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เหมาะสมโดยไม่ควรใช้ออกกฎหมายอย่างเคร่งครัด แนวทางแห่งพุทธสันติวิธีจึงเป็นที่ยอมรับและเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าหลักพุทธสันติวิธีสามารถนำมาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

คุณสมบัติของสหภาพความหมายผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทนั้น มีกำหนดไว้ใน “ระเบียบศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. ๒๕๔๗” ซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตรธรรม ส่วนหลักปฏิบัติในการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายนั้นสอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธีในหลักของ ความเมตตา ความไม่มีอคติ การให้อภัยต่อกัน และหลักสัมมาวาจา ซึ่งหลักเหล่านี้ได้เป็นที่ยอมรับในการนำมาใช้กับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความหมายเป็นอย่างดี

๕.๒. ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัย “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทที่ดี ต้องคำนึงหลักธรรมอันเป็นหลักพุทธสันติวิธี โดยหลักธรรมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้คือ ความเมตตา ความไม่มีอคติ การให้อภัยต่อกัน และหลักสัมมาวาจา และคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงที่ดีต้องเป็นไปตามหลักกัลยาณมิตรธรรม

๕.๒.๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการทํารวบรวมในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ผู้วิจัยพบว่าหลักพุทธสันติวิธีสามารถนำมาใช้ในกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทได้ดีในแง่ของคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทและกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาท แต่เนื่องจากการใกล้เคียงข้อพิพาทมีการเชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมในหลายแง่มุม ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นปัญหาเอาไว้ เพื่อให้ผู้ใดศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยในโอกาสต่อไป ดังนี้

๑. ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับหลักการทางศาสนาต่างๆ : พระพุทธศาสนากับ ศาสนาอิสลาม
๒. ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักสากลกับหลักพุทธสันติวิธี
๓. ทนายความกับการนำหลักพุทธสันติวิธีไปใช้ในกระบวนการยุติธรรม
๔. ศึกษาเปรียบเทียบทางเลือกในการระงับข้อพิพาทโดยใช้หลักพุทธสันติวิธี
๕. ศึกษาเปรียบเทียบหลักพุทธสันติวิธีกับมรรยาททนายความ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

(๑) หนังสือภาษาไทย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. นายแพทย์บรรพต ตันธีรวงศ์ และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (ผู้แปล) **การจัดการความขัดแย้งและการขอโทษ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรินต์ติ้ง ฮอลล์ จำกัด, ๒๕๕๕.

จอห์น แมคคอนแนล อ่างใน จินตนา ยูนิพันธ์ และลิลิต ศรีทรัพย์อนันต์. “การจัดการศึกษาทางการพยาบาลกับคุณภาพบัณฑิต”. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนราธิวาส, ๒๕๔๒.

เจมส์ โค และคณะ (ผู้แต่ง). วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (ผู้แปล). **คู่มือการเพิ่มพลังความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๕.

ลีโอนาร์โด เจ. มาร์คัส ศ.ดร. และคณะ. **เจรจาแนวใหม่ มิติแห่งการป้องกันและระงับความขัดแย้งในทีมงานและระบบสุขภาพ**. นายแพทย์บรรพต ตันธีรวงศ์ ผู้แปล. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๒.

เมเยอร์ เบอร์นาร์ด. **พลวัตการจัดการความขัดแย้ง**. นายแพทย์บรรพต ตันธีรวงศ์ ผู้แปล. กรุงเทพมหานคร: คบไฟ, ๒๕๕๓.

กฎกระทรวง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางอาญา, ๒๕๕๓. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๒๗ ตอนที่ ๕๔ ก (๗ กันยายน, ๒๕๕๓)

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย, ๒๕๕๔. **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม ๑๒๘ ตอนที่ ๗๓ ก (๗ ตุลาคม, ๒๕๕๔).

ข้อบังคับว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาล. สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ, ๒๕๕๕. **ประกาศโดยสำนักงานอัยการสูงสุด**. วันที่ออกระเบียบ ๔ พฤษภาคม, ๒๕๕๕. วันที่มีผลบังคับ ๑ กรกฎาคม, ๒๕๕๕.

ชวน คงเพชร. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุพล สีนันทนา. **พระราชบัญญัติทนายความ พร้อมด้วยกฎกระทรวงและข้อบังคับสหภาพทนายความที่เกี่ยวข้อง**. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสหภาพทนายความ สหภาพทนายความ, ๒๕๕๗.

นนธนวนันท์ ตั้งตรงจิต. บรรณาธิการ. **ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม**. สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๕.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง **พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค** พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล ผู้รวบรวม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา **พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง**. สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์ และ เผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล ผู้รวบรวม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.

พรพิมล บุญทวีเวช. ข้อกำหนดว่าด้วยการอนุญาตตุลาการในสัญญาทางปกครอง. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พระไพศาล วิสาโล. **การไกล่เกลี่ยแบบพุทธ**. “หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” Version ๑.๒”. ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแอคทีฟพรีน จำกัด, ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (ชำระเพิ่มเติมช่วงที่ ๑ /เสริม). กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนธัชการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.

พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส ร.ศ. ดร.. **พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซนจูรี่ จำกัด, ๒๕๕๔.

พระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ ๑๑), ๒๕๕๑. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๒๗ ก (๕ กุมภาพันธ์, ๒๕๕๑)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ., ๒๕๔๓. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๑๗ ตอนที่ ๕๙ ก (๒๑ มิถุนายน ๒๕๔๓)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๒), ๒๕๕๑. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๒๕ ตอนที่ ๓๒ ก (๑๑ กุมภาพันธ์, ๒๕๕๑)

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗), ๒๕๕๐. **ราชกิจจานุเบกษา** เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๕๕ ก (๑๕ กันยายน, ๒๕๕๐)

พินินัย ไชยแสงสุกุล และคณะ. **“วิจัยพื้นฐานตามกฎหมายล้านนาโบราณ”**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๒.

ไพรินทร์ โชติสกุลรัตน์. **สื่อสารอย่างสันติ: คู่มือสื่อสารเพื่อสารสัมพันธ์และแก้ไขความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมสิกขาลัย, ๒๕๕๔.

ฝ่ายวิชาการสูตรไพศาล. **ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับพกพา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, ๒๕๕๗.

ภาณุ รังสีสหัส. **“การไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท (Mediation or Conciliation)”**. ดุลพาห. เล่ม ๒ ปีที่ ๔๒ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๓๘.

วรภรณ์ สุนตระกูล. บรรณาธิการ. **คู่มือระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**. สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คัมปาย อิมเมจจิ่ง จำกัด, ๒๕๕๗.

วันชัย วัฒนศัพท์. **ความรู้เบื้องต้นกระบวนการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เหมาะสม (ADRP)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ชอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซต, ๒๕๔๗.

วินัย อาจคงหาญ และคณะ. การประเมินประสิทธิผลของระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล.

กรุงเทพมหานคร: สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๐.

ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. **ความขัดแย้ง: หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา**. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ออฟเซ็ท, ๒๕๕๐.

สม อินทร์พุง. “หลักเกณฑ์การประนอมและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”. **วารสารทนายความ**. ฉบับที่ ๘. สิงหาคม - กันยายน, ๒๕๔๕.

สมภาคย์ ตระการกุลพันธ์. **ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในกระบวนการยุติธรรม**. เอกสารวิชาการส่วนบุคคล หลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง” รุ่นที่ ๑๒ วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๒.

สุชาย จอกแก้ว. **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา**. “หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท Version ๑.๒”. ศูนย์ระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอคทีฟพรีน จำกัด, ๒๕๕๖.

สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. **การไกล่เกลี่ยในสถานศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพลส จำกัด, ๒๕๕๘.

สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. **คู่มือการระงับข้อพิพาททางเลือกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทคัมปาย อิมเมจจิง จำกัด., ๒๕๕๗.

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. **ศัพท์บัญญัติเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักสันติและธรรมาภิบาล ๒๕๔๗. พิมพ์ครั้งที่ ๕ สิงหาคม, ๒๕๕๕.

หลวงสุทิวาทนฤพุดิ. **ประวัติศาสตร์กฎหมาย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๐๔.

อดุลย์ ชันทอง. **กระบวนการยุติธรรมเพื่อสันติภาพ**. พระนครศรีอยุธยา: โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. (อัสสำเนา).

(๒) งานวิจัย:

เจริญสุข สุขสวัสดิ์. ม.ร.ว.. “ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีมรยาททนายความ”. **งานวิจัย**

หลักสูตร. ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๔๑.

ฉัตรชัย อินทสุวรรณ. “การขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างทนายความกับลูกความ”. **วิทยานิพนธ์**

หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

ชลกร เทียนส่องใจ. ทพ. ดร.. “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ชวน คงเพชร. “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในมุมมองของทนายความ”. **งานวิจัยหลักสูตร**

ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๑.

ปรากฏ โกลาวัลย์. “พระราชบัญญัติหนายความ พ.ศ.๒๕๒๘ มีประสิทธิภาพใช้ควบคุมผู้ประกอบการวิชาชีพหนายความได้จริงหรือไม่เพียงใด”. **งานวิจัยหลักสูตร**. ผู้บริหารกระบวนกรการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๒.

พระครูนิรมลจันทโพธิ์ (โพศรี จันทสโร. “การประยุกต์ใช้จากสภาชีวิตในมงคลสูตรกับสังคมไทยยุคปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระมหาศรีสุพรรณ อดตทีโป (ค่านนท์. “การประยุกต์ใช้จากสภาชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์ขุททกนิกายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาวิเคราะห์กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘ .

พระอดิศักดิ์ วชิรปญโญ (พิมพ์พันธ์). “คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธบูรณาการ”.

วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

สมัคร เขาวานนท์. “การปฏิรูประบบงานของสภานายความ”. **งานวิจัยหลักสูตร**. ผู้บริหารกระบวนกรการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๐.

สุนทร พยัคฆ์. มุมมองหนายความต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภานายความ. **งานวิจัยหลักสูตร**. ผู้บริหารกระบวนกรการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). วิทยาลัยการยุติธรรม: กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๘.

สุทิศา ใจบุญมา. ปัญหา อุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล: ศึกษากรณีผู้ประนีประนอมประจำศาลอาญาในกรุงเทพมหานคร. **สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาการบริหารงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒.

สุภาพรรณ เพิ่มพูน. “กระบวนกรการไกล่เกลี่ยตามหลักการทางพระพุทธศาสนา”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๓) เอกสารประกอบการอบรม:

ชวน คงเพชร และ ผศ. ว่าที่ ร.ต. ดร.สุรพล สิ้นธนา. **พระราชบัญญัติหนายความพร้อมด้วย**

กฎกระทรวงและข้อบังคับสภานายความที่เกี่ยวข้อง. “หนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภานายความสภานายความ, ๒๕๕๗.

เดชอุดม ไกรฤทธิ์. “วิชาชีพหนายความกับการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท”. **เอกสาร**

ประกอบการอบรมหลักสูตร. หนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทรุ่น ๑๑. สำนักเร่งข้อพิพาททางเลือก สภานายความ, ๒๕๕๗.

นพพร โพธิ์รังสิยากร. **ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย**. เอกสาร

วิชาการส่วนบุคคลหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง(บ.ย.ส).” รุ่นที่ ๑๒.

วิทยาลัยการยุติธรรม: สำนักงานศาลยุติธรรม, ๒๕๕๒.

ปรัชญา อยู่ประเสริฐ. **ความรู้เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาททางเลือกและบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยในกระบวนการ**

พิจารณาของศาล. พระนครศรีอยุธยา: เอกสารประกอบคำบรรยายรายวิชาการไกล่เกลี่ยคนกลาง, โครงการปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘. (อัดสำเนา)

สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. **หลักการและแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. “ทนายความผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาท”. เอกสารประกอบการอบรมหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการสภา

ทนายความ สภาทนายความ, ๒๕๕๗.

(๔) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ชวน คงเพชร, ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ , ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ อุทัย ไสยสาส์, หัวหน้าสำนักงานสภาทนายความ, ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ไขยวุฒิ รุจจนเวท, กรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสภาทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ ภาณิต นุรักษ์, ผู้ช่วยผู้กำกับดูแลคดีช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสภาทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ ศักดิ์ณรงค์ พวงศิริ, อนุกรรมการสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค สภาทนายความ , ๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ ศรีจิรัฐ ศีัยรงาม , เลขานุการและกรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ, ๑๕ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ วีรศักดิ์ ตีวิรัช, กรรมการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ , ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ รัชดา นาคสิทธิ์, หัวหน้างานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ , ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

สัมภาษณ์ สุนิตา อนันต์โย, เจ้าหน้าที่วิชาการงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภาทนายความ , ๑๔ มกราคม ๒๕๕๙.

๒. ภาษาอังกฤษ:

Christopher W. Moore. **The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict.** 2nd ed.. (San Francisco. CA: Jossey-Bass Publishers. 1996.

(II) Internet

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: **พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒.**

<http://www.msk-school.net/TRIED2542/keywords.html> (๑๕ ก.ย. ๒๕๕๘)

[ออนไลน์], แหล่งที่มา: ตะวัน มานะกุล. **กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทในประเทศไทย: โครงการสำรวจองค์ความรู้เพื่อการปฏิรูปประเทศไทย มุลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. www.v-reform.org/wp/content/upload/2014/06/กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทในประเทศไทย_ตะวัน-มานะกุล.pdf** (๑๕ ก.ย., ๒๕๕๘)

ภาคผนวก ก

หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร. ๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/๑ ๗๕๙ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร. พูนสุข มาศรีงสรรค์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ที่อยู่ ๓๒๙/๒๑ ถ.เทศบาล ๒ ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๘๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออุทิศขอขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ในโครงการ
10 กรกฎาคม
29 ธ.ค. 2558

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑๗๙ วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

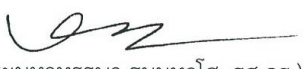
เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ศุภสร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ที่อยู่ ๓๒๙/๒๑ ถ.เทศบาล ๒ ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๘๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบทอดไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๒๘ ธ.ค. ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ว ๗/๙ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโณ, ดร.

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาควิชาสันติศึกษา เลขประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ที่อยู่ ๓๒๙/๒๑ ถ.เทศบาล ๒ ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๘๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาค่าความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิสิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาธรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

ตรวจแล้ว
อธิการบดีมหาวิทยาลัย
๒๖ / ๑๑ / ๕๘

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สถาบันภาษา มจร (สาขาวิชาสันติศึกษา) โทร.๐-๓๕๒๔-๘๐๐๐ ภายใน ๘๕๒๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑ ๗๖๙ วันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ดร.นพ.บรรพต ตันธีรวงศ์

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา ภาคพิเศษ เลขประจำตัวนิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ที่อยู่ ๓๒๙/๒๑ ถ.เทศบาล ๒ ตำบลปากเพรียว อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี รหัสไปรษณีย์ ๑๘๐๐๐ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ขณะนี้อยู่ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาประกอบการทำวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (ความตรงของเนื้อหา Content Validity) และหาความเชื่อมั่น (ความเชื่อถือได้ของเนื้อหา Content Reliability) โดยทางสถิติ ความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์ของการประเมินและทำการแก้ไขแบบสอบถาม เครื่องมือวิจัยให้กับนิต หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อทราบและอนุเคราะห์สืบไป

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการสถาบันภาษา มจร
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

๑๖๖/๖๖

๘๖๑ 5๙

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ภาคผนวก ข
หนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๗

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร **นายเอกสิทธิ์ นุรักษ์**

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออโนทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ณัฏฐ์ นิสิตเอกสิทธิ์

กรรณิ์

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร *ดร.วิมล นาคสิทธิ์*

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชื่นทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิติตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

*ฉันได้ส่งเอกสาร**วิมล นาคสิทธิ์*(นางสาวรัชดา นาคสิทธิ์)
หัวหน้างานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๗

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
 เจริญพร ทด. ศักดิ์พนธ์ พงษ์ศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูร นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาสันติศึกษา

ฉันได้สัมภาษณ์

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
 โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
<http://www.ps.mcu.ac.th>
 นายวิฑูร หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑ ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔

www.mcu.ac.th

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายวิชาญ ทุ่งไร่

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตินจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

สำเนาถึง : ทค. ชวน คงเพชร

ทค. อุทัย ไสยสาส์

ณัฐวิมล ๒๗

ลงชื่อ

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นายวิฑูล หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๗

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายไพฑูริย์ อึ้งนระ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูล นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออุทิศขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ฉันอีในสิ่งส่งมา

15 ม.ค. 59

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายศิริวัชร ใต้ธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูร นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิตินจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เพื่อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ธนวิทย์ วัฒนพงษ์

X (ลงนาม)

คณบดี (สวทช)

12 ม.ค. ๕๙

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

http://www.ps.mcu.ac.th

นายวิฑูร หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๑ ก

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๗

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร ทค. ชวน คงเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูร นามสกุล หนูยิ้มชัย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหภาพนายความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา

โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙

<http://www.ps.mcu.ac.th>

นายวิฑูร หนูยิ้มชัย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ฉันได้ให้สัมภาษณ์

(นายชวน คงเพชร)

ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
สหภาพนายความ

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ก ค

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร ทค. อุทัย ไสยสาส์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูร นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว
 นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์
 ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ
 พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความ
 จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์
 ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มี
 ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้
 สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความ
 อนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ฉันได้ให้สัมภาษณ์

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
 โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
 http://www.ps.mcu.ac.th
 นายวิฑูร หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

ที่ ศธ ๖๑๐๖/ ๖ ๓

มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๘

มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร ทด. ฐิติช อดันติโย

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารแนบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายวิฑูร นามสกุล หนูยิ้มซ้าย นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสันติศึกษา เลขประจำตัว นิสิต ๕๗๐๑๔๐๕๐๒๒ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสหราชอาณาจักรกับความกับพุทธสันติวิธี” ซึ่งมีคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ คือ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร. และ อ.อดุลย์ ชันทอง โดยในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ มีความจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จากท่าน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ ทางหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา พิจารณาแล้วเห็นสมควรว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการวิจัยนี้ จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้สัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ส่วนการติดต่อประสานงานนิสิตจะเป็นผู้ดำเนินการโดยตรง

จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อทางวิชาการจากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสันติศึกษา

ฉันดีใจในสิ่งที่ดี

สำนักงานโครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา
โทร ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๕๒๘, โทรสาร ๐๓๕-๒๔๘-๐๙๙
http://www.ps.mcu.ac.th
นายวิฑูร หนูยิ้มซ้าย นิสิตผู้วิจัย โทร. ๐๘๑-๘๕๒-๗๘๐๘

นางสาว ฐิติช อดันติโย

ภาคผนวก ค
แบบคำถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide)

เพื่อการศึกษาวิจัยหัวข้อเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสถานายความกับพุทธสันติวิธี”

.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้ จัดทำขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสถานายความกับพุทธสันติวิธี” โดยมีคณาจารย์จากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษาและกำกับดูแล

ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเก็บเป็นความลับ และใช้เพื่อประกอบในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อผู้ให้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ-นามสกุล.....นางสาวโสภา คุ้มงาม..... ๒. เชื้อชาติ.....ไทย..... ๓. อายุ..... 46.....
 ๔. เพศ.....หญิง..... ๕. สถานภาพ.....สมรส..... ๖. อาชีพ.....พนักงาน.....
 ๗. ศาสนา.....พุทธ..... ๘. บทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงาน.....หัวหน้างาน.....
 ๙. ตำแหน่งปัจจุบัน.....นางสาวโสภา คุ้มงาม.....

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางปฏิบัติของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทสถานายความ (กลุ่มผู้บริหาร)

๑. ท่านคิดว่า การใกล้เคียงข้อพิพาทมีความจำเป็นต่อกระบวนการยุติธรรมมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใดท่านจึงคิดเช่นนั้น

๒. ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท สถานายความในปัจจุบัน ท่านคิดว่า มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยลดปัญหาความขัดแย้งของสังคมมากน้อยเพียงใด

๓. ท่านคิดว่า ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความมีอุดมการณ์หรือเป้าหมายเพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างไร

๔. ท่านคิดว่า ปัญหาอุปสรรคของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความมีหรือไม่อย่างไร และมีส่วนใดบ้างที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ตอนที่ ๓ ข้อมูลจากกลุ่มทนายความผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ

๑. ท่านคิดว่า การเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดีต้องมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง

๒. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ท่านมีหลักการ รูปแบบหรือแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างไร

๓. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริงใจต่อกัน มีความสำคัญมากน้อยเพียงใด และท่านมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๔. ในความเห็นของท่าน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเมตตาต่อกันจะกระทำได้น่ากน้อยเพียงใด และท่านมีวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไร

๕. ท่านมีหลักการหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรที่จะลดอคติในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

๖. ในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ท่านมีแนวทางการใช้วาจาในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างไร

๗. ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จำเป็นต้องเข้าใจกฎหมายและใช้กฎหมายในทุกกรณีหรือไม่ประการใด

หมวดที่ ๔ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

๑. ท่านคิดว่ารูปแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ ควรมีการส่งเสริมพัฒนาอบรมหลักพุทธธรรมต่อบุคคลากรด้วยวิธีการใด หรือไม่อย่างไร

๒. ในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ หลักธรรมใดที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้ปฏิบัติในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของท่านมากที่สุด

ผู้บันทึกสัมภาษณ์

วันที่..... เดือน พ.ศ.

สถานที่.....

ภาคผนวก ง
หนังสือขอเข้าร่วมสังเกตการณ์ใกล้เคียงข้อพิพาท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร

อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขอเข้าร่วมสังเกตการณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เรียน ผู้อำนวยการศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความ

ทศ. ชวน คงเพชร

ด้วยกระผม ทศ. วิฑูล หนูยิ้มซ้าย (เลขหมายใบอนุญาตให้เป็นทนาย ๓๗๑/๒๕๕๙) กำลังศึกษาระดับชั้นปริญญาโท สาขาสันติศึกษา ได้ทำวิจัยเรื่อง "ศึกษาเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สภานายความกับ พุทธสันติวิธี" เพื่อให้การทำวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์ กระผมขออนุญาตเข้าร่วมสังเกตการณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ฯ ในช่วงเดือน มกราคม ถึง เดือนมีนาคม ๒๕๕๙ ทั้งนี้กระผมมีประสบการณ์ในการฝึกไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้น ประนีประนอมของศาลจังหวัดสระบุรีมาแล้ว ๔ ครั้ง และขอรับรองว่าการเข้าสังเกตการณ์ครั้งนี้จะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับ กระบวนการไกล่เกลี่ยและจะไม่เผยแพร่เนื้อหาของการเจรจาแต่ประการใด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติ

อนุญาตให้เข้าร่วมสังเกตการณ์
ทศ. ชวน คงเพชร / ผอ.
ทศ. วิฑูล หนูยิ้มซ้าย
๒๒/๑๒/๕๘

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง
3-๑๐ หนูยิ้มซ้าย
(ทศ. วิฑูล หนูยิ้มซ้าย)

นิติศปริญญโท สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: นายวิฑูล หนูยิ้มซ้าย
เกิด	: วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๑๑
ภูมิลำเนา	: บ้านเลขที่ ๒๑๒/๒ หมู่ที่ ๗ ตำบลร่อนพิบูลย์ อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัด นครศรีธรรมราช
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๓๔ วิทยาศาสตรบัณฑิต (เคมีอุตสาหกรรม) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ : พ.ศ. ๒๕๔๓ นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง : พ.ศ. ๒๕๔๙ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาช่างเทคนิค วิชาว่าความ สภาทนายความ
ประสบการณ์ทำงาน	: พ.ศ. ๒๕๓๔ วิศวกรควบคุมการผลิต บริษัท เซราเทค จำกัด : พ.ศ. ๒๕๓๖ นักเคมี บริษัท ทีพีไอ โพลีน จำกัด (มหาชน)
ตำแหน่งปัจจุบัน	: ผู้จัดการแผนกควบคุมคุณภาพการผลิตพลังงานทดแทนบริษัท ทีพีไอ โพลีน ชีวะอินทรีย์ จำกัด
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๓๒๙/๒๑ หมู่บ้านจตุรรัตน์เดอะซิตี ถนนเทศบาล ๒ ตำบลปากเพรียว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ๑๘๐๐๐
เข้ารับการศึกษา	: ๑ มิถุนายน ๒๕๕๗